HAYAT

AŞK

VE

KADIN

Gözden Geçirilmiş 3. Basım

Mehmet İnanç Turan

İsveç Yazarlar Birliği üyesidir. Yayımlanmış kitapları şunlardır:

Nâzım'ı Anlamak (Pêrî, 1998)
Hayat Aşk ve Kadın (Etki, 2000)
Yıkıntının Tarihi ve Teorisi (Etki, 2001 – ikinci basım Özgür Üniversite Kitaplığı, 2011)
İnsan Olması Engellenmiş İnsan (Etki, 2001)
Edebiyatla Örülmüş Aşk Mektupları (Etki, 2003)
Nâzım'ı Nâzımca Anlamak (Etki, 2004)
Shakspeare ile Tanışmak İster misiniz? (Etki, 2006)
Shakspeare ile Tarihe Yolculuk (Etki, 2006)
Küreselleşme (Etki, 2006)
Aykırıhayat (Etki, 2007)
Düşünmenin Felsefi Yolu (Etki, 2007)
Siz de Filozofsunuz (Etki, 2007)
Bin Bir Aforizma (Etki, 2008)
Yaşanmamış Sosyalizm (Yordam, 2009)
Özgür Bir Dünya İçin Direnen Kasabalılar (Etki, 2009)
Felsefenin Ateşi (Kalkedon, 2009)
Marksizm'in Doğuşu (Kalkedon, 2010)
Tarihin Silinmez Mürekkepli Aşkları (Kalkedon, 2010)
On İki Eylül Karanlığında Ölüme Ateş Yakanlar (Kalkedon, 2010)
Felsefi Aşk (Etki, 2011)
Felsefeyi Aşmış Marksizm (Kalkedon, 2011)
Aşkın ve Sevginin Felsefesi (Etki, 2012)
Ütopik Sosyalizmi Aşmış Marksizm (Ütopya, 2012)
Mustafa Suphi'nin Partisi (Etki, 2013)
Büyümüş Marksizm (Ütopya, 2013)
Türkiye Komünist Partisi ve Marksizm (Etki, 2014)
Lenin'e Dönüş (Ütopya, 2014)
Marx'ın Grundrisse'si (Ütopya, 2015)
Asi Ruhlu Kasabalı (Etki, 2015)
Marx'ın Şifresi (Ütopya, 2016)
Marx'ın Sosyalizm Teorisi ve Karikatürü (Ütopya, 2017)
Marksizmin El Kitabı (Ütopya, 2017)
Sosyalizm ve Anti-Sosyalizm (Ütopya, 2018)
Mustafa Suphi'nin Partisi'nde Sosyalizm ve Enternasyonalizm (Etki, 2018)
Dimitrov'un Günlükleri (Ütopya, 2019)
Eleştirel Gözle Troçki (Ütopya, 2019)
Aleviliğin Bilimsel Kimliği (Ütopya, 2020)

inancmehmet@hotmail.com

”Eve zincirle bağlanmış bir köpek kaçmazsa, hiç kimse kalkıp da onu sahibine bağlı bir yoldaş sayamaz. Aklı başında hiç kimse, bir erkek elleri ayakları bağlı bir kadınla otururken sevgiden söz edemez. Azıcık dürüst hiçbir erkek kendisine sağladığı bakımla ya da toplumsal gücüyle satın aldığı kadının sevgisiyle övünemez. İnsanlık onuru taşıyan hiçbir erkek özgürlük içinde verilmeyen sevgiyi kabul etmez. Eşlik görevinde ve aile yetkesinde kendini belli eden zorlayıcı ahlak anlayışı, korkak ve güçsüz kişilerin ahlakıdır; bunlar, doğal sevgi yetenekleriyle yaşamayı göze alamadıkları şeyleri, boşu boşuna, polisin ve evlilik yasalarının yardımıyla elde etmeye çalışırlar.”

Wilhelm Reich

”Toplumun ekonomik oluşumunun evrimini, doğal tarihin bir süreci olarak gören benim bakış açım, diğer görüşlere kıyasla, toplumsal bakımdan bireyi yaratan ilişkileri bireyden daha çok sorumlu tutar; isterse bu birey öznel olarak kendini bu ilişkinin üzerinde görsün.

(...)

Böylece benim *ne olduğum* ve neye *muktedir* olduğum hiçbir şekilde benim bireyselliğim tarafından belirlenemez. Çirkinim, ama kendime en *güzel* kadınları satın alabilirim. O halde *çirkin* değilim, çünkü para çirkinliğin etkisini -onun caydırıcı gücünü- ortadan kaldırır. Ben, bireysel özelliklerime göre, *topalım* ancak para beni yirmi dört ayakla donatır. O halde topal değilim. Kötüyüm, dürüst değilim, vicdansız ve aptalım ancak para; yani paranın sahibi olmak, bana itibar kazandırır.”

Karl Marks

İÇİNDEKİLER

Önsöz

İkinci Basıma Önsöz

Üçüncü Basıma Önsöz

Köle: Kadının Diğer Adı

İsyan!

Gerçek Fahişe Kim? Erkek mi, Kadın mı?

Cinsel İlişki Tarihinden Bir Kesit

Kadın ve Üç Kutsal Kitap

Erkekler de Ağlar

Shakespeare'in Zayıf Kadınları

Aşk Hikâyesi

Aşk ve Aile

Emma diye Bir Kadın

Aile Kurumunun Reformu İçin Bir Örnek

Mantıklı Bir Kadın

Kadın ve Ahlak

Kadın ve Özgürlük

Kadın-Aşk ve Evlilik Üzerine Tezler

Toplumsal Yalnızlık

Hayat-Aşk-Ölüm Üçgeni

Hayatı Yaratanlara Dair

ÖNSÖZ

Aşk yaşamın vazgeçilmez bir parçası. Cinsel aşkın bir tarafı kadına, bir tarafı erkeğe dayanıyorsa da iki cins arasında eşitlik yok. İnsanlığın altınçağ denen ilkel komünal döneminde eşitlik varmış, ama artık bugün yok. Sömürücü toplumlar, erkeğin egemenliği kadın cinsini uçurumun aşağısına itmiş.

Tarihte bilenen Asur yasası, Solon yasası kadının haklarını kocanın insafına terk etmiş. Tektanrılı dinler, erkeklerin egemenliğini Allah'ın emirleriyle sağlamlaştırmış. Kadın-erkek yüzyıllardır mutlu olmak için kavga vermiş. Kadınlar iki kat daha fazla enerjiyle mutluluk peşinden koşmaya zorlanmış.

İnsanoğlu sınıflı toplumların ortaya çıkışından beri sosyal mutsuzluğu alt edebilmenin kavgası içindedir. Bireysel mutsuzluğun en büyük parçası sosyal mutsuzluğun içinde saklı değil midir? İnsan mutluluğa nasıl erişecek? İşte bu soru felsefecileri, sosyologları, psikologları, toplumbilimcilerini meşgul edip durmuş. Aile içindeki mutsuzluğumuza, aşk ilişkilerinin yarattığı mutsuzluğumuza, iş hayatındaki sıkıcı yaşamımıza, toplum içinde çektiğimiz bireysel acılarımıza nasıl çözüm bulacağız?

Eski Yunan ve Roma kültürlerini içine alan antikçağ felsefesi insanın mutsuzluğunu araştıran okullar kurmuş, felsefeciler yetiştirmiş. Demokritos, "Mutluluk duymadan yaşayanlar budalalardır," demiş. İyi, güzel. Peki, kim mutluluk duymak istemez? Mutluluk duyacak çevreye, yaşantıya insan sahip değilse budala kimdir?

Epikuros, tüm yaşamı boyunca insanları mutlu edebilen bir felsefe kurmaya çalışmış. O sanmış ki, insanlar Tanrı ve ölüm korkusunu yenerlerse mutlu olacaktır. İnsanlar tek başlarına, her türlü toplumsal ilişkiden uzak mı yaşıyorlar? İçinde varlığımızı sürdürdüğümüz toplumu yok mu sayacağız? Hayat sadece Tanrı'yı ve ölümü mü içeriyor?

İnsanların yarattıkları dinler, kendi mutsuzluk korkularına karşı sığınmak istedikleri güvenlikli ideolojik barınaklar değil midir? Bu dünyada madem ki insan mutlu olamıyor, öteki dünyada mutlu olacak. İnsanlığı mutsuz eden koşulları, kurumları yok etmek yerine böylesi pasif çözüm daha kolay yol değil mi? Düzenin egemenleri, olmayan bir dünyanın, olamayacak mutluluğu için dinsel mutluluğun peşinden koşulmasını istemişler, istiyorlar.

Rene Descartes, mutluluğu akılda bulmuş. Mutluluğunu sağlamak isteyenler akıl gücüne inanmalıymış. Akıl yoluyla mutluluk bulunabilirmiş. Akıllı olun, erdemli olun ve sonuçta mutlu olacaksınız(!)

Akılla mutluluk bulunamayınca insanlar çareyi delilikte aramışlar. Hollandalı Erasmus, mutlu olmak için deli olmayı savunmuş. "İnsanlar akla ne kadar bağlanırsa, mutluluktan o kadar uzaklaşır," demiş. O halde hep birlikte deli olalım(!)

Toplumdaki mutsuzluğun sebebini anlamayan filozoflar toplumu mutlu edebilecek yolu bulamayınca tek tek bireyleri mutlu etmenin yollarını aramaya başlamışlar. Bireycilik, mutlu olma yolu olarak savunulmuş. Max Strirner'in, "Beni benden başka hiçbir şey ilgilendirmez," görüşü kapitalizmin ilkesi olarak gelişmiş. Mutlu olmak istiyorsanız sadece kendinizi düşünün(!) Toprağı zulüm üreten bir sevinç çiçeği mutluluğu ne kadar temsil eder?

Feuerbach, mutsuzluğa karşı bula bula aşkı bulmuş. Artık ”İnsanlar arasındaki bütün sorunlar cinsel aşkın gücüyle çözülecektir,” demiş. Peki bu da bir çeşit bireycilik değil mi? Mutsuzluğa karşı çözüm cinsel aşk(!) Feuerbach daha da ileri gitmiş. Mutluluk eğilimini insanın kendi iradesinde aramış. İnsan mutluluk eğilimiyle birlikte doğarmış. Bu eğilimi kendimiz ve toplum dengelemeliymiş. İnsan bilinci mutlu olmak istiyorsa mutlu olurmuş(!) Ama nasıl? İnsanların özgür olmadığı bir toplumda mutluluk eğilimi, iradi istek, boş sözden başka ne anlama gelir? Aşkın filozofu Feuerbach bunu görememiş.

Toplum içinde androkrasi (erkekegemenliği) varsa, ne kadın ne erkek gerçek anlamda özgür değilse, aşk sorun çözümleyici değil, mutsuzluk kaynağı olur. Aşkın, kadının, erkeğin, vicdanın, insana ait olan her şeyin bir fiyatı olduğu ve alınıp satıldığı bir toplumda, insanın her şeye yabancılaştığı toplumda, mutsuzluk çoğunluk için genel eğilimdir. Çoğunluğun zaman zaman mutsuzluktan çaldığı kısa ömürlü mutluluklar ise geçicidir.

Mutsuzluğunuzun sebebini anlamak mı istiyorsunuz? Bizi her yandan sarmış toplumsal ilişkilere, ekonomik ilişkilere, ahlaka, kadına, aileye dikkatlice bakmamız gerekiyor. Bakmak yetmez, yaşadığımız toplumu her alanda irdelememiz gerekiyor. Bizlerin mutsuzluğu rekabetçi toplumun hücrelerinin içinde gizlidir. Mutluluğa giden doğru yolu bulabilmek için ilk adım mutsuzluğun kaynağını bulup çıkarmak ve bu insanlık düşmanı kaynağı yok etmektir.

Bu kitaptaki yazılar, kadını ve iki cinsin arasındaki aşkı, evliliği, hayatı sorgulayan denemelerdir. Değişik zamanlarda, birbirinden bağımsız olarak yazıldıkları için, zaman zaman tekrarların olduğunu söylemeliyim. Okuyucunun hoşgörüsüne sığınıyorum.

Bu çalışma söz konusu mutsuzluğumuzun nedenlerini, ortaya çıkış sebeblerini düşündürmek istiyor. Düşünmek ve anlamak; harekete geçmenin, ayağa kalkmanın, direnmenin ilk adımı değil midir?

İKİNCİ BASIMA ÖNSÖZ

Erkekegemen ideoloji ve onun ideologları tarafından her gün yanlış düşüncelerle kırbaçlanan ”aşk ve kadının” ağıltılarını duyuyor musunuz?

Güzel, hoş aşk sesleriyle duyulması engellenen kırbaç sesleri kulağınıza aşk nağmeleri gibi mi yansıyor?

Aşkın ve kadının üzerindeki incecik cinsellik giysisinin altındaki kırbaç izlerini görüyor musunuz?

Kadının gündüzleri ölmeye başladığını, geceleri sessizce mezara (yatağa) girdiğini fark ediyor musunuz?

* * *

Tarihin derinliklerinden bugüne uzanan uğultulu bir çığlık ”aşkın ve kadının” isyanının haberini veriyor. Erkekegemen toplumunun kılıcı tarafından ikiye bölünen ”aşk ve kadın” isyan etmesin de ne yapsın?

Duygu giysilerinden soyularak cinselliğiyle çırılçıplak bırakılan ”aşk ve kadın” duygusal soğuktan tir tir titrerken ölmemek umuduyla isyan etmesin de ne yapsın?

Erkekegemen toplum ve ideolojisi tarafından yüzyıllardır her gün kurşuna dizilen ”aşk ve kadın” duygularından akan kanı, gözyaşını durdurmak için isyan etmesin de ne yapsın?

Burjuva toplumun fuhuş kurumuyla gündüz gözü tecavüze uğrayan, erkeğin miras hakkını korumak adına ”ahlak çıkarına” feda edilen ”aşk ve kadın” isyan etmesin de ne yapsın?

Kişisel çıkarlarla, bireycilikle, rollerle, maskelerle güzelliği kirletilen, cinsel oyuncak haline getirilen, kendine bile inancını kaybeden, acılar içinde kıvranan ”aşk ve kadın” isyan etmesin de ne yapsın?

Erkekegemen toplumun baskıları altında öz kimliğini yitirmiş, zincirlerinden, cinselliğinden başka hiçbir şeyi kalmamış, her an duyguları bu toplum tarafından tüketilen ”aşk ve kadın” isyan etmesin de ne yapsın?

Filozof Locke yıllar önce, kötü bir yönetim altında yaşayan halkın isyan etmeye hakkı olduğunu yazmıştı. Çağlar boyunca eziyet altında yaşayan ”aşk ve kadının” aynı hakka sahip olduğunu söylemek beynin ve yüreğin yolundan gitmek değil midir?

Peki nereye karşı isyan etsin? Kime? Aşkı ve kadını beyninden vuran, sosyal, doğaüstü, ideolojik her şeye! Üzerinde ezilmiş kadının kan lekelerini taşıyan erkekegemen topluma, onu yönetenlere ve savunanlara!

Mehmet İnanç Turan
Mart 2008

ÜÇÜNCÜ BASIMA ÖNSÖZ

Bu çalışmanın ikinci baskısına yazdığım önsözün üzerinden on iki yıl geçti.

Neler değişti kadınlar için?

Hiçbir şey!

Kadınlar hâlâ erkekegemen toplumun ezilen bir kölesi!

Köleliklerini canlarını ödeyerek sürdürüyorlar!

Üstelik gelen her gün, geçmiş günlerin acısını artırarak!

Peki, ya hayat?

Kadın hayatın dibine batarken, ezilenler için hayat güzel olabilir mi?

Olamaz tabii!

Hayatın parçası olan aşk da öyle!

Aşk yolunu kaybetmiş, kendi gerçek kimliğini arıyor!

Güneş her gün çıkarcı aşkların -aslında sevgisizliklerin- üzerine doğuyor!

Ufacık bir azınlık hariç, çoğunluk mutsuz!

Ezilenler, en başta emekçi kadınlar yaprak döküyor, içleri sonbahar!

Sıradan insanın kulakları bugünün koro sesine açıktır.

Yarının özgürlük şarkıları yabancı gelir onlara!

Bu kitap geleceğin umutlu şarkılarını bekleyenler için yazıldı.

Düşmeyenler için değil, düşse de ayağa kalmayı bilenler için!

Hey şeyden önce erkekegemen toplumun sevgisizlikle, çıkarcı toplumsal ilişkilerle ördüğü tek kişilik kadın hapishanelerini yıkmak için!

Mehmet İnanç Turan
Ekim 2020

KÖLE: KADININ DİĞER ADI!

”*Toplumsal ilişkilerimiz bir erkeğin bir kadına ağır haksızlıklar yapmasını çok kolaylaştıran bir yapıdadır ve böyle bir suçu olmadığını gönül rahatlığıyla söyleyebilecek kaç erkek vardır? Bunu, kendi deneyimleriyle en iyi bilenlerin en büyüklerinden biri ‘siz kadınlarınıza layık değilsiniz’ demişti.*”

Friedrich Engels

Cecile Sauvage diyor ki:

”Kadın, efendisiz olamaz. Efendisiz kadın, sağa sola saçılmış bir demet çiçeğe benzer.”

Kadına köleliği, erkeğe efendiliği yakıştıran bu yanlış zihniyet birçok aydının, yazarın beynine, günlük yaşantısına yapışmıştır.

* * *

Victor Hugo'yu hepimiz biliriz. Çağının önemli yazarıdır. Değerli bir entelektüeldir. Ama aynı zamanda baskıcı tipik bir "erkek"dir de. Sevgilisi Juliette Drovet'e on iki yıllık hapishane dönemi yaşatmıştır. Sokağa yalnız çıkması yasaklanan, erkeklerden uzak durması istenen, Hugo'nun kaprislerine katlanmak zorunda kalan bir kadındır Juliette. Köleliği isteyerek seçmiştir, aşkından dolayı da memnun gözükmektedir. Her ne kadar hüzünlü, gözyaşı bol, bekleyişlerle dolu acı yıllar geçirmiş olsa da...

Hugo, karısını kıskandığı gibi sevgilisini de kıskanıp, ikisine de "güçlü", "egemen" erkek entelektüel olduğunu göstermiştir. Victor Hugo'nun, "Kadın gelişmiş bir şeytandır," sözü meşhurdur.

* * *

Balzac erişilmez bir yazardır. Eserleri haklı olarak bugün yaşıyor. Bu değerli entelektüelin kadını nasıl gördüğünü biliyor musunuz? Balzac, *Evliliğin Fizyolojisi*’nde şöyle yazar:

"Kadın, kontratla elde edilen bir maldır; taşınır bir maldır, çünkü sahip olmak senettir; nihayet kadın, açık konuşursak erkeğin eklentisinden başka bir şey değildir."

Yine Balzac, "suçlu bir kadın" için şöyle der:

"Suçlu bir kadın, çiğnenmiş çiçeğe benzer ne kadar güzel olursa olsun değeri yoktur."

Balzac’a göre kadın cinsi erkekle eşit olmak istiyorsa, erkek efendinin yüceliği önünde eğilmeli, her şeyini ona köle gibi sunmalıdır. Balzac’ın sözleri şöyle:

”En yüce düzeyde, erkeğin yaşamı şan ve şeref, kadınınkiyse aşktır. Erkeğin yaşamı nasıl sürekli bir eylemse, kadın da, yaşamını sürekli bir sunuş haline getirerek erkeğe eşit olabilir.”

* * *

Peki ya Jean Jacques Rousseau'ya ne demeli? Onun şu sözlerine insan haklı olarak kızıyor:

"Kadınlar, genellikle hiçbir sanatı sevmezler, hiçbir sanatta kendilerini bulamazlar ve hiçbir dehaya sahip değildirler."

* * *

İsveç’in tanınmış yazarı August Strindberg kendi yaşamında kadınlarla yaşadığı olumsuzluklardan yola çıkarak, ”kadını, uygarlığın düşmanı” olarak gösteren inanılmaz bir teori yaratır. Der ki:

”Kadın denen pis hayvanı yükseltmek isteği, benim cinsime karşı bir kışkırtma gibi geliyordu bana.
(…)
Kadın zekâ olarak erkeğe eşit değildir, erkek de doğurganlık alanında kadına eşit değildir. Erkek kendi işini ondan çok daha iyi anladığı için, o yüce uygarlık çabasında kadına gerek yoktur.”

* * *

Schopenhauer'in kadınlara bakış konusunda çok özel yeri vardır. Kadın düşmanıdır o. Diyor ki:

"Allahın en büyük hatası, kadını yaratmasıdır.”

"Doğa kadını itaat etmek üzere yaratmıştır.”

”Kadın, kocasının sabırlı ve itaatli bir esiri, çocuklarının cana yakın ve çaresiz bir hizmetçisidir.”

”Kadın, saçı uzun aklı kısa bir hayvandır.”

* * *

Hegel’in ”kadın sorununa” yaklaşımı gerici içerik taşır. Hegel, kadını erkeklerden daha az zeki görerek şöyle yazar:

”Kadınlar hükümete gelseler devlet tehlikeye düşer, çünkü onlar kararlarını evrensel doğrulara değil, rastgele eğilimler ve görüşlere dayanarak verirler. Kadınlar da -her nasılsa!- eğitilebilir, ancak onlar bilgiyi, kendilerinden önce edinilmiş bilgiyi devralarak değil, hayatı yaşayarak edinirler. Erkekse konumunu, pek çok düşünceyle mücadele ederek, büyük teknik sıkıntılardan geçerek edinir.”

* * *

Antikçağın tanınmış filozofu Platon, kadın cinsini erkeklerden aşağı görür. Kötü ruhlu insanların dünyaya ikinci gelişlerinde kadın olarak doğacağını söyleyerek onları cezalandırır. *Timaios* isimli eserinde Platon şöyle der:

”İnsanların özü ikiz olduğundan üstün cins sonradan erkek denecek cins olacaktı.
(…)
Dünyaya gelen insanlar arasında korkaklık gösterenler, hayatlarını kötülük etmekle geçirenler, dünyaya ikinci gelişlerinde kadın olarak doğdular.”

* * *

Platon’un öğrencisi olan Aristoteles kadını aşağılamaktan hocasından geri kalmaz. O da *Politika* adlı kitabında şöyle yazar:

”Birinin buyruk vermesi, bir başkasının ise söz dinlemesi olgusuna ilkece karşı konamaz; bu hem zorunlu hem de faydalıdır.
(…)
Yine, erkekle dişi arasında, önceki doğadan üstün, beriki aşağı ve uyruktur. Bu genel olarak tüm insanlık için de geçerlidir.
(…)
Erkek, yönetmeye dişiden daha yeteneklidir.
(…)
Erkekle kadın arasındaki üstünlük-aşağılık ilişkisiyse süreklidir.
(…)
Bir erkekle bir kadında benlik-saygısı ya da adalet yahut cesaret, Sokrates’in sandığı gibi aynı değildir; biri yöneticinin cesaretidir, öteki hizmet edenin cesareti.”

* * *

Ortaçağ boyunca kadının hakkına düşen yine aşağılanmadır, kötülüğün kaynağı olarak görülmesidir. Bakın Augustin kadın cinsi hakkında neler söyler:

”Kötülük dolu, kıskanç ve ne kararlı ne de tutarlı bir yaratık olan kadın, bütün tartışmaların, kavgaların ve haksızlıkların kaynağıdır.”

* * *

Nietzsche'yi de hatırlayalım. O, "Kadınların yanına mı gidiyorsun? Kamçıyı unutma!" diye önerir. *İnsanca, Pek İnsanca* isimli eserinde Nietzsche kadınlar hakkında şu aşağılayıcı sözleri yazar:

”Pek çok kişinin, özellikle de kadınların canı pek sıkılmaz; çünkü doğru dürüst çalışmayı hiçbir zaman öğrenmemişlerdir.
(…)
Zira bilimin ne olduğunu gerçekten bilen bir kadından daha nadir ne olabilir ki? Kadınların en iyileri koyunlarında bilim karşısında gizli bir hor görmeyi bile beslerler.”

* * *

Proudhon *Mülkiyet* adlı eserinde kadının kölelikten kurtuluşunu istemez; her zaman erkeğin kölesi olarak kalmasını ister. Proudhon şöyle der:

”Erkek ve kadın birlikte olamazlar. Cinsiyet farklılığı aralarına, hayvanlarda soy ayrımının yarattığı bölünmeye benzer bir duvar çeker. Böylece, kadının kurtulması denen şeyi onaylamak şöyle dursun, eğer o uca kadar gitmek gerekirse kadını bir yere kapatmaya eğilim gösteririm.”

* * *

Kadın ve evlilik konusunda egemenlerin yarattığı erkekmerkezli ahlakçı anlayış, Bertrand Russell gibi ileri görüşlü siyaset felsefecilerini bile etkilemiştir. Üstelik onun birçok görüşü, 1940'larda Avrupa ve Amerika'da Ortodoks ahlakçıların düşmanca saldırılarına uğramıştı. Russell'in fahişelik ile ilgili görüşleri ilginçtir; onun zayıf yanını ya da ”erkek” yanını oluşturur. *Evlilik ve Ahlak* isimli kitabında Russell şöyle yazar:

”Hanımların iffeti çok önemli görüldükçe, evlilik kuruluşu, aslında onun bir kısmı gibi görülecek olan başka bir kuruluşla tamamlanmalıdır, yani fahişelik kuruluşuyla. Lecky'nin fahişelerden yuvanın kutsallığının, karılarımızın, kızlarımızın namusunun koruyucusu olarak bahsettiğini herkes bilir…”

”Fahişenin şu yararı var: yalnız ne zaman istenirse emre âmade olmakla kalmıyor, mesleğinin dışında başka bir yaşayışı olmadığı için birleşmeler kolayca gizli kalabiliyor, onunla yatan erkek de, vakarı bozulmamış durumda, karısına, ailesine, kilisesine dönebiliyor…”

”Japonya'daki fahişelik mesleğinin, ahlak düzeninin daha sıkı olduğu yerlerdeki çirkinliği yoktur. Açıkça, fahişeliğin yaşaması daha iyi olur.”

Russell'in bu görüşünün eleştirilmesine gerek yok; erkekegemen çıkarcı ideolojiyi yansıttığı açık. Sadece bir noktanın altı çizilebilir: Toplumun en ileri kesimi sayılması gereken Russell gibi aydınlar, kadın sorununa ne yazık ki geri bir noktadan bakar. Teorik olarak kadın hakları, kadının ikinci sınıf vatandaş olmadığı, erkek ne kadar özgürse kadının da aynı özgürlüğe sahip olması gerektiği genel kabul görse de pratik tam tersi yönde işler. Erkeklerin gönülleri ”özgür”dür, kadınların değil! Aleksandr Dumas'ın dediği gibi değil mi durum?

”Erkekler iki ahlak yöntemi yarattılar. Biri kendileri için, öbürü de kadınlar için. Birinci ahlak kendilerine her kadını sevmek hakkını verir; ikincisi, kadına yitirdiği bu özgürlüğe karşılık, yalnız bir erkeği sevmek hakkını verir.”

* * *

Eflatun iki şeye çok sevinirmiş. Birincisi, köle olarak doğmadığına, ikincisi erkek olarak doğduğuna. Tanınmış Rus şair Nekrassov kadınların kaderine düşen üç acı paydan söz eder: Birincisi bir köleyle evlenmek, ikincisi bir kölenin annesi olmak, üçüncüsü bütün hayatları boyunca bir köleye itaat etmek yani köle olmak.

Kadının köleliği ne zaman başladı? Anaerkil dönemde (soyda temel olarak anayı alan ilkel toplumda) kadının henüz köle olmadığını görüyoruz. Kadın kabilede güçlü bir otoriteye sahiptir. Soyzinciri kadına göre sayılır. Kadını koruyan miras hukuku geçerlidir. Geçici ya da çokeşlilik türünde evlilik egemendir. Değerli araştırmacı J.J.Bachofen, *Mitoslar - Din ve Anne Hakları* isimli çalışmasında anaerkil toplumu şöyle anlatır:

”Anaerkil kültür, kadınsal ilke açısından, bazı ifadeler, hatta hukuksal formülasyonlar sunar. O, evrensel özgürlük ve eşitliğin temelidir, anaerkil insanlar arasında düşmanlık, nefret ve sınırlama pek seyrektir… Hayranlık verici akrabalık ve dostluk duyguları ondan kaynaklanır, engel tanımaz ve tüm ulusun üyelerini aynı şekilde kucaklar…
(…)
Bu aşamada kadın, tüm kültürün, tüm hayırlı işlerin, tüm adanmanın, tüm yaşayanlar için ilginin, ölenler içinse kederin kaynağıdır.”

Toplumsal işbölümünün gelişmesi özel mülkiyetin ortaya çıkmasıyla birlikte mirasın kime bırakılacağı önem kazanır. Çokeşli aile yaşamında çocukların babası belirlenemeyeceği için bu sorun çözülemez. Sonra, kadın lehine olan miras hukuku erkeklerin önünde engeldir. İşte, monogamik (tekeşli) evliliği zorlayan şartlar oluşmuştur. Tarihte kadınların aile içinde köleleştirildiği yeni bir dönem başlar. Bu nedenle kadınların köleliğinin başlama tarihi erkekegemen monogomiyle yaşıttır. Artık kadın erkeğin hizmetçisidir, erkek kadını döl verme aracı olarak görür. Kadının dölün sahibi hakkında yaratacağı şüphe mirasın geleceğini tehlikeye atacağı için aldatma affedilemez. Söylemeye gerek yok: Bugün de olduğu gibi o zamanlarda da erkeğin aldatması hoş görülür. Çünkü bu, miras sorununda bir karışıklık yaratmaz.

Modern monogamik aile, kadının görünmeyen ev emeğinin üzerine kurulmuş, erkeğin egemenliğine dayanan, ev içinde ezen-ezilen ilişkisinin nesnel olarak var olduğu toplumsal kurumdur; bu, özel mülkiyetçi düzenin en ufak molekülüdür. Kadın yatak odasına, çocuk odasına, mutfağa kapatılmıştır. Tabii ki, aile kurumu içinde erkek ve kadın birbirinin sahibidir, ancak erkek kadının daha fazla gerçek sahibidir.

Kabul edelim ki, monogomi insanlığın gelişiminde büyük bir tarihsel ilerleme olmuştur. Ne var ki, kadınların erkeklerin kölesi olması, aşağılanması pahasına…

Kadınların ikinci sınıf vatandaş olarak kabul edilmeleri organik toplumlardan sonra gelişen sınıflı toplumların temel özelliğidir ve bu özellik tarihin mitolojik derinliklerine kadar sinmiştir.

Bakınız, Adem'i kandıran Havva gibi bir kadındır. Helenik mitolojide Pandora da Havva'nın yaptığını yapmış, erkeklerin başına belalar getirmiştir. Ya da Gılgamış Destanı'nda Enkidu'yu doğadan koparan Sümer kötü bir kadın değil midir? Kilise tarafından lanetlenen "Cadılar" kadındır, sekiz milyonu meydanlarda yakılmıştır.

Dikkat çekicidir. Kadının köleleştirilme tarihiyle, Tanrı'nın erkekleştirilmesi tarihi paralel gider. Henüz anaerkil bir toplumda en önde gelen Tanrı, bereketi ve toprağı temsilen Ana Tanrıça'dır. Babaerkil (soyda babanın egemen olduğu = ataerkil) bir toplumla birlikte, Ana Tanrıça bir erkekle evlenir ve süreç içinde kendi otoritesini erkek Tanrı'ya verir. Tanrı tekleştikçe, bölüşme olamayacağı için erkekleşir, Tanrı erkek olur.

Hinduizm'de en büyük iki Tanrı Vişnu ve Sıva erkektir. Hıristiyanlık’ta Tanrı'nın erkek olduğu bellidir, İsa onun öz oğludur. İslam dininde de yapılan çağrışımlardan Tanrı'nın erkek olması gerektiği çıkarılabilir. Tanrı neden erkektir? Çünkü kadın zayıfdır, ezilendir. Erkek güçlüdür, egemendir, iktidar sahibidir. Tanrı'ya ancak erkeklik yakışır.

* * *

Kadının kölelik tarihini anlatırken bir şeyi eksik bıraktığımın farkındayım. İki cins arasındaki ilişkide, evlilik kurumunda aşk, sevgi nasıl bir rol oynadı?

Toplumsal manevi kültürün bir parçasıdır aşk. O nedenle toplumsal gelişime bağlantılı olarak tarihin değişik dönemlerinde farklı görünümler kazanmıştır. Klan topluluklarındaki poligamiye (çokeşliliğe) dayanan aşk ile antik dünyadaki kadınların değersizliği üzerine kurulmuş aşk aynı mıdır? Ya da derebeylik dönemindeki romantizme dayanan platonik şövalye aşkı ile bugünün modern dünyasının aşkı arasında fark yok mu?

Derebeylik döneminde aşk ve evlilik birbirinden ayrıydı, aileyi bütünlemiyordu. O dönemde aile, ”aşk vitrinine” ihtiyaç duymadan mirasın devamını sağlayabilen kadınların hapishanesiydi. Derebeylik düzeni bu kaba görüntüden rahatsız olmuyordu. Şövalyenin evli olduğu kadın başkaydı, platonik olarak âşık olduğu kadın başka.

Eğer, aile, bugünkü kapitalist ”çağdaş” düzenin ekonomik birimiyse, bu kurumu kutsal, özenilecek toplumsal bir kuruluş haline getirmenin yolu egemenler tarafından bulunmalıydı. Bu kuruma kaba görünümlü mülkiyet elbisesini giydirerek savunmak olmazdı. Bu nedenle, iki cins arasında sadece çekiciliğe, içgüdüye, özgürce isteğe bağlı olarak ortaya çıkması gereken aşkı kendi aile kurumlarının güzel giysisi yaptılar. Biri tensel, diğeri ruhsal iki temel ögeyi birleştiren, görünüşte ”iki kalbin birliğine dayanan” çıkarcı aşk ahlakını, aile kurumunun ayrılmaz parçası haline getirdiler.

Kapitalizmde aşk ve evlilik, aileyi daha sağlamlaştırmak için birleştirilmiştir. Kapitalizm, her şeyin ”alınma-satılma” işlemini serbest duruma getirip ”uygar” ilişkiler yaratınca, kaba görünümlü evlilik kurumu, özgür olamayan aşkla örülmüş bir dekora gereksinim duymuştur.

Bugünkü toplumsal değer yargılarına bakınız. Aşk ancak yasal bir evliliğe bağlı olursa toplumun gözünde temizdir. Aileyi kuvvetlendirsin diye, sözde ”karı-koca aşkını” ahlaklı olma olarak kullanan egemen ideoloji, aslında kadının boynuna en büyük halkayı geçirdi. Erkeğin boynuna geçirilen ufak halka kolay çıkarılacak bir cinstendi. Erkekler, açık-gizli fuhuş kurumuyla bu ufak halkanın ne kadar kolay çıkarılabileceğini gösterdiler. Sermaye düzeni fuhuşu evlilik kurumuna eklemleyerek, erkeğin ”özgürlük” alanını genişletti. Böylece ailenin bölünmesini, dağılmasını zorlaştırdı. Fuhuş bugün evlilik kurumunun ayrılamaz yedeği durumundadır. Aile ahlakını korumak için paratoner, yıldırımkıran olarak kabul edilen fuhuştan bu düzen vazgeçemez.

* * *

İki ayrı cinsi evlilik kurumuyla birbirine zincirleyen bugünkü ”modern” düzen hem kadını, hem de erkeği ikiyüzlü olmaya zorluyor. Yanlış toplumsal değer yargıları, gelenekler-görenekler, burjuva ahlak kuralları, iki cinsi yalan söylemeye, açık davranmamaya itiyor. Söylemeye gerek yok ki, burada da erkeklerin lehine bir eşitsizlik devam ediyor. Erkeğin ikiyüzlülüğü ”çapkınlığa”, kadının ikiyüzlülüğü ”ahlaksızlığa” giriyor.

Toplumsal olarak özgür olmayan bireylerin ailesel birlikteliğinden, her an kolayca çözülebilir koşullara sahip özgür birliktelikler yaratılamıyor. En başta ekonomik sebepler olmak üzere, sosyal-kültürel nedenler engel oluşturuyor. İki cins arasındaki ilişki, sadece onları ilgilendiren, toplumun hiçbir şekilde müdahale edemeyeceği özel ilişkiler durumuna gelemiyor. Oysa, iki cinsin mutlu birlikteliğinin anahtarı tam da bu değil mi?

Alexandra Kollontai'ın aşağıdaki görüşü, insanlığın geleceği açısından yapılması gerekeni, geçilmesi gereken yolu güzel biçimde göstermiyor mu?

”Büyük aşk kaderin az rastlanır bir armağanıdır ve az sayıda şanslı insan tarafından paylaşılmaktadır…”

”Büyük aşkın tüm insanlığın mirası olabilmesi için sevginin ruhu soylulaştıran okulundan geçilmelidir…”

”Açık havaya çıkmak için yasak kapıyı hızla açmak, cinsler arasında sevgi dolu, içtenlikli ve bunun sonucunda daha mutlu ilişkilerin yolunu bulmak, ancak insan ruhundaki temel değişiklikle, sevme gücünün zenginleşmesiyle olanaklıdır ki bu kaçınılmaz biçimde sosyo-ekonomik ilişkilerin dönüşümünü öngörür…”

* * *

Kadın sorunu, ezen-ezilen ilişkisini mikro düzeyde yansıtan bir ilişki olduğu için önemli. Toplumda eşitlik, özgürlük isteyen hem kadın, hem de erkek için önemli. Ama daha önemlisi bir yanılsama olarak erkeğin kendisini ”özgür” sanmasıdır. Evet, sınıflı toplum mülkiyet hırsından dolayı ekonomik ve sosyal kurum olarak aileyi ortaya çıkardı. Erkekleri bu kurumun başına ”reis” ilan etti. Evet, erkekler bu kurum sayesinde ezecek kadınlara, bağımlı çocuklara sahip egemenler durumundadır. Ama özünde erkeklerin patronu, dolayısıyla kadın ve çocukların patronu bu düzenin sahipleri değil midir? Erkek, sadece ezen bir sınıfın, ezen birer aracı olarak ayrıcalıklı haklara sahip. Hem egemen olup, hem de ”köle” olmak, bilen için ne kadar acı verici bir durum. Öyle değil mi?

İSYAN!

”*Kadının maddi açıdan erkeğe bağlı oluşuyla üretim sürecine pek zayıf ölçüde katılmasından ötürü, evlilik onun için hem bir koruyucudur, hem de sömürülmesine izin vermektedir. Gerçekten de, kadın yalnız erkeğin sevişme aracı, Devlet'in çocuk üretme makinesi değil, efendisinin kârını dolaylı yoldan artıran bir ücretsiz ev hizmetçisidir.*”

Wilhelm Reich

Aşk toplumsal bir olay değil mi? Bir toplum içinde yaşayan iki birey arasındaki her türlü ilişki toplumsaldır. Bunun önemi şudur: İnsanlar arasında kurulan her ilişki (ister cinsel, ister duygusal, ister ekonomik olsun) toplumun olumlu veya olumsuz etkilerinden kaçamaz. Toplum kişisel çıkarcı biçimde örgütlenmişse, bu çıkarcılık şu ya da bu biçimde iki insan arasındaki ilişkiyi etkiler. Her yönden sakatlanmış toplumda kurulan iki birey arasındaki aşk ilişkisi bir biçimde sakatlığın izlerini taşır. Topal toplumun aşkı topaldır. Bireycilikle gözleri kör edilmiş bir toplumun kadın-erkek ilişkisi bireycilikten gerekli olan zararı alır. Erkekegemen toplum kadını köleleştirerek yüzyıllardır süren ve bugün de devam eden ”kadın sorunu” yaratmıştır. Erkek ezen, kadın ezilendir. Bu gerçeği kabul etmeyen erkekegemen topluma destek vermiş olur. Gerçeğin yanında durmayan, gerçekdışının yanındadır.

* * *

Eğer saygı duyduğunuz bir aydın yazar şöyle yazarsa ne düşünürsünüz?

”Gerçekte kadın erkek karşıtlığında kimin kimi ezdiği belli değildir. Ezenle ezilenin belli olmadığı bir noktada bir yanı suçlu görmeye öbür yanı aklamaya ve savunmaya kalkmak deliliktir. Gerçekte, ortada suçlu da kurban da yoktur.
(…)
Kısacası ortada bir kadın sorunu yoktur, bir erkek sorunu da yoktur.
(…)
Kadını ezen erkek köklü bir yaşam gerçeği olsaydı onu şu ya da bu yolla altetmek işten bile değildi.”[1]

Yukarıdaki sözlere insan üzülüyor. Yüzyıllardır süren kadının ezilmişliğini erkekler adına inkâr eden ya da baskıyı yumuşatan cümleler hançer gibi batıyor. Ancak körlerin göremeyeceği, fakat anlatıldığı zaman anlayabileceği kadının hikâyesini, gözleri gören, ”yetkin bilince” sahip olan bir aydının anlamaması acı veriyor. ”Aşk ve kadın” acısını nasıl gösterebilir? İsyan ederek…

* * *

[1] Afşar Timuçin, *Aşkın Diyalektiği*, Bulut Yayınları, 2005, s.26, 27.

Erkek ve kadın karşıtlığının nedeni ne? Toplumun erkekegemen ideolojiyle örgütlenmesi değil mi? Bu ideoloji köklerini ekonomik-politik toplumsal koşullardan almıyor mu? Eğer bir yazar sorunu toplumsal yanından koparıp, onu bireysel bilinç sorununa, kültür sorununa indirgerse, aydın bir yazar olabilir mi? Şu sözlere ne demeli?

”Kadınla erkek arasındaki çekişmeli ilişkinin büyük ölçüde giderilebilmesi ancak ve ancak kadının erkeği ve erkeğin kadını iyi tanımasıyla olasıydı. Bilinç eksikliği kadının erkeği kadın gibi, erkeğin de kadını erkek gibi görmesi sonucunu doğuruyor.
(…)
Kadın erkek karşıtlığı üst kültür düzeylerinde anlamını yitirir. Ayrı cinslerin üst kültür düzeyinde birbiriyle çatışan ruhsallıkları olamayacağı kesindir.”[2]

Bu yanlış sözlere kadın ve aşkın gösterebileceği tek bir davranış olabilir: İSYAN!

* * *

Fahişelik kadının aşağılanmasının, ezilmesinin en uç noktası. Kadının fahişeliğinin (erkeğin fahişeliğin de) üreticisi sınıflı toplum. Kadın bilgisizlikle fahişe olmuyor; onu bu eyleme, yaşam tarzına iten zorunlu nedenler var. Fahişeliğin özenilecek, özendirilecek insani bir yanı yok. Fahişelik, kendisini yaratan toplumsal koşullar ortadan kaldırılabilirse kendisini gereksizleştirir. Buna inanmamak kadının köleliğinin hiç kaldırılamayacağına, erkekegemenliğin hep süreceğine ve kadını mal gibi kullanacağına inanmaktır. Bu yetmezmiş gibi fahişeliğin kimi yararlarından bahsetmek, fahişeleri hor görmek, erkekegemen düşünceyi savunmaktır. Fahişelik sorununu doğru anlamış bir yazar şöyle yazabilir mi?

”Geleceğin daha insan olacak olan insanı fahişeliğin sonunu getirebilecek mi? Bu konuda şimdiden belli bir şeyler söyleyebilmek çok zor.
(…)
Gençlerin cinsel eğitimleri konusunda fahişeliğin büyük bir katkı sağladığını söylemek sanırım hiç de yanlış olmaz.
(…)
Evlilik dışı cinsel ilişkilerin en azından bir bölümünün sağlık açısından denetleniyor olması elbette çok önemlidir. Ayrıca fahişeliğin yasallığı ahlaki bir takım sorunların çözümünde de büyük ölçüde yarar sağlamaktadır.
(…)
Fahişeler genellikle ne çok etkin ne çok istekli kimselerdirler. İşleri zaman zaman aşırı yorucu da olsa kolaydır. Bu iş olağan koşullarda kişiye ruhsal ve bedensel açıdan ağır yükler yükleyen bir iş değildir. Müşteri bulmak konusunda belki biraz çaba gerekecektir.
(…)
Az emekle çok kazanç elde etmenin rahatlığını bilen kişi fahişeliğe yönelmekte ya da yakınlarını fahişeliğe yöneltmekte sakınca görmez oldu.
(…)
Evet, ne olursa olsun, fahişeliğin yayılmasında yoksulluğun tek belirleyici etken olduğunu düşünmek doğru olmaz. Fahişe daha çok değerler açışından iyiden iyiye bozulmuş ya da iler tutar yeri kalmamış ortamların ya da ailelerin ürünüdür.
(…)
Utanmayı elden bırakmaya en uygun kişi her türlü ahlakdışı eyleme, bu arada fahişeliğe en yakın kişidir.

[2] Afşar Timuçin, *Aşkın Diyalektiği*, Bulut Yayınları, 2005, s.23.

(…)
Zaten fahişe olmak bir türlü suçlu konumda olmaktır.
(…)
Zaten fahişeler yaşamı doğru kavrayacak bir zihin yetkinliğine ulaşmış kimseler değillerdir. Fahişelerle ilgili araştırmalar onların çok zeki insanlar olmadığını gösteriyor. Zekâ geriliğinin de suça eğilimi artırdığını rahatça söyleyebiliriz. Mesleklerinin gereklerini yerine getirirken kurnazca öngörüleri olsa da fahişeler bilinç eksikliğiyle ve zekâ yetmezliğiyle dikkatleri çeken kimselerdir."[3]

Yukarıdaki sözlerle aşağılanan bir kadın ne yapmalı? Hem erkekegemen topluma, hem onun egemen ideolojisini "aydınca" savunanlara karşı elinden gelen tek şeyi: İSYAN!

[3] Afşar Timuçin, *Aşkın Diyalektiği*, Bulut Yayınları, 2005, s.122, 123, 126, 128, 131.

GERÇEK FAHİŞE KİM? ERKEK Mİ, KADIN MI?

”*Fuhuş burjuva toplumunun gerekli bir kurumudur. Polis gücü, ordu, kilise, sermayeciler sınıfı nasıl bu düzen için bir zorunluksa, fuhuş da bir zorunluktur.*”

August Bebel

Fahişelik bir meslek midir? Erkekegemen görüş taraftarları onu bir meslek olarak onaylayarak fahişeliğin gerçek nedenlerini gizlemeye çalışırlar. Fahişeliği meslek olarak kabul edenler, fahişeliğin bütün tarih boyunca var olduğuna, gelecekte de var olacağına inananlardır. Oysa fahişeliğin tarihi erkekegemen toplumun ortaya çıkışıyla yaşıttır. Bu toplumun ölmesi aynı zamanda fahişeliğinin ölmesidir.

Fahişelik, fuhuş, erkekegemen toplumun baskıcı, onu tamamlayan bir kurumudur; erkek egemenliğinin cinsel zevklerini doyurarak sürmesini sağlar. Bu nedenle erkekegemen ideolojiden kopamamış birçok yazar, filozof, fahişeliği hor görmelerine karşın, toplumun ”çıkarı” (erkeklerin çıkarı) için onu yararlı bir kurum olarak desteklerler. Sözgelimi Lujo Baserman fahişeliği, ”insanlık adına zararlı etkileri en az olan kurumlardan biri olarak” görür ve fahişeliği ortadan kaldırmak isteyenleri şöyle suçlar:

”Biri kalkıp da fırsat düştükçe yapılan fahişeliği ya da doğrudan fahişelik kurumunu iğrenç bulursa bu kişinin bir psikiyatri ziyaretinde fayda vardır. Ne sıradan tavsiyeler ne de resmi yasaklar onu tatmin etmeyecektir.”[4]

St.Augustine toplumun şehvete bulaşmaması, ahlakının korunması amacıyla fahişelik kurumunun yaşamasını ister ve der ki:

”Fahişeliği toplumdan defederseniz her şeyi şehvete bulamış olursunuz.”[5]

* * *

Fahişeliğin kökleri sınıflı toplumun tarihine, İ.Ö. 504 Atina’sına kadar uzanır. Atina devleti, ordusuna para bulmak, onu güçlendirmek için genelevleri açar, devlet eliyle onların işletilmesini sağlar. Bilge kabul edilen Solon, genelevleri açtığından dolayı ”Atina devletinin kurtarıcısı” olarak tarihe geçer. Roma tarihinde de kadının fahişelik yapması cezalandırılırken, erkeğin fahişelerle ilişkisi olağan karşılanır. Bakın, Roma’nın tanınmış bilgesi Cato ne diyor:

”Karını zina yaparken yakalarsan onu hiç sorgu suale gerek kalmadan öldürebilirsin. Ama sen zina ya da fuhuş yaparsan onun sana parmağını bile dokundurmaya yasal hiçbir hakkı yoktur.”[6]

Ortaçağ kilisesi kâr getiren bir iş olarak genelevlerinin işletilmesini gönüllü olarak kabul eder:

---

[4] Lujo Baserman, aktaran Jess Wells, *Fahişeliğin Tarihi*, Pencere Yayınları, 1982, s.22.
[5] St. Augustine, aktaran Jess Wells, *Fahişeliğin Tarihi*, Pencere Yayınları, 1982, s.26.
[6] Cato, aktaran Dacre Balsdon, *Sevgi ve Toplumsal İlişkiler* içinde, Belge Yayınları, 1992, s.17.

”St. Paul Katedrali’nin Papazı ve Ruhani Meclisi, 1287’de fahişeler için mülkler kiraladı. 1321’de, özel bir temsilci, kilise adına bir genelev satın almak üzere Papa 5. Clement tarafından İngiltere’ye gönderildi. 1309’da Strasbourg Piskoposu gelirini artırmak için bir genelev kurdu. Mainz Başpiskoposu 1457’ye kadar genelevleri haraca bağladı. Öyleki, Leonhard Manastırı’nın Mainz kapısının yanında bir genelevi bile vardı.”[7]

Günümüzde de durum değişmemiştir. Burjuva toplum fahişeliği bir yandan mahkûm eder, bir yandan devletin kontrolünde olan genelevlerinden vergi toplar. Burjuva kanunlar fuhuşu cezalandırır; ama öte yandan burjuva devlet fuhuşa göz yumar, onu gizlice korur. Polisin denetiminde yaşayan fahişeler onların belgeleriyle işlerini yürütürler.

Fuhuş sistemi sermayenin erkekler arasında kalmasını sağlayan, erkeğin çocuklarına güvenli biçimde ”miras bırakma hakkını” koruyan baskıcı zevk kurumudur. Çekirdek ailenin yıkılmaması, onun güçlendirilmesi hedefine hizmet eder fahişelik!

* * *

Peki, gerçek fahişe kimdir? Gerçek fahişe genelevinde çalışan kadın mı, yoksa kapitalizmin nimetlerinden yararlanarak kendini mal gibi zengin beyefendilere sunan, kadınlığını toplumsal kariyer için kullanan, sevmediği adamın koynuna bireysel çıkarlar adına giren kadın mı? Gerçek fahişe kadınların bedeninden para karşılığı yararlanan erkek mi, yoksa sınıflı toplumun pislik çukuruna zorunlu olarak düşmüş çaresiz kadın mı?

”Sizler, ’sokak kadını’, ’hayat kadını’ sözcüklerini çok sık duymuşsunuzdur. Bu sözcüklerin anlamının fahişeyi, orospuyu içerdiğini bilirsiniz. Ne var ki, ’sokak erkeği’, ’hayat erkeği’ sözcüklerini hiç duymamışsınızdır. Bu sözcükler kulağa yabancı gelir ve bu sözcüklerin bir anlamı olsa da siz onları kafanızda şekillendiremezsiniz. Çünkü, toplumsal değer yargılarınız kadınların fahişe olabileceğini, ama erkeklerin olamayacağını söyler size. Erkeklerin orospu olamayacağı yüzyıllardır öğretilmiştir.

Gerçek ise tam tersidir. Sınıflı toplum erkeklerin fahişeliği üzerine kurulmuştur. Kadının parayla satın alınmaya başlandığı köleci çağdan bu yana, erkeğin egemen fahişeliği de başlamıştır.

Orospuluk bir ticarettir. Her ticaret işinde iki taraf bulunur. Alıcı ve satıcı. Alıcı olsanız da, satıcı olsanız da, yaptığınız iş ticarettir. İki taraf birden bu ticareti oluşturur. Tek taraflı ticaret olmaz. Kadın bu orospuluk ticaretinde verici, erkek alıcı konumda gözükür. Kadının verdiği şey kendi bedenidir. Erkeğin verdiği şey de kendi bedenidir; öyle ki kendinin zorla dayattığı organıdır. Kadın istemeden cinselliğini sunar, erkek isteyerek kendi cinselliğini dayatır. Kadın istemeden sunduğu organına karşılık para alır; erkek isteyerek zorla sunduğu organına karşı para öder. Aslında bu fahişelik ticaretinde erkek, bedenini zorla kabul ettirebilmenin karşılığında para öder. Gönlünün rızasıyla orospu olan kendisidir.

Erkek, bedenini o kadar değersiz görmektedir ki, bu değersizliğe karşılık fazladan para öder, para vererek kendi cinsel organını zorla kadına satar. Kendini şehvetin kurbanı olarak en çok alçaltan erkektir. Üstüne bir de para vererek kadına zorla sattığı şey ise, kendi gayri insaniliğidir. Kadın orospu, bu ticareti istemeden yaptığından ve düzen tarafından buna zorlandığından dolayı, erkek orospu karşısında daha insani gözükür. Kadın orospuyu anlamak mümkündür. Ama erkek orospuyu mahkûm etmek gerekir: Erkeklik organını zorla para

[7] Jess Wells, *Fahişeliğin Tarihi*, Pencere Yayınları, 1982, s.27.

ödeyerek sattığı ve kadının bedenini para ödeyerek zorla satın aldığı, bir de erkekegemen toplumun pis nimetlerini kullandığı için!

Sınıflı toplum fahişeliği bir kurum olarak yaratırken, kadınlara her zaman yaptığı haksızlığı bir kez daha tekrarlar: Kadını orospu olarak adlandırıp alçaltır, erkeği ise orospu olarak görmeyerek yüceltir. Genelevine giden erkek, polisin kontrolünden 'onurlu insan' olarak geçer, genelevinde çalışan kadın ise 'onursuz insan' olarak yaşar. İşte böylece biz kadın orospuları küçük görerek, erkek orospuları da görmeyerek yaşarız.

* * *

Bir de jigolo erkek orospular vardır. Bunlar geçimlerini, yaşlı-zengin kadınlara sattıkları bedenlerinden sağlarlar. Jigololar sattıkları bedenlerine karşılık para aldıklarını, erkek orospu olduklarını bilirler. Yaptığı orospuluğun farkındadır jigololar. Yaşam içinde kendisine 'bey' denmesinden hoşlanan ve namuslu geçinip her türlü namussuzluğu yapan diğer erkek orospularsa, fahişe olduklarının farkında değillerdir. Kadınları orospu olarak lanetlerken, kendi orospuluklarını gizlice bedenlerinde taşırlar.

Tabloyu tamamlamak için çağdaş-kibar fahişelerden de bahsetmek gerekiyor. Çağdaş-kibar fahişeler moderndir. Bunlar açıkça para karşılığı çalışmazlar, ancak para yerine geçen değerler için (ev, villa, araba) kendi etlerini satarlar. Aşk vitrinini kullanarak zengin kocalar, sevgililer ararlar. Uygun zengin bir erkek bulunca da, 'namuslarını hiç kirletmeden' kendilerini ona yamarlar. Modern çağdaş-kibar fahişelere, 'kadın jigololar' da denebilir. Kadın jigololar, erkek jigololar gibi yaptıkları orospuluğun farkındadırlar, ama kendilerine fahişe denmesini istemediklerinden, sevgi-aşk sözcüğünü kendilerine kalkan yaparlar. Ayrıca bunlar genelevinde çalışan orospuları kendi rakipleri olarak, 'namussuz' etiketiyle görürler. Oraya düşmeden, onlarla aynı ismi paylaşmak istemezler. Oysaki gerçek yaşamda 'hanım elbisesi' ile dolaşmaları, onların dıştan gördüğü sahte saygı, ilgi, iç çamaşırlarında yazan 'çağdaş-kibar fahişe' rumuzunu gizler sadece.

İşte, bütün bu anlattığım şeylerden dolayı, erkek orospuları ve kadın jigololarını (çağdaş-kibar fahişeleri) sevmem. Ancak, 'orospu' sözcüğüyle hor görülen, bu düzenin kurbanları olan, ezilen, zavallı orospuları severim. Onları düşününce içimde bir yaranın deşildiğini hissederim ve bunları yaratan düzenin iğrençliğinden yeniden nefret ederim."[8]

[8] Mehmet İnanç Turan, *Edebiyatla Örülmüş Aşk Mektupları*, Etki Yayınevi, 2003, s.31-33.

CİNSEL İLİŞKİ TARİHİNDEN BİR KESİT

”*Eğer sıkı bir tek-eşlilik iffetin doruğu ise, elliden ikiyüze kadar değişen halkalarının her birinde eksiksiz bir erkek ve dişi cinsel organa sahip bulunan ve bütün yaşamını, bu parçaların her biri içinde, kendi kendisiyle çiftleşmekle geçiren münzevi solucana madalya vermek gerekir.*”

Friedrich Engels

Cinsler arasındaki ya da aynı cins içindeki cinsel ilişkilerin bugünü anlayabilmek için tarihin geçmiş sayfalarına uzanmak zorunludur. Gerçeği orada yakalabilmek, her türlü ahlaki kaygılardan, önyargılardan, utanç hislerinden sıyrılabilmeyi gerektirir. Tarihe polisiye bir gözle, ahlak memuru olarak değil, anlayabilmek amacıyla bakmak gerekir. Geçmiş aynı biçimde yaşanamaz; ama geleceğin ufkunu aydınlatır. Gelecek, geçmişin yeni tarihsel koşullara uymayan yanlarını temizleyerek ondan ders alır.

İnsanlığın cinsel tarihinde üç temel aşama var:

1) Yabanıllık döneminde grup halinde cinsel ilişki.
2) Barbarlık döneminde iki-başlı cinsel ilişki.
3) Uygarlık döneminde tek-eşli cinsel ilişki.

Şimdi bunları kısaca inceleyelim.

1. Grup halinde cinsel ilişki:

Bir grup erkek ile bir grup kadının birlikte yaşadığı, birbirlerinin üzerinde sahiplik hakkı istemediği yani herkesin birbirinin ”sahibi olduğu” cinsel ilişki biçimidir. Grup içindeki her kadın, her erkeğin sevgilisidir. Her erkek de her kadının. Bütün kurallardan bağımsız olan bu cinsel ilişki biçimi kıskançlık duygularından yoksundur. Kıskançlık ile grup halinde cinsel ilişki bağdaşmaz. Dolayısıyla sahip olma duygusunun sorun yapılmadığı bir çağdır bu. Engels grup halinde cinsel ilişki için şunları söyler:

”Grup halinde evlilik; yani bir küme erkekle bir küme kadının birbirlerine karşılıklı olarak sahip bulunduğu ve kıskançlığa çok az yer bırakan evlilik biçimi. Ayrıca, gelişmenin daha sonraki bir aşamasında, bütün kıskançlık duygularına meydan okuyan ve bundan ötürü hayvanlar arasında hiç görülmeyen bir şeyi, çok-kocalığın istisnai biçimini buluyoruz.
(…)
’Bütün kurallardan yoksun cinsel ilişki’ sözünün anlamı nedir? Bununla, günümüzde ya da daha önceki bir dönemde yürürlükte bulunan sınırlayıcı yasakların, bir zamanlar hiç var olmadıkları

anlatılmak isteniyor. Daha önce kıskançlık engelinin sözkonusu olmadığını görmüştük. Gerçek olan bir şey varsa, o da kıskançlığın, görece, sonradan gelişmiş bir duygu olduğudur."[9]

Ahlakı hiç değişmeyen kurallar toplamı olarak algılayan geri kafanın bu durumu anlamasının olanaksız olduğunu kabul edelim. Oysa "grupsal cinsel ilişki" kendi döneminde ahlaka uygundu. Marks'ın sözleriyle aktarırsak:

"İlkel çağlarda kız kardeş karı idi ve durum ahlaka uygun idi."[10]

Kadınların köleliğini insanlığın bütün tarihinde göremiyoruz. İşte bu dönem öyle bir dönemdir, kadın ve erkek özgürdür. Kadının üzerinde erkekegemenliği yoktur. Toplumda saygın bir yere sahiptir.

Grup halinde cinsel ilişkinin en önemli özelliği soyağacının ancak kadın tarafından belirlenebileceğidir. Yani "analık hukuku" geçerlidir. Bu ilişki biçiminde "babalık hukuku" düşünülemez. Erkek, "miras hukukunu" uygulayamadığından dolayı kadının boynuna esirlik zincirini geçiremez.

Önemli bir noktayı not etmeliyiz: Eski çağların "grup halindeki cinsel ilişkisiyle", bugünkü kapitalist toplumun kadını eşya (cinsel obje) olarak kullanan "grupsal seks ilişkisini" karıştırmamak gerekir. Birincisi kadının özgürlüğü üzerine oturur, ikincisi kadının köleliği üzerine!

2. İki-başlı cinsel ilişki:

Kadın ve erkeğin kolayca çözebilecekleri cinsel ilişki biçimidir. Tek eşli evliliğe giden yolda ilk adımdır. Çocuklar çiftin çocukları olarak anılır, "miras hakkı" önem kazanır. İki-başlı cinsel ilişki çağı, analık hukukuna darbe vurur, çocuğun ispatlı bir babası olur. Sahip olmacılık, kıskançlık gelişir. Kadın köle olmaya doğru ilerler. İki-başlı cinsel ilişkiyle birlikte kadınların kaçırılması, alınıp satılması başlar. Aynı zamanda erkeğin kadını aldatması da!

"İki-başlı-aile. Bir erkekle bir kadını; az çok uzun bir zaman için birbirine bağlayan belirli bir evlenme biçimi, grup halinde evlenme rejimi zamanında ya da daha eskiden de vardı; erkek, birçok kadın arasında, bir baş kadına sahipti (henüz bir gözdeden söz edilemez) ve onun için, öbürleri arasında, esas kocaydı.
(…)
Bu aşamada, bir erkek bir kadınla yaşar, ama gene de çok-karılılık ve uygun fırsatlarda kaçamak yapmak hakkına sahiptir. Ama iktisadî nitelikteki nedenlerden ötürü, çok-karılılığa ender raslanır; bununla birlikte, çoğunlukla, ortaklaşa yaşam boyunca kadından çok sıkı bir bağlılık istenir ve eşini aldatan kadın şiddetle cezalandırılır. Ama evlilik bağı, iki tarafça da kolaylıkla çözülebilir ve çocuklar, geçmişte olduğu gibi, yalnızca anaya ait olurlar."[11]

* * *

3. Tek-eşli cinsel ilişki:

[9] Friedrich Engels, *Seçme Yapıtlar III*, Sol Yayınları, 1979, s.260-261.
[10] Karl Marks, aktaran Friedrich Engels, *Seçme Yapıtlar III*, Sol Yayınları, 1979, s.263.
[11] Friedrich Engels, *Seçme Yapıtlar III*, Sol Yayınları, 1979, s.272-273.

Kadın tarafından hesaplanan soy-zincirinin, analık hukukunun bütünüyle ortadan kaldırılması, babalık hukukunun yerleşmesi üzerinde yükselir. Artık baba, mirasını tek eş üzerinden olan çocuklarına bırakacaktır. Analık hukukun yıkılması kadın cinsinin erkek cins karşısında ilk yenilgisini simgeler. Kadın aşağılanır, erkeğin çocuk doğurma aletine dönüşür. Familia (aile) bir tek adama boyun eğen kölelerin hepsi demektir. Tek eşli cinselliğin dayandığı ailede baba, kadının ve çocukların sahibidir. Erkek otoritesi tartışılamaz.

”Babaları kesinlikle bilinen çocuklar yetiştirmek amacıyla, bu aile, erkekegemenliği üzerine kurulmuştur; babalığın kesinlikle bilinmesi gerekliydi, çünkü bu çocuklar, dolaysız mirasçılar olarak, bir gün babalarının servetine sahip olacaklardır. Tek-eşli-aile, iki-başlı-evlilikten, artık taraflardan ikisinin de istedikleri zaman çözemeyecekleri evlilik bağının daha sağlamlaşmasıyla ayrılır. Genel kural olarak, şimdi yalnız erkek bu bağı çözer ve karısını boşayabilir. Sadakatsizlik hakkı, ayrıca, hiç değilse töre tarafından, şimdiye kadar erkeğin tekelinde bırakılmıştır.
(…)
Tek-eşli-evliliğin yanısıra köleliğin varlığı, ruhları ve bedenleriyle erkeğe ait genç ve güzel köle kadınların bulunması; işte daha başlangıçta tek-eşliliğe kendi özgül niteliğini veren şey budur; erkek için değil, yalnızca kadın için tek-eşli olmak. Tek-eşlilik, bu niteliği, günümüzde de hâlâ koruyor.”[12]

* * *

Uygarlık çağı bugün de devam ediyor ve görünüşte tek-eşli cinsel ilişki üzerine oturuyor. Eşaldatma ve fuhuşla bütünselliğe kavuşuyor. Bu durum kadınlardan daha çok erkeklerin içsel dünyasını zehirleyerek onları alçaltıyor. Tek-eşlilik ve fuhuş birbirinden ayrılmaz karşıt şeyler olarak modern dünyanın iğrenç kurumları olarak gözüküyor. Özgür bir dünyada fuhuş kendisiyle birlikte bugünkü haliyle tek-eşli cinsel ilişkiyi yok edecektir. İnsanların cinsel tercihlerine toplumun karışmadığı, bireylerin özgürce karar verdiği, aldatmaya gereksinim duymadığı, aşkın ancak aşkla değiştirildiği bir ortam olacaktır. Gelecek toplumunun yeni cinsel ilişki biçimini bugünden tam bilemesek de Engels’in öngörüsüne katılabiliriz:

”Para karşılığı kendini satma zorunluluğu da ortadan kalkacak demektir. Fuhuş ortadan kalkınca, tek-eşlilik tehlikeye düşmek bir yana, sonunda bir gerçek haline gelir, - hatta erkekler için bile.”[13]

[12] Friedrich Engels, *Seçme Yapıtlar III*, Sol Yayınları, 1979, s.288, 289.
[13] Friedrich Engels, *Seçme Yapıtlar III*, Sol Yayınları, 1979, s.302.

KADIN VE ÜÇ KUTSAL KİTAP

”*Can alıcı noktanın, kadının doğurganlığı dolayısıyla varolan can verme gücünün ’ideolojik’ olarak elinden alınıp, tek erkek Tanrı’ya ve onun aracılığıyla ’yeryüzü erkeği’ne aktarıl-ması olduğu görülüyor (...) Kadının ikincilliğinin doğal kabul edilerek bunun onun bedeninin denetlenmesinin meşru gerekçesi sayılması, her üç tektanrılı dinin ortak özelliği.*”

Fatmagül Berktay

Üç kutsal kitap sırasıyla Tevrat, İncil ve Kuranıkerim’dir. Bu üç kitaptan Tevrat Yahudiliği, İncil Hıristiyanlığı, Kuranıkerim İslamiyeti temsil ediyor. Bu üç büyük din tektanrılığa dayanıyor. Üç kitabın ve üç dinin kadın açısından ortak bir özelliği var: Erkek ve kadını hiyerarşik biçimde, erkeği üste koyarak bölmesi, kadının bedeninin denetim hakkını kocasına vermesidir; bunu, Tanrı’nın iki cinsiyete verdiği toplumsal görevler açısından yasalaştırmasıdır. Bu üç dindeki Tanrı erkek olarak kavramlaştırılmış olup, gökteki egemenliğini yeryüzündeki erkeklere temsili olarak vermiştir. Üç kutsal kitap erkekegemenliğini Tanrı kanunları olarak anlatan ayetler ve hikâyelerle doludur. Şimdi bu örnekleri inceleyelim. Kaynak olarak sadece bu üç kutsal kitabı kullanacağım.

TEVRAT’TA KADIN

Tevrat ilk kadının erkeğin kaburga kemiğinden yaratıldığını iddia eder. Tanrı kadını erkekten yaratarak daha başlangıçta onu küçültmüştür. Erkeğin bir parçası olan kadın kendi kökenine böyle boyun eğdirilmiştir. Tevrat’ın Tanrı’sı, erkeğin değil de kadının doğurgan olmasının üstünden atlamıştır. Tevrat diyor ki:

”Ve RAB Allah, Adam’ın üzerine derin uyku getirdi ve o uyudu; ve onun kaburga kemiklerinden birini aldı ve yerini etle kapadı; ve RAB Allah Adam’dan aldığı kaburga kemiğinden bir kadın yaptı ve onu Adam’a getirdi.”[14]

Yine Tevrat’a göre, ilk erkek olan Adam’ı ilk kadın olan Havva kandırmış. Tanrı’nın yasakladığı meyveyi ona yedirmiş, kocasını ilk günaha sokmuştur.

”Ve kadın gördü ki, ağaç yemek için iyi ve gözlere hoş ve anlayışlı kılmak için arzu olunur bir ağaçtı; ve onun meyvesinden aldı ve yedi; ve kendisiyle beraber kocasına da verdi, o da yedi. (…)

[14] *Tevrat, Kitabı Mukaddes (Eski ve Yeni Ahit)*, Birleşmiş Kitabı Mukaddes Cemiyetleri, 1991, s.2.

Ve Adam dedi: Yanıma verdiğin kadın o ağaçtan bana verdi ve yedim. Ve RAB Allah kadına dedi: Bu yaptığın nedir? Ve kadın dedi: Yılan beni aldattı ve yedim."[15]

Allah, Havva'ya işlediği suçtan dolayı zahmet ve acı çekerek doğurma ve kocasının hâkimiyetine boyun eğme cezasını verdi. Tevrat diyor ki:

"Kadına dedi: Zahmetini ve gebeliğini ziyadesiyle çoğaltacağım; ağrı ile evlat doğuracaksın; ve arzun kocana olacak, o da sana hâkim olacaktır."[16]

Demek ki kadın erkekegemenliğine işlediği suçtan dolayı sokulmuştur. Doğumun ağrılı ve acılı olması fizyolojik bir olay değil, Tanrı'nın kadını her çocuk doğuruşta cezalandırmasıdır.

* * *

Tevrat'a göre, Abraham (İbrahim) Peygamber Mısır'a gittiği zaman, güzel karısı Sara'yı kendi canını kurtarmak için kız kardeşi olarak tanıtıp, Firavun'un, Sara'yı karı olarak kendisine almasına göz yummuştur. Tevrat hikâyeyi şöyle anlatıyor:

"Mısır'a girmesi yaklaştığı zaman, karısı Sara'ya dedi: İşte, biliyorum ki, sen görünüşü güzel bir kadınsın; ve olur ki, Mısırlılar seni görünce: Bu onun karısıdır, derler; ve beni öldürürler, fakat seni sağ bırakırlar. Senin yüzünden bana karşı iyi davranılsın ve senin sebebinle canım yaşasın diye: Onun kız kardeşiyim, de. Ve vaki oldu ki, Abraham, Mısır'a girdiği zaman, Mısırlılar kadının çok güzel olduğunu gördüler. Ve Firavun'un emirleri onu gördüler ve onu Firavun'a methettiler; ve kadın Firavun'un sarayına alındı. Ve onun yüzünden Abraham'a karşı iyi davrandı; ve onun koyunları, sığırları ve eşekleri ve köleleri ve cariyeleri ve dişi eşekleri ve develeri oldu. "[17]

Görülüyor ki, sevgili Peygamberimiz kadını kendi malı gibi görüyor ve onun bedenini bir Firavun'a satabiliyor. Hem de kendi canını kurtarmak için!

* * *

Tevrat, kadının şeytanlığını göstermek için Lût Peygamber'le ilgili şöyle bir olay anlatıyor:

"Lût, Tsoar'dan çıkıp dağda oturdu ve iki kızı onunla beraberdi; çünkü Tsoar'da oturmaktan korktu; ve o, ve iki kızı bir mağarada oturdular. Ve büyük kızı küçüğüne dedi: Babamız kocamıştır ve bütün dünyanın yoluna göre yanımıza girmek için memlekette erkek yoktur; gel, babamıza şarap içirelim ve babamızdan zürriyeti yaşatmak için onunla yatarız. Ve o gecede babalarına şarap içirdiler; ve büyük kız girip babası ile yattı ve onun yatmasını ve kalkmasını bilmedi. Ve vaki oldu ki, ertesi gün büyük kız küçüğüne dedi: İşte, dün gece babamla yattım; bu gece de ona şarap içirelim ve babamızdan zürriyet yaşatmak için, gir, onunla yat. Ve o gecede dahi babalarına şarap içirdiler ve küçük kız kalkıp onunla yattı; ve onun yatmasını ve kalkmasını bilmedi. Lût'ün iki kızı böylece babalarından gebe kaldılar."[18]

Bu olaydan alınacak ders: Kadınlar babalarını bile kandırıp onlarla yatabilirler. Kadının içindeki şeytani ruh ona her şeyi yaptırabilir(!)

---

[15] A.g.e., s.3.
[16] A.g.e., s.3.
[17] A.g.e., s.11.
[18] A.g.e., s.17.

* * *

Her üç büyük tektanrılı din köleciliği kabul eder. Tevrat köle sahiplerinin haklarının korunmasını, kölelerin buna boyun eğmesini ister. Köle sahibi iyi niyetli ise kölesine kadın verebilir, ama eğer bir İbrani köle 6 yıl hizmet edip özgürlüğüne kavuşursa, köle sahibinin verdiği kadın ve doğurduğu çocuklar efendisine kalır.

”Eğer efendisi ona bir kadın verir ve o kendisine oğullar yahut kızlar doğurursa, kadın ve çocuklar efendisinin olacak ve kendisi yalnız çıkacaktır.”[19]

* * *

Tevrat, kız ve erkek bebek arasında ayrım yapar. Erkek çocuk doğuran kadın az suçludur; bir hafta gibi daha kısa süre murdar (kirli, pis) olacaktır. Kız çocuğu doğurursa ceza uzayacak, iki hafta murdar olacaktır.

”Ve RAB, Musa’ya söyleyip dedi: İsrail oğullarına söyleyip de: Bir kadın gebe kalır ve erkek çocuk doğurursa, o zaman yedi gün murdar olacaktır; âdet murdarlığı günlerinde olduğu gibi murdar olacaktır… Fakat kız çocuk doğurursa, o zaman âdetinde olduğu gibi iki hafta murdar olacak.”[20]

* * *

Tevrat miras hakkını babadan oğluna geçirir. Eğer ölen adamın oğlu yoksa, ancak o zaman kız çocuklarına miras kalabilir.

”Eğer bir adam ölürse ve onun oğlu yoksa, o zaman mirasını onun kızına geçireceksin.”[21]

* * *

Tevrat zinayı, evlilik dışı ilişkileri ölümle cezalandırır. Bekârete önem verir, kutsallaştırır. Bir adam evlendiği kadının kız olmadığını, daha baba evinde kızlığını kaybettiğini kanıtlarsa kadın öldürülür. Tevrat bu konuda şöyle diyor:

”Genç kadında kızlık nişanları bulunmadığı hakikatse; o zaman genç kadını babasının evinin kapısına çıkaracaklar ve şehrin adamları onu taşla taşlayacaklar ve ölecek, çünkü babasının evinde zina etmiş olmakla İsrail’de alçaklık etmiştir; ve aranızdan kötülüğü kaldıracaksın.”[22]

* * *

Tevrat kadına yapılan tecavüzde ya da evlilik öncesi cinsel ilişkide şöyle bir ayrıma gider: Eğer kadınla cinsel ilişki olayı şehirde meydana gelmişse, mutlaka kadın suçludur diye düşünür. Çünkü kadın bağırmamıştır, bağırsa gelip kurtarırlardı(!) O nedenle erkekle birlikte kadın da öldürülecektir.

[19] A.g.e., s.74.
[20] A.g.e., s.109.
[21] A.g.e., s.164.
[22] A.g.e., s.199.

”Eğer kız olan bir genç kadın bir adama nişanlı ise ve bir adam onu şehirde bulup onunla yatarsa; o zaman onların ikisini de o şehrin kapısına çıkaracaksınız ve onları, şehirde olduğu halde bağırmadığı için kadını ve komşusunun karısını alçalttığı için erkeği taşla taşlayacaksınız ve ölecekler; ve kötülüğü aranızdan kaldıracaksın.”[23]

* * *

Tevrat evlilik dışı doğan çocuğu da hoş görmez. Onu toplum dışına iter. Çocuğun hiçbir suçu olmadığını düşünmez bile. Nameşru (yasanın, dinin doğru bulmadığı) bir çocuk toplum içine alınmayacaktır. Tevrat diyor ki:

”Nameşru çocuk RAB’bin cemaatine girmeyecektir; kendinden olanlardan hiçbiri, hatta onuncu nesle kadar RAB’bin cemaatine girmeyecektir.”[24]

* * *

Kutsal kitap Tevrat boşanma egemenliğini erkeğin eline vermiştir. Erkek karar verir, kadın uygular. Erkeğin boşadığı kadın bir başka erkekle evlenirse, bir daha eski kocasına dönemez. Çünkü murdar, pis olmuştur. Tanrı’nın gözünde bu olay mekruh (iğrendirici) bir şeydir.

”Bir adam bir kadın alıp onunla evlendiği zaman vaki olacak ki, onda utanılacak bir şey bulduğu için kadın onun gözünde lutuf bulmazsa, onun için boş kâğıdını yazacak ve onun eline verecek ve onu evinden gönderecektir. Ve evinden ayrıldıktan sonra kadın gidip başka bir erkeğin karısı olabilir. Ve sonraki adam da ondan nefret ederse ve onun için boş kâğıdını yazarsa ve onun eline verip onu evinden gönderirse; yahut onu kendisine karı olarak almış olan sonraki adam ölürse; onu göndermiş olan evvelki kocası, kadın murdar edildikten sonra, onu kendisine karı olarak tekrar alamaz; çünkü RAB’bin önünde bu mekruh bir şeydir; ve Allah’ın RAB’bin sana miras olarak vermekte olduğu memlekette suç işlettirmeyeceksin.”[25]

* * *

H.z. Musa’nın Tanrı’sı, kızların kibirli olmasına, kırıtarak yürümesine de kızar. Gazabını onların üzerine gönderir. Tevrat şöyle yazar:

”Ve RAB dedi: Mademki Sion kızları kibirlidir ve boyunlarını ileri uzatarak göz edip yürüyorlar, gezerken kırıtarak gidiyorlar ve ayaklarının halkalarını çıngırdatıyorlar; bundan ötürü RAB, Sion kızlarının tepesini kel ile vuracak ve RAB onların gizli yerlerini açacak. Ayak halkalarının güzelliğini ve fileleri ve mehçeleri; küpeleri ve bilezikleri ve peçeleri; alın çatkılarını ve ayak zincirlerini ve bel kemerlerini ve hoş koku şişelerini ve muskaları; yüzükleri ve burun halkalarını; bayram esvaplarını ve örtüleri ve şalları ve keseleri; el aynalarını ve gömlekleri ve baş sargılarını ve atkıları RAB o gün kaldırıp atacak. Ve vaki olacak ki, hoş koku yerine pis koku; ve bel kemeri yerine ip; ve saç lülesi yerine saçsız baş; ve süslü esvap yerine çuldan gömlek; güzellik yerine dağlanma olacak.”[26]

* * *

[23] A.g.e., s.199.
[24] A.g.e., s.200.
[25] A.g.e., s.201.
[26] A.g.e., s.675.

Tevrat kadının ”namusuna” çok düşkündür. Kadının eli sadece kocasının cinsel organına değebilir. Diyelim ki, bir kadının kocası kavga ediyor ve kadın bunu görüyor. Eğer kadın dövülen kocasını kurtarmak için araya girerse ve diğer erkeğin cinsel organını tutarsa kadının elini kesmek gerekir. Tevrat diyor ki:

”Adamlar birbiriyle kavga ederken birinin karısı yaklaşıp kocasını dövenin elinden onu kurtarmak için elini uzatır ve onu utanılacak yerlerinden tutarsa; o zaman kadının elini keseceksin, gözün ona acımayacaktır.”[27]

İşte Tevrat, kocanın namusunu(!) kurtarmak ve kadını iffetli kılmak için el kesmeyi uygun görür.

İNCİL VE KADIN

Tevrat'ın ataerkil (soyda babayı, erkeği temel alan) katı geleneklerine karşı Hıristiyanlığın İncil'i kadın konusunda daha esnek kalır. Bu nedenle olsa gerek, İsa'nın dini başlangıçta köle ve kadınlar arasında yaygınlaşmıştır. Ancak Hıristiyanlık da erkekegemenliğini savunur.

Hıristiyanlık kadın kitlesini dinsel bir güç olarak kullanmak için evliliği, aileyi yüceltmez. Evliliği istenilir bir şey olarak değil, zorunluluktan dolayı kabul eder. İncil'e göre: Kadınlar kendilerini erkeklere adayacaklarına, Tanrı'ya, ibadete adamalıdırlar. Eğer cinsel ihtiyaçlarından vazgeçemiyorlarsa, zina yapacaklarına evlensinler. Ama kadın ve erkek için ideal olan şey evlenmemesidir (İsa gibi). İncil'de İsa şöyle diyor:

”Erkeğin evlenmemesi iyidir. Ama cinsel ahlaksızlıklardan dolayı her erkeğin bir karısı, her kadının bir kocası olsun. Erkek karısına, kadın da kocasına hakkını versin. Kadının bedeni kendine değil, kocasına aittir. Benzer şekilde, erkeğin bedeni kendine değil, karısına aittir. İki tarafın onayıyla geçici bir süre için kendinizi duaya vermekten başka bir nedenle birbirinizi reddetmeyin. Sonra yine birleşin ki, Şeytan kendinizi denetleyemediğinizden dolayı sizi ayartmasın.

Bunu bir buyruk olarak değil, bir uzlaşma yolu olarak söylüyorum. Bütün insanların benim gibi olmalarını dilerdim. Ama kimi şöyle, kimi böyle, herkesin Tanrı'dan payına düşen bir ruhsal armağanı vardır.

Yine de evlenmemiş olanlara ve dul kadınlara şunu söyleyeyim, benim gibi kalsalar onlar için iyidir. Ama kendilerini denetleyemiyorlarsa, evlensinler. Çünkü şehvetle yanmaktansa evlenmek daha iyidir.

Evli olanlara ise şunu buyuruyorum, daha doğrusu RAB buyuruyor: kadın kocasından ayrılmasın. Ayrılırsa, ya kocasız kalsın, ya da kocasıyla barışsın. Erkek de karısını boşamasın.
(…)
Kızlara gelince, RAB'bimden onlarla ilgili bir buyruk almış değilim. Ama RAB'bin merhameti sayesinde güvenilir biri olarak düşündüklerimi söylüyorum. Öyle sanıyorum ki, şimdiki sıkıntılar nedeniyle insanın olduğu gibi kalması iyidir. Evli misin, boşanmayı isteme. Bekâr mısın, kendine bir eş arama. Ama evlenirsen, günah işlemiş olmazsın. Bir kız da evlenirse,

[27] A.g.e., s.202.

günah işlemiş olmaz. Ne var ki, evlenenlerin bu yaşamda sıkıntıları olacaktır. Ben sizi bu sıkıntılardan esirgemek istiyorum."[28]

Dikkat ederseniz, Hıristiyanlık zorunluluktan dolayı kabul ettiği evlilikte, monogami (tekeşlilik) tarafındadır. İncil evliliği arzulamaz ama, eğer evlilik olmuşsa boşanmayı da arzulamaz. Evlenen bir çift ömür boyu boşanmamalıdır. Kadının bedenini erkeğe teslim eden bu din, ölünceye kadar kadının erkeğe kul olmasını istemektedir. Evlenmeyi tercih edenler ölüme kadar birbirine tutsak edilmekte, bireysel özgürlükleri ortadan kaldırılmaktadır. Şüphesiz ki, bu tutsaklıktan en fazla zarar gören kadın olacaktır.

* * *

İncil'e göre zina günahtır. Üstelik zina için bir cinsel ilişki gerekmez. Bir kadına bakan adam, içinde cinsel bir arzu duyarsa zaten zina etmiş demektir. Daha da ilginci boşanmış bir kadınla evlenen bir adam da zina etmiş olur.

Düşünün! İki cins arasında doğal bir ihtiyaç olan cinsel birleşmenin bastırılması isteniyor. Eğer bunu başaramayıp evlenmişseniz bir daha ayrılamıyorsunuz. Her şeyi göze alarak ayrılan kadın ise, yaşamı boyunca başka bir erkekle birlikte olamıyor; çünkü zina etmiş sayılıyor. Hıristiyanlıkta kadının özgürlüğü bu kadardır işte!

İncil'den okuyalım:

"Zina etme! denildiğini duydunuz. Ama ben size diyorum ki, bir kadına bakıp onu arzulayan her adam, zaten yüreğinde o kadınla zina etmiştir. Eğer sağ gözün seni günaha sokarsa, onu çıkar, at. Çünkü vücudunun bir üyesinin yok olması, tüm vücudunun cehenneme atılmasından iyidir. Eğer sağ elin seni günaha sokarsa, onu kes, at. Çünkü vücudunun bir üyesinin yok olması, tüm vücudunun cehenneme gitmesinden iyidir.

'Kim karısını boşarsa ona boş kâğıdını versin' denilmiştir. Ama ben size diyorum ki, karısını cinsel ahlaksızlıktan başka bir nedenle boşayan her adam, onu zinaya itmiş olur. Boşanmış bir kadınla evlenen de zina etmiş olur."[29]

Yine İsa'ya boşanma konusunu sınama amacıyla soran Ferisilere verilen cevap şöyledir:

"Kutsal Yazıları okumadınız mı? Yaradan, ta başlangıçtan insanları erkek ve dişi olarak yarattı ve şöyle dedi: Bu nedenle adam annesini babasını bırakacak, karısına bağlanacak ve ikisi tek bir vücut olacaklar. Şöyle ki, onlar artık iki değil, tek vücuttur. O halde Tanrı'nın birleştirdiğini, insan ayırmasın.

Ferisiler İsa'ya 'Öyleyse' dediler, 'Musa neden erkeğin, karısını, bir boş kâğıdı verip boşayabileceğini söyledi?'

İsa onlara, 'Musa, karılarınızı boşamanıza, yüreklerinizin katılığından ötürü izin verdi,' dedi. Başlangıçta bu böyle değildi. Ben size şunu söyleyeyim, karısını cinsel ahlaksızlıktan başka bir nedenle boşayıp başkasıyla evlenen zina etmiş olur. Boşanmış kadınla evlenen de zina etmiş olur."[30]

---

[28] *İncil*, Yeni Yaşam Yayınları, 1990, s.357, 358.
[29] A.g.e., s.10.
[30] A.g.e., s.45.

İncil boşanmaya karşı böyle katı bir tutum geliştirirken, ancak adamın ölmesi halinde kadının yeniden evlenebileceğini kabul eder:

”Örneğin, evli kadın kocası yaşadıkça yasayla kocasına bağlıdır; ama kocası ölürse, kocayla ilgili yasadan özgür olur. Buna göre kadın, kocası yaşarken başka bir erkekle ilişki kurarsa zina edici diye anılır. Ama kocası ölürse kadın yasadan özgür olur. Öyle ki, başka bir erkeğe varırsa zina etmiş olmaz.”[31]

Ancak İncil’e göre dul kadın evlenmezse daha iyi eder. İsa diyor ki:

”Bir kadın, kocası yaşadıkça kocasına bağlıdır. Kocası ölürse kadın dilediği kimseyle evlenmekte özgürdür; yeter ki, o kimse RAB’be ait olsun. Ama dul kadın olduğu gibi kalırsa daha mutlu olur. Ben böyle düşünüyorum ve sanırım bende de Tanrı’nın Ruhu vardır.”[32]

* * *

İsa evlilik kurumuna kadını köleleştirdiği için karşı çıkmaz. Onun derdi başkadır. İsa’ya göre evlilik kaygı yaratır; insan evli olunca Tanrı’yı fazla düşünmez. Erkek ve kadın birbirlerini hoşnut etmek için harcayacağı zamanı Allah’a adamalıdır. İncil’de şöyle yazıyor:

”Kaygısız olmanızı istiyorum. Evli olmayan erkek, RAB’bi nasıl hoşnut edeceğini düşünerek RAB’bin işleri için kaygı çeker. Ama evli erkek karısını nasıl hoşnut edeceğini düşünerek dünya işleri için kaygı çeker. Böylece ilgisi ikiye bölünür. Evli olmayan kadın ya da kız hem vücutça, hem de ruhça kutsal olmak amacıyla RAB’bin işleri için kaygı çeker. Ama evli kadın, kocasını nasıl hoşnut edeceğini düşünerek dünya işleri için kaygı çeker.”[33]

* * *

Hıristiyanlığın kutsal kitabı olan İncil de erkek üstünlüğünü savunur. Mesih (İsa) erkektir. Tanrı kendine erkek bir oğul seçmiştir. O halde, tüm erkeklerin reisi İsa’dır. İsa’nın hiyerarşik üstü ise erkek Tanrı’dır. Kadın erkekten aşağı olduğu için başını örterek dua etmelidir. Erkek başını örtmemelidir; çünkü erkek, Tanrı’nın benzeri olup Tanrı’yı yansıtır. Erkek kadından değil, kadın erkekten yaratılmıştır. İncil diyor ki:

”Ama şunu da bilmenizi isterim: Her erkeğin başı Mesih, kadının başı erkek ve Mesih’in başı Tanrı’dır. Başı örtülü olarak dua eden ya da peygamberlik eden her erkek, başını küçük düşürür. Ama başını örtmeden dua eden ya da peygamberlik eden her kadın, başını küçük düşürür. Böylesinin, başı traş edilmiş bir kadından farkı yoktur. Eğer kadın örtünmüyorsa, saçını kestirsin. Ama kadının saçını kestirmesi ya da traş etmesi ayıpsa, başını örtsün. Erkek başını örtmemelidir. Çünkü erkek Tanrı’nın benzeyişinde olup Tanrı’nın yüceliğini yansıtır. Kadın ise erkeğin yüceliğini yansıtır. Çünkü erkek kadından değil, kadın erkekten yaratıldı. Erkek kadın için değil, kadın erkek için yaratıldı. Bu nedenle ve melekler uğruna kadın buyruk altında olduğunu göstermek için başını örtmelidir.”[34]

[31] A.g.e., s.330.
[32] A.g.e., s.359.
[33] A.g.e., s.358.
[34] A.g.e., s.364.

İncil, kadını ikincil bir varlık olarak gördüğünü, kocasının sözlerini dinlemesi gerektiğini, toplantılarda konuşmaması gerektiğini şu sözlerle anlatır:

”Kadınlar, kutsalların bütün topluluklarında olduğu gibi, toplantılarınızda sessiz kalsın. Konuşmalarına izin yoktur. Kutsal Yasa’nın da belirttiği gibi, uysal olsunlar. Öğrenmek istedikleri bir şey varsa, evde kendi kocalarına sorsunlar. Çünkü kadının toplantı sırasında konuşması ayıptır. Yoksa Tanrı’nın sözü sizden mi kaynaklandı ya da yalnız size mi ulaştı?”[35]

* * *

İncil kadının kocasına boyun eğmesini, erkeğin de bu köleliğe karşılık kadını sevmesini buyurur:

”Ey kadınlar, RAB’be ait olanlara yaraşır biçimde, kocalarınıza boyun eğin. Ey kocalar, karılarınızı sevin.”[36]

Kadın erkeğe egemen olamaz. Çünkü Tanrı önce erkeği yaratmıştır. Erkeği kandıran kadındır. Suçu işleyen kadındır. O yüzden değil midir ki, doğurmak kadına ceza olarak verilmiştir. Çocuk doğurduğunda bu cezadan kurtulacaktır. İncil şöyle yazıyor:

”Kadın sükûnet ve tam bir uysallık içinde öğrensin. Kadının ders verip erkeğe egemen olmasına izin vermiyorum; kadın sükûnet içinde dinlesin. Çünkü önce Âdem, sonra Havva yaratıldı. Aldatılan da Âdem değildi, kadın aldatılıp suç işledi. Ama kadın sağduyu, iman, sevgi ve kutsallıkta yaşarsa, çocuğun doğmasıyla kurtulacaktır.”[37]

Tabii ki İncil açısından burada bir sorun var. Kadın, Tanrı’ya karşı işlediği suçu affettirmek için çocuk doğurmalıdır. Peki, İsa, neden istenilen şeyin iki cinsin birleşmemesi olduğunu söylüyor. Tanrı’nın gerçek isteği kadının hiç evlenmemesi ise, kadın çocuğu nasıl doğurup günahlarından kurtulacaktır? O halde, Tanrı’nın isteğine uyan hiç evlenmemiş kadın ya da çocuğu olmayan evli kadın hep günahkâr olarak kalacaktır. Çocuk doğuramayan kadın böylece İncil tarafından günahkâr olmaya mahkûm edilmiştir.

* * *

Hıristiyanlık yaşlı ve genç dullara farklı gözlerle bakar. Yaşlı dulları yüceltir, genç dulları küçümser. Niçin? Yaşlı dul -ki bu İncil’e göre 60 yaşından aşağı olmayan kadın demektir- artık evlenemez. Yaşlı dul da Tanrı’ya, Mesih’e, din adamlarına kendini adayabilir. Genç dul ise cinsel arzularını dengeleyemez, yeniden evlenmek ister. Evlenemezse tembelliğe alışır, dedikodu yapar, zinaya başvurabilir. En iyisi genç dullar evlensin, daha az kötülük olsun(!) İncil’den aktarıyorum:

”Yaptığı iyiliklerle tanınan, tek erkekle evlenmiş, altmış yaşından aşağı olmayan bir dul kadın, eğer çocuk büyütmüş, konuk ağırlamış, kutsalların ayaklarını yıkamış, sıkıntıda olanlara yardım etmiş ve kendini her tür iyi işe adamışsa, adı dullar listesine yazılsın. Daha genç dulların adlarını yazmayı reddet. Çünkü bedensel arzuları, Mesih’e olan bağlılıklarına galip gelince evlenmek isterler. Böylelikle, verdikleri ilk sözü çiğneyerek hüküm giyerler. Aynı zamanda evden eve gezerek tembelliğe alışırlar. Yalnız tembelliğe alışmakla kalmazlar, üzerlerine düşmeyen sözler

[35] A.g.e., s.370.
[36] A.g.e., s.424.
[37] A.g.e., s.437.

söyleyerek başkalarının işlerine karışan boşboğazlar olurlar. Bu nedenle, daha genç olan dulların evlenmelerini, çocuk yapmalarını, ev yönetmelerini ve düşmana herhangi bir iftira fırsatı vermemelerini isterim. Bazıları sapmış ve Şeytan'ın ardına düşmüşler bile."[38]

İncil'in, genç dul kadınları kötü, küçük gören yaklaşımını eleştirmeye gerek var mı?

* * *

İncil kocalara da seslenir. Kadın acizdir. Bu zayıf yaratıkları koruyun, saygı gösterin, der.

"Ey kocalar, aynı şekilde siz de karılarınızla olan yaşayışınızda anlayışlı olun. Daha zayıf varlıklar ve yaşam lütfunun ortak mirasçıları oldukları için onlara saygı gösterin. Öyle ki, dualarınıza bir engel çıkmasın."[39]

Bütün bu örnekler gösteriyor ki İncil, Tevrat kadar vahşice kadınları cezalandırmasa da kadını küçük görür, erkeği yüceltir. Patriarkal (erkekegemenliğine dayanan) sistemin sürmesini ister. Günümüz koşullarında İncil'in söylediklerini Hıristiyan dünyasının Papa'sı ve kilise hayata uygular: Kadının ve çocukların erkeğe boyun eğmesini ister. Papa, XI. Pius, *Hıristiyan Evliliği* adlı genelgesinde kadının köleliğin şu sözlerle onaylar:

"Sevgi yasası, erkeğin bir yandan kadınla çocuktan üstün olmasını, öte yandan da havarinin şu sözlerinde betimlediği üzere kadınlardan (ve çocuklardan) kendi rızalarıyla boyun eğmelerini ve sözünü dinlemelerini istemesini gerektirir: 'Eşler (ve çocuklar) Tanrı gibi, kocanızın (babanızın) sözünden dışarı çıkmayın. Çünkü, nasıl İsa'nın kilise üzerinde yetkesi varsa, bir kocanın da karısı (ve çocukları) üzerinde yetkesi vardır.'"[40]

KURANIKERİM VE KADIN

İslamiyet göçebe toplumdan yerleşik bir topluma dönüşüm sürecinde ortaya çıktı. Bu nedenle toplumsal yaşama ilişkin yasalar bu dinde daha fazladır. Kuranıkerim, Hıristiyanlık'tan çok Tevrat'ı kendine örnek almıştır. Şeriat kanunları Tevrat'a çok benzer. Hangi kitabın insanı cezalandırmak için acımasız yöntemler bulmada daha ileri olduğunu söylemek zordur. Kuranıkerim'den bir örnek verip geçelim:

"Sizinle savaşanlarla Allah yolunda savaşın. Aşırı gitmeyin. Zulmetmeyin. Şüphe yok ki, Allah zulmedenleri sevmez. Onları bulduğunuz yerde öldürün.
(…)
Şu halde size kim tecavüz ederse, onun tecavüz ettiği gibi ona saldırın. Düşmanlara tecavüz edin.
(…)
Onlara alevli, yakıp kavuran cehennem yeter. Ayetlerimizi inkâr edenleri muhakkak ateşe atacağız. Onların derileri yandıkça azabı tatmaları için derilerini yenileyeceğiz."[41]

---

[38] A.g.e., s.440-441.
[39] A.g.e., s.488.
[40] Papa, XI. Pius, *Hıristiyan Evliliği Genelgesi*, aktaran Wilhelm Reich, *Geleceğin Çocukları*, Payel Yayınları, 1996, s.185.
[41] *Kuranıkerim*, Bakara sûresi, Nisâ sûresi, Milliyet Yayınları, 1982, s.11, 19.

* * *

İslamiyet ve onun kitabı Kuranıkerim de kadını ikincil bir varlık olarak görür. Hıristiyanlık'tan farklı olarak poligamiyi (çokeşliliği) yasalaştırır. Hem de 10-12 yaşındaki kızlarla evlenmeyi hoş görerek bunu yapar. Kuranıkerim'de şöyle yazıyor:

"Eğer velisi olduğunuz yetim kızlarla evlenip onların haklarını yemekten korkuyorsanız, beğendiğiniz, hoşunuza giden başka kadınlardan iki, üç veya dört kadın alın. Fakat bunların arasında adaletsizlik yapmaktan korkarsanız o vakit bir eşle veya sahibi bulunduğunuz cariyelerle yetinin."[42]

Kuranıkerim çokeşliliği onaylarken o kadar cömerttir ki, evlenmeyenlere de cariyelerden (savaş esirlerinden) yararlanmalarını öğütlüyor.

"Kocası olan kadınlarla da evlenmek haramdır. Ancak sahibi olduğunuz cariyeler müstesnadır. Bunlar Allah'ın üzerinde farz kıldığı hükümlerdir."[43]

Tanrı bu görüşünü Mü'minûn sûresinde yineliyor: Tanrı'ya korku ve saygıyla boyun eğen (huşu içinde olan) inananlar için eşler ve cariyeler serbesttir. Mümin (Müslüman, inanmış insan) ırzını bunlardan korumaz. Kuranıkerim diyor ki:

"İnananlar (müminler) muratlarına ermişlerdir, kurtulmuşlardır. Onlar namazlarını huşu içinde kılarlar. Onlar boş laflardan ve faydasız şeylerden yüz çevirirler. Onlar zekâtlarını verirler. Onlar eşleri ve cariyeleri hariç, ırzlarını herkesten korurlar. Doğrusu bunda da onlar hiç kınanmaz."[44]

Çokeşliliği kabul eden Kuranıkerim, çokeşli kocanın hangi kadını tercih edeceği konusunda zor durumda kalacağını da düşünür. Kuranıkerim'in çokeşli kocalara önerisi şudur:

"Kadınlar (eşler) arasında âdil hareket etmeye ne kadar uğraşsanız, imkânı yok yapamazsınız, âdilâne muamele edemezsiniz. Fakat onlardan birine tamamiyle gönül verip, ötekini askıdaymış gibi bırakmayın."[45]

* * *

Kuranıkerim de Tevrat ve İncil gibi erkeğin kadından üstün olduğunu kabul eder. Der ki:

"Ancak erkeklerin kadınlardan bir üstün dereceleri vardır."[46]

Kuranıkerim, erkeğin üstünlüğünü Nisa sûresinde bir kez daha yineleyip, kadınların itaatli olmasını ister. İtaatli olmayan kadınların kocalarına da gerekirse kadını dövmelerini öğütler:

"Erkekler kadınlardan üstündür. Çünkü Allah onları birçok şeylerle kadınlardan üstün etmiştir. Onlar kadınları malları ile geçindirirler. İyi kadınlar da itaatli olurlar. Allah onların hakkını nasıl korumuşsa, onlar da kocaları yanlarında olmasa bile namuslarını korurlar. Serkeşliğinden

[42] A.g.e., Nisâ sûresi, s.18.
[43] A.g.e., Nisâ sûresi, s.18.
[44] A.g.e., Mü'minûn sûresi, s.61.
[45] A.g.e., Nisâ sûresi, s.20.
[46] A.g.e., Bakara sûresi, s.12.

yıldığınız kadınlara (önce) öğüt verin, sonra yataklarında yalnız bırakın (yine fayda etmezse) dövün."[47]

Allah kadınları o kadar küçük görmektedir ki, Peygamber'i melek olarak yaratsa bile yine onu bir erkek olarak yaratacağını düşünür. Der ki:

"Peygamber'i bir melek olarak yaratsaydık, gene bir erkek şeklinde yapardık."[48]

* * *

Kadın erkekten aşağı olduğu için, miras haklarından erkeğin daha fazla yararlanması gerekmektedir. Kuranıkerim'de şöyle yazar:

"Evladınız hakkında Allah'ın size tavsiyesi (emri) şudur: 'Erkeğin hissesi, iki kızın hissesi kadardır.'"[49]

Yine, tanıklık etmede ancak 2 kadın = 1 erkek yerine geçer. Kuranıkerim diyor ki:

"Erkeklerinizden iki de tanık yapın. İki erkek olmazsa, biri unuttuğu vakit öbürünün hatırlatması için razı geleceğiniz kimselerden bir erkekle iki kadın tanık olsun."[50]

* * *

Kuranıkerim de zinayı cezalandırır. Zina yapan kadının ölünceye kadar ya da Allah'ın bir yol açmasınına kadar eve kapatılmasını ister:

"Kadınlarınızdan zina edenlere karşı içinizden dört şahit dinleyin. Dört kişi şahitlik ederse onları ölünceye kadar, yahut Allah onlara bir yol açıncaya kadar evlerde tutun. İçinizden zina edenlerin ikisine de eziyet edin."[51]

Kuranıkerim Nur sûresinde zinayı yapanları cezalandırmanın başka bir yolunu da bulur:

"Zina eden kadınla zina eden erkeğin her birine yüzer sopa vurun. Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsanız bunlara Allah'ın dinini tatbik hususunda acımayın. Onların ceza görmesine inananlardan bir grup da şahit olsun."[52]

Kuranıkerim ayrıca zina edenlerin ancak zina edenlerle evlenebileceklerini şart koşar:

"Zina eden erkek, ancak zina eden veya Allah'a eş koşan bir kadınla evlenebilir. Zina eden kadınla da, ancak zina eden veya Allah'a eş koşan bir erkek evlenebilir. Bu, inananlara yasak edilmiştir."[53]

Kuranıkerim kadınların namusuna egemen kıldığı erkekler kadar düşkündür. Allah, Muhammed'e şöyle seslenir:

---

[47] A.g.e., Nisâ sûresi, s.18-19.
[48] A.g.e., En'âm sûresi, s.25.
[49] A.g.e., Nisâ sûresi, s.18.
[50] A.g.e., Bakara sûresi, s.13.
[51] A.g.e., Nisâ sûresi, s.18.
[52] A.g.e., Nûr sûresi, s.63.
[53] A.g.e., Nûr sûresi, s.63.

”İnanan kadınlara da söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar. Irzlarını korusunlar. Süslerini kendiliğinden görünen kısım hariç açmasınlar. Başörtülerini yakalarının üstüne çıkarsınlar.”[54]

* * *

Kuranıkerim boşanma olayında yine erkeğin egemenliğini tanır. Boşanmaya erkek karar verir. Karar verdikten sonra üç âdet süresi, 3 ay bekler. Bu üç âdet ve temizlenme süresine İslam’da ”İddet” deniyor. Bu sürede kadın eve kapatılır. Kuranıkerim’de şöyle yazıyor:

”Ey Peygamber! Kadınları boşayacağınız zaman onları, iddetlerini göz önünde tutarak boşayın ve iddeti sayın. Rabbiniz Allah’tan sakının. Onları evlerinden çıkarmayın. Onlar da çıkmasınlar. Ancak apaçık bir kötülükte bulunurlarsa o başka.”[55]

Boşanma olayından önce, kadınlarına yaklaşmamaya yemin edenler dört ay bekleyebilir. Kocalar üç ay içinde barışmak isterlerse (kadınların barışmak isteyebileceği söz konusu bile edilmez) kadınlarını tekrar almaya hak kazanırlar.

”Kadınlarına yaklaşmamaya yemin edenler dört ay bekleyebilirler, eğer yeminlerinden dönerlerse bilsinler ki, Allah suçları bağışlar ve merhamet eder. Boşanmaya kararlı iseler şüphe yok ki Allah bilir ve duyar. Boşanan kadınlar üç aybaşı hali beklerler. Allah’a ve ahiret gününe inanmışlarsa, Allah’ın rahimlerinde yarattığını gizlemeleri helal değildir. Kocaları bu süre içinde barışmak isterse kadınlarını tekrar almaya tam hakları vardır.”[56]

* * *

İslamiyette ”Zıhar” denilen bir kural var. Erkeklerin kadınlar üzerindeki egemenliğini bu olay çok güzel gösterir. Bir erkek karısına ”seni anam gibi tanıyorum” derse, zıhar yapmış olur. Kadın boşanmış olmaz, ama evlilik haklarından artık yararlanamaz. Erkek kadınla cinsel ilişki kurmak istemezse bu yola başvurabilir.

Zıhar yapmak sadece erkeklerin hakkıdır, kadının böyle bir hakkı yoktur. Diyelim ki erkek karısına zıhar yaptı, sonra da pişman oldu, ne yapacak? Kuranıkerim erkeğe yine bir yol gösterir. Kuranıkerim diyor ki:

”Karılarına zıhar yapıp sonra dediklerinden dönenlerin eşleriyle temas etmeden önce bir köle azad etmeleri gerekir. Bu size bununla öğüt almanız için bir emirdir. Allah ne yapıyorsanız hepsinden haberdardır. Kimin buna gücü yetmezse ailesiyle temas etmeden önce fasılasız iki ay oruç tutması lazımdır. Buna da gücü yetmeyene altmış yoksulu doyurmak düşer.”[57]

Kuranıkerim bir gün köleliğin ortadan kalkacağını düşünmemiş. Ama olsun, zıhar yapan parası olmayan erkekler iki ay oruç tutar, zengin erkekler de altmış yoksulu doyurabilir(!)

* * *

[54] A.g.e., Nûr sûresi, s.63.
[55] A.g.e., Tâlak sûresi, s.113.
[56] A.g.e., Bakara sûresi, s.12.
[57] A.g.e., Mücadile sûresi, s.108-109.

Kuranıkerim, kadın-erkek arasındaki ilişkide erkeğe üstünlük tanırken, erkek olan Peygamber'e diğer erkeklerden daha fazla haklar tanır. Kuranıkerim, erkek olan Peygamber'i ve onun haklarını korumak için, Peygamber'in eşlerini hem korkutur, hem de ödüllendireceğini söyler. Peygamber'e iyi itaat eden, iyi davranan eş kazanacaktır. Peygamber eşleri namuslarını korumalı, kırıtarak başka erkeklerle konuşmamalıdır. Kuranıkerim şöyle buyuruyor:

"Ey Peygamber, eşlerine de ki: 'Eğer siz dünya yaşayışını ve süslerini diliyorsanız hadi gelin, size nikâh paralarınızı bağışlayayım ve sizi güzellikle salıvereyim.' 'Eğer Allah'ı, Peygamberini ve ahiret yurdunu istiyorsanız, şüphe yok ki Allah içinizden iyi hareket edenlere büyük mükâfat hazırlamıştır.'

Ey Peygamber'in eşleri! İçinizden kim açık bir hayâsızlık yaparsa bunun azabı iki kat olur. Bu Allah'a göre kolaydır. Sizden kim Allah'a ve Peygamberine itaat eder, hayırlı iş işlerse mükâfatını iki kat veririz. Ona şerefli bir rızık da hazırlamışızdır.

Ey Peygamber'in eşleri! Sizler diğer kadınlar gibi herhangi bir kadın değilsiniz. Eğer Allah'tan sakınıyorsanız (yabancı erkeklerle) kırıtarak konuşmayın. Sonra kalbi bozuk olanlar kötü şeyler ümit ederler. Her zaman uygun söz söyleyin. Evlerinizde oturun. İlk cahiliyet çağında olduğu gibi açılıp saçılmayın."[58]

* * *

Kuranıkerim, Peygamber'in evine gelen erkeklerden, Peygamber'in eşlerini korumak için önlemler de düşünmüştür. Misafir, Peygamber'in eşlerinden bir şey isteyeceği zaman perde arkasından istemelidir. Ayrıca, Peygamber'in eşleri ömür boyu Peygamber'e hizmet etsinler diye, onların bir daha nikâhlanmaları yasaklanmıştır. Tanrı, Muhammed'in ekonomik durumunu da düşünerek Kuranıkerim'de şöyle der:

"Ey inananlar! Peygamber'in evlerine yemeğe davet olmadan girip yemeğin pişmesini beklemeye kalkışmayın. Fakat davet edilirseniz girin ve yemeği yedikten sonra da lafa dalmadan dağılın. Şüphesiz bu haliniz Peygamber'i üzüyor ve o da size bir şey söylemeye çekiniyor. Fakat Allah gerçeği söylemekten çekinmez. Peygamber'in eşlerinden bir şey isteyeceğiniz vakit onu perde arkasından isteyin. Bu sayede sizin gönülleriniz de, onların gönülleri de daha temiz kalır. Bundan sonra ne sizin Allah'ın Peygamberini üzmeniz ve ne de O'nun eşlerini nikâhlamanız ebediyyen caiz değildir. Bu Allah katında çok büyük bir günahtır."[59]

* * *

Kuranıkerim, Hz. Muhammed'e karşı kadınlar konusunda çok cömerttir. Peygamber'in kadın ihtiyacını düşünerek, ona istediği kadını, cariyeleri almasını hoş görmüştür. Diğer Müslümanlara getirilen kimi evlilik kuralları Peygamber için geçerli değildir. Kuranıkerim'de Tanrı, Peygamber'e şöyle seslenir:

"Ey Peygamber! Mehirlerini verdiğin eşlerini, Allah'ın sana ganimet olarak nasip ettiği cariyeleri, seninle birlikte göç eden amcanın kızlarını, halalarının kızlarını, dayının kızlarını, teyzelerinin kızlarını ve Peygamber'le nikâhlanmayı istediği taktirde, diğer inananlardan ayrı olarak sırf sana mahsus olmak üzere kendisinin mehrini Peygamber'e bağışlayan inanan kadını

[58] A.g.e., Ahzâb sûresi, s.77.
[59] A.g.e., Ahzâb sûresi, s.78.

almanı helal kıldık. Bir güçlüğe uğramaman için inananların eşleri ve cariyeleri hakkında onların da üzerine neyi farz kılmış olduğumuzu bildirdik. Allah bağışlayandır, merhamet edendir. Ey Muhammed! Bunlardan kimi dilersen geri bırakır, dilediğini alabilirsin. Boşadığını tekrar almanda da sana bir vebal yoktur."[60]

* * *

Kuranıkerim, erkekleri sadece yeryüzünde düşünmekle kalmaz, cennette de onları düşünür. Sanki Tanrı cenneti erkekler için yaratmış gibidir. Güzel kızlar (huriler) erkeklerin etrafında hizmet için yarışırlar. Kuranıkerim cenneti şöyle anlatıyor:

"Naim cennetlerinde bu rızıklar ve meyveler karşılıklı tahtlar üzerinde kendilerine ikram olunur. Sersemlik vermeyen, sarhoş etmeyen, içenlere leziz gelen bembeyaz bir kaynaktan doldurulmuş kadehler onlara sunulur. Yanlarında yalnız erkeklerine bakan, el değmemiş, devekuşu yumurtası renginde, ceylan gözlü huriler vardır.
(…)
Kapıları onlara açık olan Adn cennetleri vardır. Orada tahtlara yaslanmış olarak oturacaklar, diledikleri türlü yemişler ve içecek şeyler hemen kendilerine sunulacaktır. Yanlarında eşlerinden gözlerini ayırmayan aynı yaşta huriler olacaktır. İşte hesap günü için size vaad edilen bunlardır.
(…)
Allah'a karşı gelmekten çekinenler ise emniyetli bir yerde, bahçelerde (cennetlerde) ve pınarların başlarındadırlar. İnce, nazik ve kalın ipeklerden, atlaslardan giyinerek karşılıklı otururlar. Bu böyledir. Onları iri siyah gözlü hurilerle eşlendiririz. Orada emniyet içinde her yemişi isteyebilirler.
(…)
Oralarda gözlerini eşlerinden ayırmayan, daha önce ne insan ne de cinlerin dokunmuş olduğu eşler vardır. Şimdi Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz? Onlar birer yakut ve mercan gibidirler. Şimdi Rabbinizin hangi nimetini yalanlayabilirsiniz? Bu iki cennetten başka daha iki cennet vardır. O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz? Renkleri koyu yeşildir. Artık Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz? İçlerinde durmayıp fışkıran iki pınar vardır. O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz? Her ikisinde de meyveler, hurma ve nar vardır. O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz? İçlerinde iyi huylu, güzel yüzlü kadınlar vardır. O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz? Çadırların içinde beyaz tenli, kara gözlü huriler vardır. O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz? Onlara eşlerinden önce ne bir insan ne de bir cin dokunmuştur."[61]

Kısacası, Kuranıkerim'in yolundan gittikten sonra Müslüman erkeklerin hem dünyada, hem de öteki dünyada işleri yolundadır.

* * *

Üç büyük kitap ve dinin kadına bakışını bir cümleyle toparlayabiliriz: Üçü de erkekegemen sistemi savunan, kadını erkeğin emrine veren, aile içinde erkeğe boyun eğmeyi öneren kitap ve dinlerdir.

[60] A.g.e., Ahzâb sûresi, s.78.
[61] A.g.e., Saffât sûresi, Sâd sûresi, Duhân sûresi, Râhman sûresi, s.83-84, 85, 95, 106.

Her üç kitapta da kadını erkeğin kölesi yapan anlayış, toplumsal düzen sorununa geldiğinde hem erkeği, hem de kadını düzenin kölesi olarak görür. Hem kadını, hem de erkeği resmi otoritelere, efendilere, yönelticilere boyun eğmeye çağırır. Bu üç dinden en yumuşağı olan Hıristiyanlık'tan bir örnek verelim. İncil diyor ki:

"Ey hizmetkârlar, efendilerinizin yalnız iyi ve yumuşak huylu olanlarına değil, ters huylu olanlarına da tam bir saygıyla boyun eğin. Eğer bir kimse haksız yere elem çektiğinde Tanrı bilinciyle acılara katlanırsa Tanrı'yı hoşnut eder.
(…)
Herkes, altında bulunduğu yönetime boyun eğsin. Çünkü Tanrı'dan olmayan yönetim yoktur. Var olanlar Tanrı tarafından kurulmuştur. Bu nedenle, yönetime karşı direnen, Tanrı'nın düzenlediğine karşı gelmiş olur. Karşı gelenler yargılanırlar. İyilik yapanlar değil, kötülük yapanlar yöneticilerden korkmalıdırlar. Yönetimden korkmamak ister misin? İyi olanı yap, yönetimin övgüsünü kazanırsın. Çünkü yönetim, senin iyiliğin için Tanrı'nın hizmetindedir. Ama kötü olanı yaparsan, kork! Yönetim, kılıcı boş yere taşımıyor; kötülük yapanın üzerine Tanrı'nın gazabını salacak olan öç alıcı olarak Tanrı'nın hizmetindedir. Bunun için, yalnız Tanrı'nın gazabı nedeniyle değil, vicdan nedeniyle de yönetime boyun eğmek gerekir. Vergi ödemenizin nedeni de budur. İşte yöneticiler, Tanrı'nın bu amaç için gayretle çalışan hizmetkârlarıdır. Vergi hakkı olana vergiyi, gümrük hakkı olana gümrüğü, korku hakkı olana korkuyu, saygı hakkı olana saygıyı, herkese hakkını verin."[62]

Söylenenler doğru mu? Ezici erkekegemen topluma, onun yöneticilerine boyun mu eğelim? İnsan olmak istiyorsak, kendimize ve diğer insanlara karşı olan yabancılaşma duygusundan kurtulmak istiyorsak, üzerimizdeki baskıyı kaldırıp atmak istiyorsak, korkularımızı yenmek istiyorsak, hayatı doyasıya mutlu olarak yaşamak istiyorsak, İncil'in dediğinin tersini yapmak gerekiyor.

[62] *İncil*, Yeni Yaşam Yayınları, 1990, s.342,487.

ERKEKLER DE AĞLAR

”Ve tıpkı o eski
acıklı hikâyelerdeki
yalnayak, karlı yollara düşmüş,
yetim bir çocuk gibi bu yürek,
mavi gözleri dolu,
küçücük burnunu çekerek
ağlamak istiyor.
Ağlamak,
yolun üstünde giden al atlı yolcuyu durdurmak
için değil.
Ağlamak,
ne duymayayım diye siyah aç kuşların çığlıklarını,
ne de merhametli bir evin sıcak kapısı açılsın diye…
Ağlamak,
rüzgârda titreye titreye…
Ağlamak,
hiç kimseden hiçbir şey beklemeksizin…
Ağlamak,
ağlamak sade kendi kendine,
sade kendi için…
Ve ben
utanmıyorum yüreğimin bu halinden.
Hayır,
yüzümü kızartmıyor
onun zavallı başını eğip
onun kendi kendine sokuluşu.
Onun bu an
böyle zayıf,
böyle hodbin,
böyle sadece İNSAN
oluşu.”

Nâzım Hikmet

İnsanoğlu ağlayarak dünyaya gözlerini açıyor. Dünyayı ilk gördüğü gün, ağlayarak gördüğü gündür. Bebekler uzun yıllar yaşayacakları acıları bilmeden evrene ”merhaba” diyorlar. Düşünüyorum, ilk ağlayış, ilk isyan mıdır? Bu yaşanamaz dünyaya gelen çocuğun ilk başkaldırışı mıdır ağlamak? Ağlamak, dünyaya geldiğine pişman olma tepkisi midir?

İnsan her zaman ağlayarak doğacak. Belki ağlama isteği, çektiği acılardan, zorluklardan, tam dokuz ay boyunca kapalı mekânda olmasından geliyor. Belki ana rahmindeki güvenli ortamdan kopup, bilmediği güvensiz ortama geldiği için ağlıyor insan. İlk ağlayış hürriyete kavuşmanın sevinç gözyaşlarıdır belki.

Acı duyan insan nasıl ağlamaz? Ağlamak duygularla ilgili bir olay. Duyguları olan her canlının, korkuya, acıya, güvensizliğe, çaresizliğe, üzüntüye verdiği ilk tepki ağlamaktır. İnsanoğlu sevincini haykırışla, gülmekle karşılıyorsa; kederini, huzursuzluğunu, hüznünü, ıstırabını ağlamakla karşılıyor.

* * *

Ağlamak zayıflık mıdır? Duyguların bir yanını açığa vurmak zayıflık mıdır? İnsanoğlu hep güçlü yanını göstermek zorunda mı? Duygularımızı bastırarak ikiyüzlü yaşamak zorunda mıyız? Ağlamayı zayıflık tabusu yapanlar, öyle görenler yanılmıyorlar mı? Egemen ideoloji, ”erkekler ağlamaz” diyor. Neden? Erkekler insan değil mi? Onların duyguları yok mu? Onlar üzülemez mi? Onların dertleri, kederleri, çözemedikleri sorunlar yok mu? Yönetici burjuva ideolojisi erkeklere üstünlük tanıyor(!) Ezdiğiniz, egemen olduğunuz kadınlar karşısında ağlamayın! Ağlayan insan otoritesini nasıl gösterecek? Ağlayan bir erkeği hangi kadın efendisi(!) olarak kabul eder. Efendiler ağlamaz!

* * *

Erkekler de ağlar! Bütün insanlar ağlar! Ağlamak güzel şeydir. Karşılık beklemeden ağlamak güzeldir. İnsanın duygularının bir tarafının boşalmasıdır ağlamak!

Ağlama isteğinden yoksun olmak, insan olmaktan yoksun olmak demektir. Duygusuz insan var mı? Yok! Sadece, egemen ideolojinin baskısı altında duygularını saklayan, bastıran, utanan insan var. İnsansal duygularını saklayana insan denir mi? Bizler bugünkü düzende insani özelliklerimizi açıkça gösterebiliyor muyuz?

Biliminsanları, insanın psikolojik yapısını incelerken bir sonuca varmış: Her insanın içinde iki cins varmış. Biri kadın, biri erkek. Egemen burjuva ideolojisi, erkeklerin ruhundaki kadın yanını açığa çıkarmamaya, gömmeye çalışıyor. Çünkü ona biçtiği misyon, sadece ve sadece erkek olmaktır. Erkeklere verdiği motif, güçlü olmak, egemen gibi davranmaktır. Duygularını ne kadar saklarsan o kadar erkek olursun. İşte egemen ideoloji erkekten bunu istiyor.

Kadın mı? Kadın, kadınsı yanını göstermelidir sadece. Hatta sadece kadınsı duygular ile hareket etmelidir. Ona güçlülük yakışmaz. O sadece ağlayarak zayıflığını gösterebilir. Çünkü ağlamak burjuva dilinde güçsüzlük, zayıflık demektir. Kadına sadece ağlamak, güzel bir süs eşyası, cinsel obje olmak yakışır. Zayıflık yakışır(!)

Düşünün! Ağlamak, gülmek duyguların dışa vurumu ise, erkek de kadın da duygulara sahipse, bu duyguların açığa çıkmasında utanılacak, çekinilecek ne olabilir? Duyguların açığa vurumunun erkeği, kadını olabilir mi?

Düşünün! Burjuva ideolojisi erkekler gülmez demiyor. Gülme eylemine zayıflık, güçlülük kavramları yüklenmemiş çünkü. Erkekler gülebilir, ama ağlamaz! Erkeklere dayatılan, alışkanlık haline getirilmiş bu anlayışı, onun insana uymayan yanını, erkekmerkezci ideolojinin bir parçası olarak görmek gerekiyor.

* * *

Ağlamak, sıkıntılı duyguların deşarjı demektir. Kinin, öfkenin, nefretin, acının içindeki enerjinin dışa vurulması demektir. Burjuvazi akıllıdır. Ağlama duygusunu *sadece* kadınlara

hediye etmedi. Ezilen bütün insanlar öfkelerini, kendi çaresizliklerini sadece ağlamakla gidermeliydi. Arabesk kültürün bir amacı da insanların kendi durumlarına ağlayarak rahatlamaları değil midir? Ağlamak, zayıfların, güçsüzlerin işi değil mi? Ezilen işçiler, köylüler, emekçiler kendi açlıklarına, sefaletlerine sadece ve sadece ağlamalıdır. Burjuvazinin dilinde ağlamak teselli olmaktır. Ezilenlere ağlamak uygun düşer. Burjuvalar, ezenler ağlamaz! Aslında onlar da ağlar. Onlar, daha çok para ilişkisi üzerine kurulmuş aşklarının yitimine içten ağlarlar. Bir de iflas ettikleri zaman pis hayatlarının kaybına…

Bir noktaya dikkatinizi çekmeliyim. Burjuvazinin, ağlamaz dediği erkekler, özünde ezilen sınıfın erkekleridir. Paradoksal bir durum var. Burjuvazinin erkekegemen ideolojisiyle, zayıflara layık gördüğü ağlama isteği karşı karşıya geliyor. Erkekler köle sahibidir, ama kendileri de burjuvazinin, sermayenin kölesidir. Köle olduğunun farkında olmayan erkeklerin çıkmazı bu. Bu nedenle, ezilen sınıfın erkekleri arabesk kültür karşısında, sefaletlerine, yoksulluklarına, acılarına içten, ama gizlice ağlarlar.

* * *

Ezilenler, kavga yerine *sadece* ağlamalıdır. Kendi hallerine şükredip sadece ağlamalıdır. Halbuki ağlamak, kendi başına her türlü çıkar ilişkisiden uzak ne kadar güzel bir şeydir. Burjuvazi, mülk sahipleri, insanın duygu boşalmalarından biri olan ağlamak isteğini bile kirletmiştir.

-Kadınlar ağlar, çünkü zayıftır.
-Erkekler ağlamaz, çünkü güçlüdür, egemendir.

İşte, bizde oluşturulan yanlış toplumsal bilinç böyle.

* * *

Ağlamak psikolojik bir olaydır. Nesnel durumun yaratacağı duygular ve psikolojik ortam olmadan insan ağlayamaz. Peki, psikolojik ortam uygun olduğu zaman insan içinden geldiği gibi ağlayabilir mi? Hayır! Ağlayacak insan önce etrafına bakar. Çevresinde kimler var? Dostlar arasında mıdır? O dostlar bile ağlayanın zayıflığını daha sonra nasıl değerlendirecektir? Ağlayan, arkadaşlarının yüzüne nasıl bakacaktır? Kendi iç dünyasını gösterdiği için yarın utanmayacak mıdır? Bu düzenin yarattığı korkuyu nasıl yensin? Bunları hisseden insan nasıl özgürce ağlayabilir? Ancak olsa olsa, gizli gizli gözyaşlarının yanaklarından süzülmesine direnemez.

Özgürce ağlayamamanın arka planında toplumsal korku vardır. İnsan kapitalizm sayesinde hem kendine, hem çevresine karşı yabancılaşmıştır. Güvensizlik dairesi içinde güvenilir bir iki insan bulunsa da korkuyu yenmeye yetmez. Ruhsal olarak kendisine yabancılaşan insan kendisi olabilir mi? İçinden geldiği gibi, istediği zaman, etrafında kimlerin olduğuna bakmadan davranabilir mi? Ağlayabilir mi?

Toplumsal değer yargıları, toplumsal bilinç (ki bunların hepsi, düzene egemen olanların düşünceleri tarafından belirleniyor) insanları birbirinden uzak yerlere atmıştır. İnsani ilişkileri uzaklıklar arasından bulup çıkarmak kolay değildir, ama imkânsız da değildir. Gelecekteki toplumun korkusuz, güvenli, kardeşçe ilişkileri bu uzaklıkları yok etmede gizlidir. Kapitalizmin sınırları içinde tüm uzaklıkları ortadan kaldırmak, tüm insanları yabancılaşmadan kurtarmak, herkesi kardeş yapmak, herkesi özgür kılıp içinden geldiği gibi davranmasını sağlamak olanaklı

değildir. O nedenle olsa gerek, kendimize ufacık ”dostluk adaları” kurmaya çalışmıyor muyuz? Orada bile toplumun psikolojimizde yarattığı kuruntulardan, baskılardan tam sıyrılamıyoruz. Ama kendimizi yenmemiz, yarına bugünden azar azar başlamamız lazım. Bize dayatılan toplumsal baskıyı, köleci ahlak ve davranış kurallarını kırıp atalım, başta gözlerimizi özgür kılalım. Gözyaşlarımız hiç olmazsa bir grup insan içinde olsa bile akıp gidebilsin…

* * *

Amerika’da felsefe profesörlüğü yapan Leo Buscaglia, burjuva toplumunun ”erkekler ağlamaz” söylemine şöyle yanıt veriyor:

”Bizim yaşadığımız Amerikan kültüründe gözyaşları giderek ortadan kayboluyor. Kuşkusuz bir erkek ağlayamıyor ve bir kadın ağlarsa ’duygusal’ olarak nitelendiriliyor. Şu halde hepimiz ya tek başımızayken ağlamalı ya da ’sinir hastası’ veya ’tuhaf’ gibi yakıştırmalara hedef olmayı göze alabilmeliyiz.
(…)
Erkekler ağlamaz. Kim demiş? Ağlamak içinizden geliyorsa ağlayın. Ben her zaman; mutluyken, hüzünlüyken, bir öğrencim güzel bir şey söylediği zaman ya da şiir okurken ağlarım.”[63]

* * *

İnsanoğlunun bugün ağlaması için çok neden yok mu? Özgür olmayan aşkımıza, onun yarattığı aşk hüsranlarına ağlamıyor muyuz? Sevdiğimiz insanın vefasızlığına, dostun ihanetine, kandırılmamıza, yenilmemize ağlamıyor muyuz?

Evet, tabuları yıkalım. Bu çirkin düzende olabildiği kadarıyla kendimiz olmaya çalışalım. Kendimizden, gözyaşlarımızdan utanmayalım. Nefretimiz, kızgınlığımız, acımız, kederimiz, sevgimiz, gökyüzünden yağan yağmur damlaları gibi olsun. Erkek olarak egemenliğimize, üstünlüğümüze sığınmayalım. Beynimize işlenmiş ”erkekler ağlamaz” gibi, yaşama uymayan boş burjuva değer yargılarını çöpe atalım.

Peki, sadece ağlayalım mı? Kendi çaresizliğimize, bu düzenin bize dayattığı kötülüklere, kirletilmiş aşkımıza, güvenilir dost bulamayışımıza, bulduğumuzda onu kaybedişimize, paranın çirkinleştirdiği sosyal ilişkilerimize sadece ağlayalım mı?

Bu çirkin düzenin sahipleri sadece ve sadece ağlamamızı istiyorlar. Yalnızca ağlayan insandan zarar gelmiyor çünkü. Yanlış toplumsal kurallar içinde utanarak gizlice ağlamamızı isteyen egemenler, ağlamaktan başka bir şey yapmamızı istemiyorlar. Haksızlıklara karşı kavga etmemizi, başkaldırı ruhunu yüceltmemizi, direnmemizi değil, sadece ağlayarak teselli bulmamızı istiyorlar.

Oysa insanın doğasına yakışan, sömürücü cellatların istediği zamanda, istediği yerde değil, sadece ağlayarak da değil, özgürlük kavgasına girerek insanca ağlayabilmenin koşullarını yaratmaktır.

Biliyoruz ki, bugünkü otoriter düzende, ruhundan geldiği gibi çekinmeden ağlamak -af dilemek için değil, merhamet dilemek için değil, boyun eğmek için değil- insan olduğumuzu göstermek için ağlamak, insani yanımızı yok edenlere karşı kavga edenlerin, en fazla da onların hakkıdır.

[63] Leo Buscaglia, *Sevgi*, İnkilâp Kitabevi, 1997, s.38, 100.

Öyle günler gelecek ki, sınıfsal baskı tamamen ortadan kalkacak, insanlar özgür olacak. Toplumsal baskının olmadığı, insanın kendi kişiliğini, ruhunu olduğu gibi gösterebildiği bir dünyada insanlar daha az ağlayacaklar. Ama gizli gizli, utanarak değil, özgürce ağlayacaklar. Daha çok da gülecekler.

SHAKESPEARE'İN ZAYIF KADINLARI

"*Erkek saldırısı olasılığı 'kötü' (isyankar, saldırgan) kadınlara yönelik sabit bir uyarı olarak durmakta ve 'iyi' kadınları erkek üstünlüğüyle suç ortak-lığına sürüklemektedir. 'İyi' ('şirin', itaatkâr) olmanın ödülü rastlantısal erkek şiddetinden korunmak ve bazı hallerde ekonomik güvenliktir.*"

Barbara Ehrenreich

Egemen ideoloji hayatın her alanına el atar, kendini egemen kılmaya çalışır. Sanat dünyası egemen ideolojinin kendini ürettiği yerlerden biridir. Yazarlar, sanatçılar çoğunlukla egemen ideolojinin yayıcıları durumundadır. Erkekegemen ideoloji değişik kanıtlar göstererek kadının zayıf olduğunu, bu zayıflığın onun insan doğasından geldiğini veya kadınların böyle yaratıldığını söyler. Bu görüşleri toplumun beynine işler, zayıf olan kadınların güçlü olan erkeklerin boyunduruğu altına girmesini ister.

Shakespeare feodalizmden kapitalizme yükseliş döneminin yazarıdır. Onun oyunlarında feodal-burjuva kültürün (burjuva ideolojinin) kadına nasıl baktığını bulabiliriz: Shakespeare "evlilik kurumuna" saygılıdır, bütün oyunlarında "evlilik" kutsal bir kurum olarak anılır. Doğal olarak kadının savunulan konumu, erkekegemen toplumun anlayışına uygundur. Shakespeare'in kadın karakterleri, Tanrı tarafından zayıf-zaaflı olarak yaratıldıklarına inanırlar. Ayrıca onlar, kadının namusunu ve onurunu bekâretleriyle eşitlerler.

Shakespeare'in oyunlarına dayanarak söylediklerimizi örnekleyelim.

* * *

Yanlışlıklar Komedyası:

Adriana, kocası tarafından aldatıldığını düşünen kıskanç bir kadındır. Kocası eve gelmemiştir; Adriana, kocasının yemeğe geç kalmasını "aldatıldığının" kanıtı olarak düşünüp, kardeşi Luciana ile tartışmaktadır. Bu tartışma, o toplumdaki kadının tutumu ve bakışı açısından bizleri aydınlatır. Aynı yanlış görüşlerle çağımızda da karşılaşmak, kadının uzun zamandır süren beyinsel ezilmişliğini belgeler niteliktedir. Adriana ile kardeşi Luciana erkeklere değişik gözlüklerle baksalar da, erkekegemen toplumun görüşünü benimseme noktasında birleşirler. Luciana aldatıldığını düşünen ablasına der ki:

"Erkek, özgürlüğünün efendisidir;
Tek efendileri var erkeklerin, o da zaman.
Zamana göre, gelir ya da giderler.
Onun için en iyisi sabırlı ol ablacığım.
(…)
Hayvan, balık, kanatlı, ne varsa dünyada,

Erkeğinin hizmetinde, onun buyruğunda;
O hepsinin efendisi, Tanrı'ya hepsinden yakın;
Hâkimi şu yeryüzünün, fırtınalı denizlerin.
Aklıyla ve ruhuyla balıktan, kuştan farklı olan
İnsanın da erkeği, dişinin efendisi ve hükümdarıdır.
İyisi mi sen isteklerinde onların suyuna gitmeye bak."[64]

Luciana erkeklerin egemenliğini onaylamaktadır.

Siraküzalı Antipholus evde Adriana'nın kız kardeşi Luciana ile karşılaşır. Luciana, ablasının kocası sandığı Siraküzalı Antipholus'u kenara çekip ona akıl verir. Luciana der ki:

"Aşkın çatısı bu kadar mı çabuk yıkılır?
Eğer ablamla parası için evlendiysen,
Parası için biraz daha şefkat göster ona.
Gözün dışardaysa eğer, belli etme bari;
Gözünü bağla da görmesin yalan aşkını.
Gözlerinde okumasın her şeyi ablam;
Kendi ayıbının sözcüsü kendi dilin olmasın.
Tatlı bak, güzel konuş,
Yakıştır vefasızlığı kendine.
Öyle giydir ki kötülüğü,
İyiliğin habercisi sansın gören.
Yüreğinde kara leke olsa da,
Alnın akmış gibi dur.
Öyle eğit ki günahı,
Mübarek evliya desin gören.
Gizlice aldat onu;
Gerek var mı bilmesine?
Bir hırsız parçası bile yaptığıyla övünmez.
Olur mu; hem döşeğine ihanet edeceksin,
Hem bırakacaksın yüzünden okusun her şeyi sofrada?
(…)
Onun için, hadi kardeşim nazı bırak, gir içeri,
Gönlünü al ablamın, güldür yüzünü, karıcığım de;
Eğer iltifatın tatlı soluğu atışmaya son verecekse,
Oyun olsun diye biraz yalan konuşmak sevaptır bile."[65]

Siraküzalı Antipholus, erkekegemen ideolojiyi savunan Luciana'nın tutumundan hoşlanmıştır.

* * *

Huysuz Kız:

Huysuz Kız temel amaç yönünden erkeklerin egemenliğini destekler. Oyunun başlangıcında erkeklere karşı başkaldıran huysuz bir kız olan Katherina oyunun sonunda akıllanır, erkekegemenliğini savunur.

[64] William Shakespeare, *Yanlışlıklar Komedyası*, Remzi Kitabevi, 1999, s.27, 28.
[65] A.g.e., s.53, 54.

Katherina'nın kardeşi Bianca'nın isteyeni çoktur. Baba Baptista talipler arasından hangisini seçecektir? Tabii ki mal mülkü en fazla olanı! Baptista damat adaylarına bunu açıkça belirtir:

"Yeter beyler; kesin tartışmayı lütfen.
Ödülü kimin alacağını laf değil iş belirleyecek:
Yani hanginiz kızımın üstüne en büyük serveti,
Mal mülkü geçirirse, Bianca'mın aşkı onun olacak."[66]

Bianca, babası zengin olan Lucentio ile evlendirilir. Böylece Bianca'nın aşkı, mal-mülkle değiştirilir. Oyunun sonunda, kimin karısının daha uysal ve kocasının sözünü dinler olduğu konusunda iki erkekle girdiği bahsi Katherina'nın kocası Petruchio kazanır. Bu, oyunun sonuç, ders çıkarma bölümüdür; oyunun amacını artık uysallaşmış Katherina özetler. Petruchio, Katherina'ya, kadınların efendileri olan kocalarına karşı görevlerini anlatmasını ister. Katherina, koca sözü dinlemeyen, uysal olmayan kadınlara karşı şöyle konuşur:

"Ayıp ayıp, alnını öyle düşmanca kırıştırma;
Gözlerinden de haince bakışlar fırlatıp,
Beyini, efendini, kralını incitmeye çalışma.
Kırlara don vurduğunda çayırı nasıl lekelerse,
Bu tavırlar da senin güzelliğini öyle bozar;
Fırtınaların körpe tomurcukları söküp attığı gibi,
Bunlar da senin şöhretini alır götürür,
Ne sana yakışır bu davranış, ne dışarıya hoş görünür.
Sinirlenmiş kadın, suyu bulanmış pınara benzer:
Sevimsiz, tatsız, itici, güzellikten yoksundur.
Öyle kaldıkça da, ne kadar susamış olursa olsun,
Kimsenin içinden gelmez ondan bir yudum almak,
Ya da bir damlasına bile dokunmak.
Kocan senin efendin, hayatın, hamindir;
Senin başın, hükümdarındır; seni kollayan,
Koruyan kişidir; senin için karada, denizde
Her türlü eziyete katlanır; sen sıcak yuvanda,
Sağlık ve güven içinde döşeğinde yatarken,
Fırtınalı gecede uyumaz, ayazda nöbet tutar.
Bunun karşılığında da senden çok şey istemez;
Sevgi, güler yüz ve içten saygı dışında.
Bu büyük borca karşı, bu kadarcık ödeme!
Hükümdar kulundan nasıl görev beklerse,
Koca da karısından aynı görevi bekler.
Kadın aksi, huysuz, suratsız ve gönülsüz olduğunda,
Kocasının makul iradesine karşı geldiğinde,
Kullarını seven ve kollayan bir hükümdara karşı
Nankörce başkaldıran, hain bir asiden farksızdır.
Kadınların aptallıklarından utanıyorum:
Diz çöküp barış isteyecekleri yerde,
Diklenip savaş ilan ediyorlar;
Kendilerinden hizmet, sevgi ve saygı beklenirken,
Yönetmeye, efendiliğe, hükmetmeye hevesleniyorlar.
Bedenlerimiz nasıl yumuşak, zayıf ve narinse,

[66] William Shakespeare, *Huysuz Kız*, Remzi Kitabevi, 1998, s.75.

Dünyanın eza ve cefasıyla baş etmeye uygun değilse;
Yüreğimiz ve duygularımız da öyle yumuşak olmalı…"[67]

* * *

Romeo ve Juliet:

Romeo, Tybalt'ı öldürdükten sonra Rahip Lawrence'in evine sığınır. Kendisine verilen sürgün cezasını burada öğrenir ve çılgına döner. "Sürgün" demek, Juliet'ten ebediyen ayrılmak demektir. Bu ayrılığa dayanamayacağını düşünerek kendini öldürmek ister, hançerini çeker. Rahip onun zayıflığını, kadınların "zayıflığıyla" kıyaslayarak eleştirici tarzda konuşur:

"İndir şu umutsuz elini! Erkek değil misin sen?
Görünüşün haykırıyor erkek olduğunu oysa
Ama gözyaşların kadınca.
(…)
Sende erkek kalıbına yakışmayan bir kadın var
Ya da her ikisine benzeyen bir canavar.
(…)
Yazık, yazık, kalıbından utan,
Ayıp ediyorsun erkekliğine, sevgine, aklına karşı,
Bol parasını yerinde kullanmayan bir tefeci gibi,
Yerinde kullanmıyorsun aklını, erkekliğini, sevgini."[68]

Yukarıdaki sözler ideolojik anlamda erkek kimliğini yüceltir. Erkekegemen toplumun, "erkekler ağlamaz" söylemine örnek oluşturur.

* * *

Kısasa Kısas:

Oyunun kahramanlarından biri olan İsabel kadın cinsini şöyle değerlendirir:

"Kendilerini hayranlıkla seyrettikleri aynalar kadar kolay kırılır onlar. Ah! Kadınlar! Nasıl da yararlanır erkekler onların zaaflarından. Tabii ki bizim zayıf yanlarımız erkeklerden fazladır; çünkü biz yumuşak huylu, yumuşak başlı yaratılmışız."[69]

Erkeklerin, kadınların "zaaflarından" yararlandıkları açıktır. Ama bu "zaaflar" doğuştan gelmez; erkekegemen toplumun kimliğiyle ilgilidir.

* * *

Cymbeline:

Oyunun temel örgüsünde erkekegemenliğini simgeler biçimde korkunç bir kadın düşmanlığı vardır. Ayrıca, kadının dürüstlüğünü, onun cinselliğiyle eşitleyen yanlış anlayışı da oyunda bulmak mümkündür.

---

[67] A.g.e., s.152-153.
[68] William Shakespeare, *Romeo ve Juliet*, Remzi Kitabevi, 2002, s.105.
[69] William Shakespeare, *Toplu Oyunları I*, MitosBOYUT Yayınları, 1996, s.37.

Karısı İmogen'in kendisini aldattığını sanan Posthumus kadınlar hakkında şöyle konuşur:

"Eminim ki bir erkekte kötülüğe eğilim varsa kadından gelmiştir. Evet, yalan ondandır, yaltaklanma ondan, kandırma ondan, şehvet, hayvani içgüdüler ondan, garez, kin ondan, hırs, arsızlık, çeşitli şımarıklıklar, başkalarını küçümseme, kılı kırk yaran hoppa arzular, iftiralar, değişkenlikler, adı olan, cehennemin tanıdığı bütün suçlar ondan, ya bir kısmı ya hepsi; hayır hepsi ondan. Çünkü onlar kötülüklerine bile sadık olamazlar, daima değişirler. Bir dakika için tattıkları kötülüğü bir yenisiyle değiştirirler. Onların aleyhine atıp tutacağım; onlardan nefret edeceğim, onları lanetleyeceğim."[70]

Bir kadına karşı duyulan nefretin, kadın cinsine duyulan nefret ile eşitlenmesinin yanlışlığı bir yana, erkekte görülen kötülüğün kadın cinsinden geldiğini düşünülmesi anlaşılmaz bir noktadır, ama erkekegemen görüşe uygundur.

* * *

Yukarıdaki örnekler erkekegemen ideolojinin neleri içerdiğini açıkça gösterir. Shakespeare reformcu görüşlerini araya sıkıştırır; erkeklerin, kadınlara karşı adaletli olmasını ister. *Othello* oyununda İago'nun karısı Emilia kadın haklarını erkeğe karşı savunur:

"Öyle bir iki yıl yetmez tanımak için bir erkeği.
Onlar yalnız mide, bizse yalnız yemeğiz;
Karınları açken tıka basa yerler bizi,
Ama bir de doydular mı kusup atarlar."[71]

Emilia'nın aşağıdaki görüşlerine genel olarak hak vermek gerekir:

"Ama bence kadınlar yanlış yola sapıyorlarsa kabahat kocalarındadır. Kocalık görevlerinde üşengeç davranırlar, bizim hazinelerimizi yabancı kucaklara dökerler. Ya da çocukça kıskançlıklara kapılır, bizi baskı altına tutarlar ya da ne bileyim, döverler. O da olmadı mı, sırf inattan verdikleri cep harçlığını azaltmaya kalkarlar - Ee, bizim de tepemiz atar; ince filanızdır, ama kindar bir tarafımız vardır. Kocaların da akılda tutmaları gereken şey, kadınların da onlar gibi beş duyusu olduğudur. Kadınlar da onlar gibi görür, koku alır, onlar gibi tatlıyı ekşiyi ayıracak damak zevki vardır. Bizi başkalarına değiştirdikleri zaman yaptıkları nedir? Eğlenmek mi? Öyle galiba. Bundan zevk duyuyorlar mı? Elbette duyuyorlar. Öyleyse, yanıltan zaafları mı? Evet. Ya bizim erkekler gibi zevk alma duygumuz, eğlence isteğimiz, zaafımız yok mu? Bize iyi davransınlar öyleyse; yoksa bilsinler ki bize yanlış yolu gösteren kendi yaptıkları yanlışlardır."[72]

Shakespeare'in zayıf kadınları erkekler onlara iyi davranınca kurtulur mu? Erkekegemen ideolojinin etkisiyle kabul ettikleri erkeğin eklentisi olma konumdan çıkarlar mı? Bu soruyu tarih her seferinde kadınların zararına yanıtlar. Kadınlara gerekli olan reform değil, isyandır. Ama bireysel değil, topluca isyan! Sınıflı topluma, ezilen bütün kadın ve erkeklerle birlikte sınıfsal isyan!

[70] William Shakespeare, *Cymbeline*, İmge Kitabevi, 1992, s.44-45.
[71] William Shakespeare, *Othello*, Remzi Kitabevi, 2002, s.133.
[72] A.g.e., s.179.

AŞK HİKÂYESİ!

”*Karşılık görmeden severseniz, yani sevgi olarak sevginiz karşılıklı sevgi üretmezse; seven bir kişinin canlı ifadesi olarak kendinizi sevilen bir kişi haline getiremezseniz, aşkınız güçsüzdür, bir talihsizliktir.*”

Karl Marks

Onu ilk kez nerede gördüğünü çok iyi anımsıyordu. O anda içinde bir şeylerin kıpırdadığını, tatlı bir sevincin bedenine yayıldığını, onun gözlerinde, ellerinde, saçında büyülü bir çekicilik fark ettiğini yeniden duyumsadı. Ona sevgisini söylediği bahar gününü unutabilir miydi? Artık o olmadan yaşayamayacağını, birlikte olmak için yanıp tutuştuğunu ruhunda hissetmiş, anlamıştı.

Ona neler demişti? Ellerini - o zaman çok önemli olan ellerini - avuçlarına alarak, gözlerinde hayallere dalarak kendinden nasıl geçmişti? Seviyordu işte! O da diğer insanlar gibi nihayet sevgiyi bulmuştu. Sokaklara, dağların en uç noktalarına çıkıp, ”seni seviyorum, hep seveceğim,” diye bağırmak istiyordu. Onsuz bir saniyenin, bir dakikanın geçmesini istemiyordu. Aklında hep o vardı. Her yerde, her şeyde onu görüyordu. Şarkılar, şiirler sanki onların ikisi için yazılmıştı. O gülünce dünya daha güzelleşiyordu. Onunla paylaştığı her şey anlamsızlıktan kurtuluyor, değer kazanıyordu.

İçinde bir heyecan fırtınası esip duruyordu. Yaşamak bu kadar güzel miydi? Yaşama sevincini dokularında hissetti. Mutluydu. Denize, dalgalara, dalgaların dostu martılara, çiçeklere, ağaçlara başka bir sevinçle bakıyordu. Mavinin, yeşilin, uçsuz bucaksız bir ovada mutluluğa doğru koşmaca yarattığını duyumsuyordu.

Sevgilisi için her şeyini verebilir miydi? Bu soruyu kendisine sormuştu o zamanlar. Sevgilisi için ölebilir miydi? Ya da onun için birisini öldürebilir miydi? Onun için elini, gözünü kaybetmeyi göze alabilir miydi? Belki yapamazdı, ama ona yapabilir gibi geliyordu; yüreğinde öyle duyuyordu. Onsuz yaşam, yaşam olmayacağına göre neden kendini feda etmeyi göze almasındı?

Sevgilisinin de aynı şeyleri yapabileceğini düşündü. İçini huzur kapladı. Başka bir insana güvenmenin rahatlığıydı bu. İhanetlerin, aldatmaların, güvensizliğin olduğu bir dünyada artık yalnız değildi. Dünyanın tüm zorluklarını aşklarıyla yenebilirlerdi. Onun gözleri umut ışınlıyordu sanki. Gelecek onunla güzel olacaktı. Acıları, sevinçleri birlikte paylaşacaklardı. Onun dizinin dibinde ağlayabilecekti. Yaşama sevincini birlikte çoğaltacaklardı.

Bu duyguları kesin miydi? Evet. Bu hislerini kimse, hiçbir zaman değiştiremezdi. Ölünceye kadar birbirlerini seveceklerdi. Onları ancak ölüm ayırırdı. Sonra neden ayrılacaklardı? Birbirlerini bir kez sevmişlerdi ya! Niçin duyguları değişsindi?

Aşkın, kitapların, şarkıların, türkülerin içinden çıkıp ilk kez gerçek olduğunu düşündü. İlk kez böyle seviyordu. Başka kadınlar, başka erkekler onlar gibi sevemezdi. Erkek hiçbir kadına, kadın hiçbir erkeğe böyle derin duygular duyamazdı. İlk defa âşık olmuyordu. Fakat şimdi yaşadığı aşk başkaydı. Ona birisi, her aşkın daha önceki aşkların bir eksik bir fazla tekrarı olduğunu söyleseydi ya da her aşkın ölümsüz aşk gibi göründüğünü söyleseydi, gülerdi.

* * *

Aşklarını kopmaz bir bağla bağlamaları gerekiyordu. Evlilikten daha kuvvetli bir bağ var mıydı? Her seven insan gibi aşklarını mezara kadar götürmek, aynı yastıkta kocamak için evlendiler. Kederde, sevinçte birlikte olacaklarını, arkadaşlarının, dostlarının önünde yeminle perçinlediler. Toplumun önünde ahlaksal olarak da birbirlerinindiler artık. Kadına hiçbir erkek, erkeğe hiçbir kadın sahip çıkamazdı; çünkü sahip olma kontratı imzalanmıştı.

* * *

Evliliğinin ilk günlerini, o güzel günleri ikisi de anımsıyordu. Ne kadar da mutluydular. Her yere birlikte gidiyor, birlikte eğleniyor, her şeyi paylaşıyorlardı. Etraflarındaki o mutsuz evlilikleri gördükçe, kendi sevgilerinin büyüklüğüne daha çok inanıyorlardı. Onların evlilikleri değişikti, aşkları da…

Birbirlerine hediyeler alıyorlardı. Erkek her hafta sonu çiçek gönderiyordu. Günde sayısız kez ”seni seviyorum” diyorlardı birbirlerine. Paylaştıkları her şeyde heyecan duyuyorlardı. Her gece cinsel yaşamın yeni bir yönünü keşfediyorlardı. Bedenleri her sevişmede yeni bir kasırgaya yakalanıyordu.

Kadın böyle bir erkeğe, erkek böyle kadına sahip olduğu için şanslı olduğunu düşünüyordu. Mutluluk elle tutulup, gözle görülebilir miydi? İşte onlar mutluluğu elle tutup, gözle görüyorlardı. Yaşamak, doyasıya yaşamak, hiç ölmemek! Gelecek, lekesiz yıldızlar gibi pırıl pırıl gözüküyordu.

* * *

İnsan hayatı bir kitap gibi ise, yıllar da kitabın sayfaları oluyor. Yıllar geçtikçe sayfalar sararıyor, kitap eskiyor. Kitabın ilk sayfaları sararmaya başlarken kadın ve erkek değişmeye, olgunlaşmaya başlıyor. Aşkın yarattığı heyecan yaşlanıyor. Yaşlanma, ölüme yaklaşmak demek. Kadın da, erkek de, aşk da, ölümü görmeye başlıyor. Ölüm yani bitiş birdenbire olmuyor. Yaşamın gökkuşağı renkleri değişik zamanlarda, değişik ölçülerde kendini gösteriyor. Siyahlar beyazlara, beyazlar sarı ve yeşillere karışıyor. Mutluluk anları mutsuzlukla, sevinçler hüzünle, kederle içiçe geçiyor. Kadın ve erkek için monoton yaşam başlıyor. Gelecek zamanların korkusuyla, yaşam dertleri ile, günler yerlerini aylara, aylar yıllara bırakıp gidiyor. Aşkın sonbaharı!

* * *

Kadın, toplumun ona görev olarak yüklediği ev işleriyle, kendi iş yaşamıyla uğraşmaktadır. Erkek, ailenin reisi olarak hesap, para, yatırım işlerine kafasını yormaktadır. Tabii ki kadından bekledikleri var: Kadın, erkeğe huzurlu, cinsel açıdan doyumlu bir yaşam sunmalıdır. Bu tekdüze yaşamı ancak bir tek şey hareketlendirebilir: Çocuk!

Doğal olan analık duygularını tatmin etmek, erkeğini daha çok memnun etmek için kadın çocuk doğurur. Erkek, kendi soyunun ve mirasının devamını istediği için çocuğu bayram sevinci ile karşılar. İkisi de mutludur şimdi. Evdeki bunaltıcı hava dağılır, hareketli, ilginç bir yaşam başlar. Varsın olsun, çocuğun bakımı kadının omuzlarında olsun. Erkek eve daha çok bağlanmıştır ya! Erkeğin çocuğa gösterdiği ilgiden kadın da yararlanacaktır ya!

Kadın, çocuğun arkasında koşturmaktan, yemekle, bulaşıkla, temizlikle uğraşmaktan bitip tükenmektedir. Kadın ve erkek yavaş yavaş mutluluğun nasıl bir şey olduğunu unutmaya başlamaktadır. Çocuğun yarattığı heyecan da sönüp gitmektedir.

* * *

Kadın bir gün fark eder ki, âşık olduğu erkek bu erkek değildir. Erkek, ya daha önce, ya da daha sonra anlar ki, âşık olduğu kadın bu kadın değildir. Erkeğin de, kadının da, ”seni seviyorum” demek gelmez içinden. Hayatı bölüşe bölüşe, bölüşecek yanı kalmamıştır yaşamın. Kadın ve erkek yaşam görevlerini rastgele yapan memurdur artık. Heyecan yerini sıkıcı, bıktırıcı bir duyguya bırakmıştır. Mutluluk oyunu ikisini de eğlendirmez; ama mutsuz aşk tiyatrosunda rol almaya devam ederler. Seksinde çekiciliği kalmamıştır. Doğal bir ihtiyaç olarak başvurulur ona. Eski döneme göre daha seyrek…

Kadın eski günleri aramaktadır. Kocasından çiçekler, yemek davetleri, ilgi beklemektedir. Kadın, çevrenin, yanlış toplumsal değer yargılarının, namus borcunun, çocuğuna olan görevlerinin baskısıyla durumu idare etmek zorundadır. Kadın geçmişe bağlıdır. Erkek de eski mutlu heyecanı, aşk günlerini aramaktadır. Fakat o daha çok geleceğe bağlıdır.

* * *

Ve bir gün erkek karşı cinsten birine yeniden ilgi duyar. Yeniden içinde bir fırtına kopar. Duygular alevlenir, sıcak bir el, karısının değil, yeni bir el, yeni bir dokunuş önem kazanır. Yaşam tekrar güzelleşir. Tekrar denizler, dağlar, çiçekler, gökyüzü, yıldızlar, aşk, aşk diye haykırır. Erkek düşünür ki işte tam aradığı kadını bulmuştur. Sevgi denizinde kulaç atmaya başlarlar. Aşk tanrıçası ona acımış, aşkı yeniden, ama eskisinden farklı olarak yüreğine sokmuştur.

Erkek yine her şeyini vermeye hazırdır. Uzun yıllar kendi elleriyle kurduğu, mutsuzluk içinde olmasına rağmen bitirmemek için çırpındığı evliliğini, karısına karşı alışkanlığa dönüşmüş sevgisini, çok sevdiği çocuğunu bırakabilir. Malını, mülkünü yeni aşkı uğruna sokağa atabilir. O yeni kadın için ölebilir de. Çünkü o kadına âşıktır ve ilk kez gerçekten âşık oluyordur. Bir önce yaşadığı aşkın gerçek olmadığına kendisini inandırır. Bu aşk için her şey verilmez mi?

Evliliğinden bıkmış, zorla bu evliliğini sürdüren kadın yeni tanıdığı bir erkeğe âşık olamaz mı? Olur. Bu kadın da yeni erkek için her şeyini vermeye hazırdır. Ne var ki onun bırakamayacağı bir çocuk, gözden zor çıkarabileceği bir evlilik, kocasına karşı duyduğu nefrete, kine bulanmaya hazır ölü bir sevgi, bir türlü kurtulamadığı toplumsal baskılar vardır. O, buna rağmen yeni tanıdığı erkeği sevebilir, âşık olabilir. Ölümü o da göze alabilir. Çünkü bu yeni tanıdığı erkek olağanüstü bir insandır. Ona karşı duyduğu aşkı hiçbir zaman başka bir erkeğe karşı duymamıştır. Kadın, kendisini ölünceye kadar sevecek ”prens” ile buluşmuştur. Böyle bir aşk için dünyayı ateşe vermeye değmez mi?

* * *

Sonuçta evli erkek ve kadın boşanırlar, yeni aşklarını doyasıya yaşamaya başlarlar. Peki, sonra bu aşk masalı nasıl devam eder? Merak ediyorsanız, yazının başındaki ilk aşkı ve gelişimini yeniden okumanız gerekecek. Sonraki aşk masalının devamı ilk aşk gibidir. Soracaksınız biliyorum, bu aşk hikâyesi ne zaman biter? Şimdilik bitmez. Toplum, insanlar özgürleşinceye kadar hep böyle sürüp gider. Yeni içerikli, özgür cinslerin yaratacağı aşk hikâyesini sabırsızlıkla beklemeyin. Çünkü metaların (malların) bağımlılığından, bugünkü ezen - ezilen ilişkisinin baskısından kurtarılarak filizlenecek özgür aşkı ancak siz ortaya çıkarabilirsiniz, hikâyesini siz yazabilirsiniz. Tabii ki özgürlük kavgasına girmeyi göze alabilirseniz…

AŞK VE AİLE

”*Sanayinin kapitalist temel üzerinde gelişmesi, çalışan yığınların yoksulluğunu ve sefaletini toplumun bir yaşam koşulu haline getirdi. Suç sayısı yıldan yıla arttı. Eskiden güpegündüz korkusuzca ortalıkta dolaşan feodal kötülükler yok edilmemişti, ama geçici olarak arka plana itilmişti, böylelikle şimdiye kadar ancak gizlice işlenen burjuva kötülükler bol bol çiçek açtı. Ticaret giderek dolandırıcılığa gelişti… Şiddetli baskının yerini ahlaksızlık, ilk toplumsal iktidar kaldıracı olan kılıcın yerini para aldı. İlk gece hakkı, feodal beylerden burjuva fabrikacılara geçti. Orospuluk şimdiye kadar işitilmemiş ölçüde yayıldı. Evliliğin kendisi, daha önce olduğu gibi, orospuluğun yasal tanınmış biçimi, resmi örtüsü olarak kaldı ve alabildiğine zina ile tamamlandı.*”

Friedrich Engels

İnsanlar arasındaki duygusal ilişkilerin tarihi kendilerinin varoluş koşulları kadar eskidir. Aşk, dar anlamıyla, iki cins arasındaki sevginin en tutkulu, en akıldışı, en heyecanlı biçimi olsa gerek.

Sanılabilir ki, bugün gözümüzün önünde yaşanan aşk onun hiç değişmeyen görüntüsüdür. Oysa o çağlar boyunca ismini değiştirmeden, ama kendisini, biçimini, içeriğini değiştirerek bugünlere geldi. Toplumsal gelişime bağlı olarak kimi zaman öneme bile alınmadı, kimi zaman ”en önemli şey” oldu. İnsanlığın aşk anlayışı hep değişti, değişecek.

Antik dünyada aşk için ölümü göze almak, ölesiye sevmek aptallıktı. Aşk, akıllı insanların duyabileceği bir tutku olarak görülmediği için hor görülüyordu. İlkçağ boyunca bireysel-cinsel aşk kendini topluma kabul ettiremedi. Bireysel aşk derken neyi anlatmak istiyorum? İki insan arasındaki kişisel güzelliğe, cinsel çekiciliğe, hoşlanmaya, aynı eğimleri, zevkleri paylaşmaya, mantık dışı duygusal isteğe bağlı tutkulu bir ruh halinden bahsediyorum. Sevgilisi için ölümü göze alabilecek korkunç bir sevgi! Diyebiliriz ki böyle bir aşk ilk çağ için marjinal bir durumdu. Ona, ancak toplumun alt tabakalarında, köleler arasında istisna olarak rastlamak mümkündü. Ya da köle olmayan kadın ve erkek arasında evlilik dışı bir ilişki olarak. Aşk niçin bu kadar toplumun uzağındaydı? Çünkü o dönemde evlilik-aile anne-baba tarafından kararlaştırılan, kişilerin beğenisinin rol oynamadığı bir kurumdu. Devletin evlilik kurumunda aşkı küçük gördüğü, onu ayrı ele aldığı bir çağdı. Aşkın evliliğin içine girip girmemesinin bir önemi yoktu. Evlilik akıl üzerine kuruluyordu. Aşk ailenin temeli değil, olabilirse onun yan unsuruydu.

Nesnel bir ödev çerçevesinde olan bu ”evliliksel aşk” hiçbir zaman öznel değildi, bireysel aşk olamazdı.

* * *

Feodal beylerin egemenlik kurmasıyla birlikte, evlilik-aile kurumu özünü korudu, ama aşk ilk kez insanlık hakkı, yurttaşlık hakkı olarak kabul edilmeye başlandı. Şüphesiz ki o dönemdeki evlilik-aile de mülkiyet, miras üzerine kuruluyordu. Sadece eskisinden farklı olarak aşka önem veriliyor, yüceltiliyordu. Ne var ki yine evlilik kurumunun dışındaydı aşk. Feodal ahlak aşkı kabul ediyor, ama onu evlilikle birleştirmiyordu.

Feodal düzenin aşka ihtiyacı vardı. Onu öyle kullanmak gerekiyordu ki, aile çıkarını zedelemesin, onun üstünde görülmesin. O dönemde aşk, aslında yağma ve çıkar peşinde koşan şövalyeleri motive etmek için gerekliydi. Erişemeyeceği bir feodal beyin, kralın karısına âşık olan şövalye sevdiği için ölümü daha kolay göze alabilirdi. Cinselliğe dayanmayan bu platonik aşk savaşma gücünü kuvvetlendiren uyarıcı bir işlev görüyordu. Karısının cinsel ihanetini ölümle cezalandıran bir şövalye, karısına âşık olan diğer bir şövalyeyi hoş görüyor, bundan hoşlanıyordu.

Feodal düzen ”şövalye aşkını” kendi çıkarı için kullanırken, evliliği ayrı bir köşeye koyuyor, onu aşktan uzak tutuyordu. Feodal ahlak için de aşk ve aile iki ayrı kategoriydi. Birleşemezdi.

* * *

Feodalizmin içinden yetişen burjuvazi, senyörlerden, krallardan, kiliseden daha akıllıydı. ”Özgürlük”, ”demokrasi”, ”eşit insan hakları” sloganlarıyla yola çıkan burjuvazi, aşkı aile kurumuyla birleştirdi. Aile kurumunu daha da sağlamlaştırdı. Böylece iki cinsin arzularına saygı göstermiş oldu.

”Burjuvazi ’platonik aşk’ı kaldırıp atarak, o zamana dek maskaraya çevrilmiş beden isteklerini savunmayı üstüne alıyor ve birlikteliği, fiziki kuralla manevi kuralın aynı anda varoluşunu, aşk kavramına da getiriyor. Burjuva ahlakına göre aşk ve evlilik, şövalyelik devrinde olduğu gibi asla birbirinden ayrılmamalıdır; tersine, evlilik, geleceğin eşlerinin karşılıklı gönül eğilimleriyle belirlenmelidir. Kuşkusuz burjuvazi, ‘çıkar’ dolayısıyla bu manevi buyruğu pratikte bozuyordu ama, aşkın evliliğin temeli olarak tanınmasının derin sınıfsal kökleri vardı.
(…)
Burjuva ailesinin oluşum koşullarıysa büsbütün farklıydı; bu ailenin temelini oluşturan, soy sopun zenginliklerinin ortak mülkiyeti değil, sermaye birikimiydi. Bu durumda, aile, zenginliklerin canlı koruyucusuydu; ancak, birikimin hızlanması için, baba ve kocanın kazandığı servetin ‘tasarrufla’, akıllıca hesap yaparak harcanması, diğer bir deyişle, kadının yalnızca ‘iyi bir ev kadını’ değil, fakat gerçekten eşinin iş arkadaşı ve dostu olması da önemliydi burjuva sınıfı için. Kapitalist ilişkiler ve burjuva toplumu kurulurken ailenin sağlam olabilmesi ancak, iyi bir ekonomik yönetim yanında, zenginliklerin birikimi işiyle ilgili tüm aile üyelerinin ortaklaşa çalışmasıyla mümkündü. Ve bu el birliği, eşler ve aynı şekilde çocuklar ve anne babalar arasındaki gönül bağları ve ruhsal bağlar ne denli güçlü olursa, o denli daha mükemmel bir şekilde gerçekleşiyordu.”[73]

Burjuvazi, aşkın ruhsal yanıyla cinsel yanını birleştirmiş oluyordu böylece. Aşkı sadece ”platonik sevgi” olarak algılayan feodal ahlak yıkıldı. Yerine cinsel ilişkiyi de içeren (ki bu

[73] Aleksandra Kollontai, *Marksizm ve Cinsel Devrim*, Bilgi Yayınevi, 1974, s.251-252.

evlilik demekti - evlilik dışı cinsellik ahlaksızlıktı) bir aşk kondu. Böylece aşk ve evlilik aynı anlama geliyordu. Aşk deyince evlilik, evlilik deyince aşk hatırlanmalıydı.

”Yasal evlilik dışındaki aşk, ahlak dışıydı. Bu ideali, tamamen ekonomik düşüncelerin belirlediği kendiliğinden anlaşılıyor: Evlilik dışı doğan çocuklar arasında sermayenin dağılmasına engel olma isteği. Burjuva ahlakının tamamı, sermaye yığışımını güven altına alma arzusu üzerine kurulmuştu. Aşkta ideal, toplumdan ayrık tutulan aile hücresinin rahatını ve zenginliğini artırmak için birlikte özen gösteren evli çiftti.
(…)
Şüphesiz aşk duygusu, burjuva ideolojisinin ona ayırdığı sınırlar içinde yerini bulamadı… Aşk, yasaya uygun karı koca ilişkilerinin kabul etmeye zorladığı dar sınırların dışına her an taşıyor, bazen serbest birliktelik biçiminde, bazen de burjuva ahlakı tarafından mahkûm edilen ama uygulanan eş aldatması biçiminde gelişiyordu.”[74]

Engels, burjuvazinin evlilik anlayışını ironik bir tarzda ne kadar da güzel anlatır:

”Evlilik, burjuva anlayışa göre bir sözleşmeydi, hukuksal bir işti, ve en önemli hukuksal işti; çünkü iki insanın bedenini ve ruhunu ömür boyunca bağlıyordu. Artık biçimsel bakımdan gönüllüce bitiriliyordu; katılanlar ‘evet’ demeden işlemiyordu. Ama bu ‘evet’ sözcüğünün nasıl söyletildiği ve gerçek evlilik bağıtçılarının kimler olduğu çok iyi biliniyordu. Ama bütün öbür sözleşmelerde gerçek karar özgürlüğü isteniyor idiyse, bunda neden istenmesindi? Eşleşmesi gerekecek iki genç kişinin, kendilerini, bedenlerini ve organlarını özgürce kullanma hakları yok muydu? Cinsel aşk şövalyelikle moda olmamış mıydı, şövalyesel zina aşkı karşısında karı-kocanın aşkı onun gerçek burjuva biçimi değil miydi? Birbirini sevmek karı-kocanın ödeviyse, sevişenlerin görevi de birbirleriyle evlenmek ve başka hiç kimseyle evlenmemek değil miydi? Sevişenlerin bu hakkı, ana-babanın, hısımların ve öbür evlilik aracılarının ve çöpçatanların hakkından daha üstün değil miydi?”[75]

Evlilik en başta devlete gerekliydi. Devlet kayıtlı aşk ilişkisi istiyordu. Burjuvazinin aile kurumunu kutsallaştırmasının, özel bir kontrat istemesinin, erkeğin cinsel arzularına yeşil ışık yakarken, kadının cinsel arzularını kırmızı ışıkla durdurmasının nedeni neydi?

”Burjuva toplumunda evlilik bir kontrat, kadın ve erkek arasındaki karşılıklı bir anlaşma idi; bu anlaşmayı tanıklar imzalar, tanrısal damga vurulduğu için de sağlam ve yıkılmazlığı sağlanırdı. Erkek, kadının yükümlülüğünü üstüne alır, onu beslemeye ve bakmaya söz verirdi; karşılığında da kadın, erkeğin mallarını korumayı artırıp saklamayı, ona ve geleceğin mirasçıları olan döllerinde (ister kendi başına, ister ücretli hizmetçilerle ev ekonomisini düzenleyerek) hizmet etmeyi taahhüt ederdi. Kocasını, başka bir erkeğin çocuğuna bakmak zorunda bırakmamak için, kusursuz bir bağlılık da gösterirdi.
(…)
Kadının eşini aldatması, özel aile ekonomisinin dengesini bozduğu için burjuvazi, kocasına, yasal besleyicisine ‘ihanet’ eden kadını acımasızca kovuştururdu. Kocanın ihanetine gelince, burjuvazi ortaya pek çıkarmazdı bunu; çünkü erkeğin böyle bir davranışı, rastlantıymış gibi, aile ekonomisinin çıkarlarından hiçbirine dokunmazdı. Öyleyse, burjuva toplumu niye bu noktada kız annelere böylesine eziyet ediyordu? Nedeni şuydu: Kayıtlı bir aşk ilişkisi yoksa, yani açıkça evlilik söz konusu değilse, kim ‘besleyecek’, kim bakacaktı çocuğa? Bütün açıklığıyla iki şık vardı: ya çocuk, genç kızın ‘yanıltılmış’ ailesine yük olacaktı, ki babaya değgin özel aile ekonomisine asla yararı yoktu bunun; ya da çocuğun bakımı özel kurumların

[74] A.g.e., s.254.
[75] Friedrich Engels, *Kadın ve Aile*, Sol Yayınları, 1979, s.195-196.

ya da devletin üstüne yüklenecekti, ki bu da sosyal güvenlik görevlerini yüklenmeyi hiç sevmeyen burjuva toplumunca arzulanan bir şey olmayacaktı."[76]

* * *

İşte aşkın ve ailenin tarihsel gelişmesi kabaca bu şekilde oldu. Aile kurumu çağlara, üretim tarzlarına göre değişim geçirdi, ama tek eşli ailenin ortaya çıkışından bu yana temel amacı, özü değişmedi.

"Özel mülkiyetin genel mülkiyete ağır basmasıyla ve kalıtın soydan geçmesiyle babalık hukuku ve tekeşlilik egemen olunca, evlilik ancak o zaman ekonomik saygınlıklara gerçekten bağımlı oldu. Satın alarak evlenme *biçimi* ortadan kalkar, ama kendisi sürekli artan ölçüde uygulanır, öyle ki, yalnız kadın değil, erkek de, kişisel özelliklerine göre değil, ama servetine göre fiyatlanır. Katılanların karşılıklı eğilimi, evlenme kararının her şeyden ağır basan nedeni olmalıydı; ama bu, başlangıçtan beri, egemen sınıfların pratiğinde işitilmedik bir şey olarak kalmış; olsa olsa romantik yazında ya da - hesaba katılmayan ezilmiş sınıflarda görülmüştür."[77]

Aile, sınıflı toplumların ortaya çıkışıyla birlikte, bu sınıfsal bölünmüşlüğü bir kuşaktan diğer kuşağa taşıyan ekonomik-toplumsal bir kurum oldu. Özel mülkiyet, miras hakkı onun sayesinde babadan oğula geçti.

Aile, sömürücüler açısından örgütlenebilir, kolay yönetilebilir bir birim oldu. Egemenlerin ideolojisi, kültürü ilk kez bu hazır kurum sayesinde çocukların beynine işlenmeye başlandı (otoriteye boyun eğme - ahlaksal kurallara, geleneklere, göreneklere uyma vs.). Toplumsal değerler, davranış biçimleri ilk kez burada denendi.

Ekonomiyi yönetenler, devlete sahip olanlar, çocukların, yaşlıların, sakatların bakımını aile kurumuna devrederek yüklerini hafiflettiler. Hiyerarşik otoriter düzeni koruyan bir kurum olan aile sayesinde kadının ayağına ağır bir esirlik zinciri taktılar.

Yine aile kurumu eliyle cinsellik bastırıldı. Erkekegemen toplum erkeğe cinsel özgürlüğü, kadına "namusu için yaşama" özgürlüğünü hediye etti. Kadınların kendi bedenleri üzerindeki kontrol hakkını erkeğin ellerine verdi. Yaklaşık üç bin yıllık tek karı-koca evliliği, kadının açık ev köleliği üzerinde yükseldi.

* * *

Aile kurumu kendine yardım edecek, onu düzeltecek, yıkılmasını güçleştirecek yardımcı bir sektöre muhtaçtı: Fuhuş.

Erkek evlilikle tatmin olmuyorsa, ama kutsal aile kurumunu yıkmamak da gerekiyorsa, fuhuş zorunluluk olmuyor mu? Bekâr erkekler için de böyle bir sektöre ihtiyaç yok mu? Ailenin "kutsallığını" korumak isteyenlerin, erkekegemen toplumun çıkarını savunanların bu sorulara yanıtı olumludur.

Fuhuş kadının kaba satışını gerektirir. Kendisini parayla satacak kadın nereden bulunacaktır? Mülk sahibi sınıfların kadınları, genç kızları bedenlerini parayla niçin satsın? Onlar olsa olsa

[76] Aleksandra Kollontai, *Marksizm ve Cinsel Devrim*, Bilgi Yayınevi, 1974, s.306.
[77] Friedrich Engels, *Kadın ve Aile*, Sol Yayınları, 1979, s.194.

cinsel zevkleri için paralı erkekler bulabilirler. Erkeklerin fuhuş yapacağı kadınlar genel olarak ezilenlerin, yoksulların, paraya ihtiyacı olanların safından çıkar:

”Modern kapitalist toplum hemen göze çarpmayan böyle bir yığın yoksulluk ve baskı halini bağrında saklar. Dağılan küçük-burjuva, el zanaatçısı, işçi, hizmetli ve küçük-memur aileleri anlatılmaz yoksunluk içinde yaşar, en iyi zamanlarda bile ancak güçlükle geçinir. Bu ailelerde milyonlarca kadın bir ’ev-kölesi’ yaşamı sürdürür (gerçekten varlığını feda eder), aileyi kıtkanaat beslemek ve giydirmek ve kendi emeğinden başka her şeyden ‘biriktirmek’ için her gün umutsuzca didinir.

Sermaye, ev işçilerini, kendileri ve aileleri için bir parça ekmek ’kazanmak’ için işitilmedik ölçüde düşük bir ödemeyi kabul etmeye hazır olan bu kadınlar arasından seçmeyi yeğler. Bütün ülkelerin kapitalistleri (eskiçağın köle sahipleri ve ortaçağın feodal beyleri gibi), bu kadınlar arasında, bol bol ’kelepir’ yatmalıklar da bulurlar. Ve orospuluğa duyulan hiçbir ’ahlaki öfke’ (100 halden 99’unda ikiyüzlülük vardır) bu kadın vücudu ticaretine karşı bir şey yapamaz: Ücret-köleliği oldukça orospuluk da ister istemez olacaktır. İnsani toplumsal düzenlerin tarihinde ezilen ve sömürülen bütün sınıflar, ezenlere, birincisi ödenmemiş emeklerini ve ikincisi karılarını her zaman vermek zorunda kalmışlardır.”[78]

Aile kurumunun dağılmasını zorlaştıran fuhuş sanki onun koruyucusu gibidir. Kadınları, kendi bedenlerini satmaya zorlayan devlet, erkeklere bir iyilik daha yapıp genelevleri açar. Bir bakıma fuhuş devlet tarafından güvenceye alınmıştır (randevu evleri yasal değildir, ama devlet görevlilerine verilen rüşvetlerle işler). Ne var ki burjuva devlet aynı zamanda ikiyüzlüdür. Fuhuşu bir yandan yasallaştırır, diğer yandan fahişeliğe ittiği kadını hor görür, aşağılar, onu toplum dışı sayar. Halbuki ahlaklı devlet de bilir ki:

”Fuhuşun nedeni, kadını erkek karşısındaki ekonomik bağımlılığı ve kendi çalışmasıyla geçinebilme olanağından yoksun oluşuydu. Kadının varlığı nikâhlı ya da nikâhsız kocasına bağımlı kaldıkça, kadın çalışması erkek çalışmasıyla eşit koşullar içine konulmadığı sürece fuhuş var olmaya devam edecektir; ister açık profesyonel biçimde; ister gizli, yani sevmediği biriyle ‘evlilik’ biçiminde erkeğe kendini satma olarak sürecektir bu olgu.”[79]

* * *

Aşkın geleceğinin nasıl bir biçim alacağını şimdiden bilemiyoruz, ancak aşkın duygu yüklü geçici bir fırtına olduğunu; ama sadece platonik değil, cinsel çekiciliğe de önem verdiğini artık biliyoruz. Aynı aşkın evlilik kurumunun zehiri altında daha çabuk öldüğünü de!

Kapitalizm aşkı esir almıştır. Zaman zaman özgürlüğe kavuşmuş gibi görünen aşk, evlilik kurumuyla, ekonomik çıkar ilişkisiyle, fuhuşuyla düzen tarafından hemen teslim alınmaktadır. Aşk kirletilmiş, mal haline getirilmiştir. Şu görüşün doğruluğu çok açık değil mi?

”Çağımızda sözüm ona dürüst ilişki, her iki kişinin de tüketici olduğu, birbirini tükettiği, birbirinden tükettiği bir ilişkidir. Aile evi, bu durumda, insanların birbirine arzularını, taleplerini bildirdikleri bir geneleve dönüşür. Genelev eve taşınmış, adına da aşk denmiştir.”[80]

[78] V.İ.Lenin, *Kadın ve Aile*, Sol Yayınları, 1974, s.59-60.
[79] Aleksandra Kollontai, *Marksizm ve Cinsel Devrim*, Bilgi Yayınevi, 1974, s.315.
[80] Gündüz Vassaf, *Cehenneme Övgü*, Ayrıntı Yayınları, 1996, s.236.

Özgür aşk, her türlü toplumsal baskıdan, ekonomik çıkar ilişkisinden bağımsız, toplumun hiçbir şekilde karışmadığı bir ortamda, özgür cinsler arasında oluşmaz mı? İnsanlığın şimdilik böyle bir ortamda yaşamadığı açıktır.

Bugün bizim aşk dediğimiz, kolları, kanatları kapitalizm tarafından kırılmış bir aşktır. Bu aşk toplumsal değer yargılarının, ahlakın, geleneklerin, göreneklerin etkisi altındadır. Aşk ilişkilerimiz son durakta ekonomik çıkarlarımızla baskı altına alınmıyor mu? Özgür cinsler nerede? Kadın ve erkeğin aşkının arasına çek defterleri, banka hesapları, arabalar, villalar sıkışıyor. Kadın, erkeğin sahip olduğu iktidara, maddi güce, mevkiye koşarak, ona boyun eğerek kendisini kurtarmaya çalışıyor.

Yoksul kızlar, onların anneleri, babaları, ekonomik durumu yerinde olan sevgililer (ilerdeki kocalar) arıyor. Kapitalizm böyle işliyor. Kadınların suçu yok, düzen bunu yaratıyor. Kadınların suçu var, düzenin bu koşullarına bilinçli ya da bilinçsizce boyun eğiyorlar. Servetin önünde bedenlerini, duygularını satanların aşklarına nasıl inanacağız? Gerçek aşk hatta yarım Eros bu mu? Düzen o kadar iğrenç ki, sadece cinsel zevklerini tatmin etmek için (para için değil) kendilerini erkekegemen toplumun kucağına atanlar daha onurlu görünüyor. İnsanı hayvanlaştıran bu düzenin kurallarını kabul edenler aşkın kirlenmesine yardım etmiş oluyor. Burada karşımıza çıkan kirli aşk, egoizme, mülkiyetin çekiciliğine, özentiye, daha rahat yaşamaya, dünyanın zevklerinden bir an önce yararlanmaya dayanıyor.

* * *

Peki, bugünkü sınıflı düzende aşkı bulamaz mıyız? Tabii ki bulabiliriz, ama tam özgür olarak değil. Aşk direngendir. Kapitalizmin bütün saldırılarına rağmen, ufak bir alanda olsa da yaşamaya, kendini temiz tutmaya çalışıyor. Aşkın, kapitalizmin karşısında güçsüz olması aşkı arayanları yoruyor. Aşk kapitalist aslanın ağzındadır. Toplumun azınlığı, aşkı aslanın ağzından kurtarıp yaşatabiliyor. Ne yazık ki kurtarılan bu aşk, düzenin, sınıflı toplumun etkisi, baskısı altındadır. Kirlenmeye hazırdır, çıkarcı bir ilişkiye dönüşebilir. Bu nedenle, bu aşk özgür gibi görünse de, tam özgür değildir. İnsanlar ekonomik-sosyal anlamda özgür olmadıkları için, onların duyguları da bütünüyle özgür olamaz. Egemenlerin yarattığı toplumsal bilinçle, kurallarla kuşatılmış durumda olan ”eksik kurtarılmış aşk”, insanlığın özlemi olan tam özgür aşkın tohumlarını taşıyor sadece.

Kapitalizmin devrilmesinden sonra yeni bir nesil yetişecektir. Gerçek özgür aşk o zaman can bulacaktır. Peki, nasıl bir nesil?

”Yaşamlarında bir kadını parayla ya da başka bir toplumsal güç aracılığıyla satın almak durumunda asla kalmamış erkeklerden ve gerçek aşktan başka hiçbir güdüyle kendini bir erkeğe vermek, üstelik ekonomik sonuçlardan korkup kendini sevdiğine sunmaktan kaçınmak durumunda asla kalmamış kadınlardan bir kuşak. İşte bu insanlar varolunca, bugün yapmaları gerektiğine inanılan şeye hiç kulak asmayacaklar, kendi pratiklerini ve her bireyin pratiğini yargılayacak kamuoyunu kendileri yaratacaklardır.”[81]

Paranın anlamsızlaşacağı, aşka bulaşamayacağı, yalnızca insanların duygusal-cinsel tercihlerine yer veren bir toplumda aşk ilk kez tümüyle özgür olacak, ilk kez cinsel insani evrensel aşka dönüşecektir. Belki de yine ilk kez aşk, sorunsuz başlayıp sorunsuz bitebileceği

[81] Friedrich Engels, *Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni*, Marks-Engels, *Seçme Yapıtlar*, Cilt 3, Sol Yayınları, 1979, s.310.

için, dürüst, yalansız, saf olabileceği için, aşk acıları, aşk hüsranları tarih sahnesinden silinecektir. Özgür evrensel aşk, orada, özgür insanları bekliyor.

EMMA DİYE BİR KADIN

”*Başkaları için zenginlik dağları yaratan ve bunu da gri, donuk ve acınacak varlıklarıyla yapan milyon-larca insanı, kişiliksiz, özgün olmayan, insiyatif gücünden yoksun yaşayan ölüler, kan ve etten oluşmuş makine insanlar haline getiren şey, özel mülkiyet tahakkümüdür.*”

Emma Goldman

Emma Goldman’ın adını yıllar önce duymuştum. Ancak onun hakkında ayrıntılı bilgim yoktu. Yakınlarda Emma’nın hayat hikâyesini okuyunca onu tanıdım, sevdim. Siyasi görüşlerine katılmam olanaksız olsa da onu sevdim, ona saygı duydum. Onu tanırsanız ve anlıyabilirseniz siz de seveceksiniz!

Her şeyden önce yürekli bir kadın olduğu için. Kadın olduğu için değil, insana yakışan bir yürek taşıdığı için!

Düzenle uyuşmadığı, kapitalizmin pisliklerine karşı bir çığlık olduğu için Emma’yı sevdim. Güçlülerin önünde boyun eğip oturmadığı için, haksızlıklara dayanamayıp hapisleri, tutuklanmaları göze aldığı için sevdim onu.

Düşünce özgürlüğünün savunucusu olduğu, ”devlet-kilise-aile” üçgenine savaş açtığı için sevdim onu.

Milyonlarca insanın yani bizlerin yapamadığı ”aykırı olmayı” içine sindirebildiği ve bunu yaşamına uyguladığı için sevdim Emma’yı. Yüzyıl önce yaşamış, ancak yüzyıl sonrasının kadını olan Emma’yı sevmemek mümkün mü?

* * *

Onu sevmek için onun yaptıklarını yapmanız, onun gibi yaşamanız, onun hayat felsefesini kabul etmeniz gerekmiyor. Emma’nın sıradan bir kadın olmadığını hissetmeniz, onu anlamaya çalışmanız yeter. Tabularımızı yıkmadan, bize sunulan yaşadığımız olağan yaşamı irdelemeden onu anlayamayız. Ama anlamaya çalışalım. Bizler gibi olmaması ürkütmesin bizi. İnsana yabancı olmayan her şeyin bize yabancı olmaması gerektiğini düşünerek, onu insan çeşitliliğinin zenginliği olarak kabul edelim. Üstelik o geçmişin değil, geleceğin kadınıdır.

* * *

Emma 1869’da Litvanya’da doğdu. Çocukluğu babasının sert otoritesi altında geçti. Ailesinin, onun kitap okumasını engellemesine, çocuk yaşta evlendirmek istemesine dik başlılıkla karşı durdu.

Daha 1886'da Amerika'da "Haymarket Katliamı" sonucu öldürülen 4 insanın acısını içinde duymuş, onların saflarında olmak istemişti.

17 yaşında ailesinin baskısından kurtulmak için 25 rubleyle evini terketti. Önce Almanya'ya gitti. 1887'de Jakop Kershner ile evlendi. Mutlu olamadı. Jakop iktidarsız bir erkekti. Jakop'tan boşandı Emma.

20 yaşında (1889) Amerika'nın yolunu tuttu. Cebinde 5 dolarla New York kentine ayak bastı. Fabrika işçisi olarak hayatını kazanmaya girişti.

Amerika'ya gelişinden sonra siyasi çevrelerle ilişkiye geçti. Ünlü anarşist John Most'u ve Aleksander Berkman'ı (Saşa'yı) tanıdı. İkisini de sevdi. Most'ta bilgeliği, Berkman'da dostluğu, kavgayı, ideal için ölebilmeyi buldu. Şöyle de denilebilir: Most'un beynini, Berkman'ın hem yüreğini, hem aklını sevdi.

* * *

Berkman (Saşa), Emma ve bir de ressam Fedya kafadar üç arkadaştılar. Emma, Berkman'ın sevgilisi…

Bir sabah Fedya, Emma'dan kendisine çıplak olarak poz vermesini istedi. Emma utanmadı, soyundu Fedya'nın karşısına geçti.

Fedya, Emma'ya âşıktı, aşkını arkadaşını üzmemek için gizleyen adamdı. Fedya sonunda kendini tutamadı, hıçkırıklar arasında aşkını Emma'ya söyledi. Emma da Fedya'ya karşı bir şeyler duymaktaydı, ama Berkman'ı da sevmekteydi. Emma kendisine sordu:

"Fedya'ya âşık mı oluyorum acaba diye geçti aklımdan. Bir insan aynı zamanda iki kişiyi birden sevebilir miydi? Saşa'yı seviyordum. O anda güçlü, dik başlı sevgilimin katılığına karşı duyduğum tepki yerini özleme bıraktı. Ancak gene de Saşa'nın içimde dokunamadığı, belki de Fedya'nın canlandırabileceği bir şey vardı. Evet, kim bilir, birden çok kişiyi sevmek de mümkündü! Sanatçı çocuğa karşı o güne değin hissetiklerim, ben farkında olmamış olsam bile, aşktan başka bir şey değilmiş meğer diye düşündüm."[82]

Emma durumu anlatmaya, ikisini de sevdiğini ve ikisiyle de birlikte yaşamak istediğini söylemeye karar verdi. Berkman bu durumu kabul edebilir miydi?

* * *

Mülkiyet duygusuyla yetişmiş, kadınını kendi malı gibi gören hangi erkek bunu kabul edebilir? Teorik olarak "kadın mülkiyetine" karşı olsa da insan, duygusal olarak buna nasıl katlanabilir, kıskançlık duygularını nasıl yenebilir? Kapitalist düzende birkaç kadın tarafından paylaşılan "erkek mülkiyetini" kabul etmek kolay, ama birkaç erkek tarafından paylaşılan gizli ya da açık "kadın mülkiyetini" kabul etmek pratikte zor. Çünkü, beyin hücreleri, duygular bulunduğu ortama egemen olan toplumsal düşünceye göre faliyet gösteriyor. Kıskançlık, sahip olmacılık burjuva toplumunun ayrılmaz parçası. O nedenle insanlığın önünde sosyal-ekonomik değişime bağlı "psikolojik-duygusal bir devrim" sorunu da var. İstisnalar olmaz değil, olabiliyor. İşte Berkman da bunlardan biri. Emma anlatıyor:

[82] Emma Goldman, *Hayatımı Yaşarken*, Birinci Cilt, Kaos-Metis, 1996, s.53.

”Fedya’da duyduğum aşkı Saşa’ya açtım. Cevabı beklentimden daha güzel, daha yüceydi. ’Senin sevme özgürlüğüne saygım var,’ dedi. Burjuva geçmişinden gelen her şey gibi nefret ettiği mülkiyetçi eğilimlerinin bilincindeydi. Belki Fedya arkadaşı olmasaydı, kıskançlık duyardı; kıskançlık damarının oldukça güçlü olduğu bir gerçekti.”[83]

* * *

Emma devrimci romantiktir. 1892 yılında Homestead Çelik işçilerinin grevi kanla bastırılır, on işçi öldürülür. Olayın sorumlusu büyük fabrikatör Henry Clay Frick’tir. Devrimci romantik Emma ve onun sevgilisi, dostu Berkman bu sanayiciyi cezalandırmaya karar verirler. Yalnız bir sorunları vardır: Para. Bu iş için para gerekmektedir. Bu parayı bir türlü bulamazlar. Sonunda Emma fahişelik yaparak bu sorunu çözmeye karar verir:

”Sabah uyandığımda, Saşa’ya nasıl para bulacağım konusunda kafam aydınlanmıştı. Sokağa çıkacaktım. Yataktan çıkmadan, bu aklı nerden bulduğumu düşünmeye koyuldum. Dostoyevski’nin beni çok etkilemiş olan *Suç ve Ceza*’sını hatırladım: Marmeladov’un kızı Sonya, küçük kız ve erkek kardeşlerine bakabilmek, veremli üvey annesini üzüntüden kurtarmak için fahişe olmuştu. Yüzü duvara dönük, daracık yatağında yatarken getirdim Sonya’yı gözümün önüne, omuzları sessiz hıçkırıklarla sarsılıyordu. Ben de tıpkı aynı duyguları taşıyordum. İçli Sonya bedenini satabiliyorsa, neden ben de satmayım dedim kendi kendime. Benim nedenim onunkinden çok daha yüceydi: Saşa; üstüne aldığı muazzam iş; halkımız. Ancak başarabilecek miydim? Yabancı bir erkekle bunu -hem para için- yapmak! Düşüncesinden bile tiksinti duyuyordum. Işıktan korunmak için yüzümü yastığa gömdüm. İçimden bir ses, ’Aciz, korkak!’ diyordu. ’Saşa hayatını veriyor, sen ise vücudunu vermekten çekiniyorsun, sefil sünepe!’ Kendimi toparlamam saatler aldı. Yataktan kalktığımda kararımı vermiştim.”[84]

Emma sokağa çıkar, ancak bu işi beceremez. İlk karşılaştığı adam 10 dolar vererek onu evine gönderir. Berkman nihayet para bulur, Frick’e suikastı gerçekleştirir, yakalanır, 22 yıl ceza alır. Bunun 14 yılını yatar (İleri bir tarihte ikisi de bu eylemin özeleştrisini yapacaktır).

Berkman, Emma’ya ”hayatta kişisel ilişkilerden, hatta aşktan da üstün bir şey olduğunu” fark ettirmiştir. Emma, Berkman’ı daha çok sevmeye başlar. Onu hapiste yalnız bırakmaz. Emma’nın diğer sevgilisi Fedya da aynı duyarlılığı gösterir.

* * *

Emma, Berkman hapisteyken, Edward Brady ile tanışır. Ed, daha önceden 10 yıl hapis yatmıştır. Emma ona âşık olur, birlikte yaşamaya başlarlar. Ed cinsel olarak Emma’yı kendisine bağlar:

”Ed’in kollarında ilk kez yaşama can katan büyük gücün anlamını keşfettim. Tüm boyutlarıyla tattığım bu güzelliğin mest edici çoşkusunu ve mutluluğunu doya doya yudumladım. Müziği ve hoş kokusuyla beni alabildiğine kendimden geçiren estetik bir şarkıydı bu. ’Bohem Cumhuriyeti’ olarak bilinen yeni taşındığım küçük dairem bir aşk tapınağıydı artık.”[85]

[83] A.g.e., s.70.
[84] A.g.e., s.98.
[85] A.g.e., s.126.

Bu arada Emma siyasi mücadeleye devam etmektedir. Grev yerlerinde, mitinglerde, konferanslarda konuşmacıdır artık. Amerika basını Emma'yı, "devleti yıkmak isteyen ahlaksız bir cadı" olarak görür. Polis onu rahat bırakmaz. Her konuşması olay yaratır. Emma, çoğunluğun doğru kabul ettiği görüşlere, tabulara saldırır. Her türlü haksızlığın karşısındadır. Toplum lezbiyenlere, homoseksüellere savaş açar, Emma onları korur. Fahişeliğin kaynağının kapitalist düzen olduğunu söyler, fahişelere sahip çıkar. Emma işçilerin haklarını savunan bir konuşmasından dolayı 1 yıl hapis yatar. Yaşadığı deneyimi şöyle anlatır Emma:

"Ancak hepsinin ötesinde benim için en iyi okul hapishane olmuştu. Acı çektiren ama hayat için gerekli bir okul. Burada insan ruhunun derinliğini ve karmaşıklığını keşfetmiş, çirkinlikle güzelliği, bayağılıkla yüceliği tanımıştım. Ayrıca hayatı Saşa'nın, Most'un ya da Ed'in gözleriyle değil, kendi gözlerimle görmeyi öğrendim. Cezaevi inancımın sınandığı bir pota oldu. Benliğimdeki gücü, tek başıma direnebilme, kendi hayatımı yaşama ve ideallerim uğruna gerekirse tüm dünyaya karşı mücadele etme gücünü keşfetmeme yardımcı oldu."[86]

Cezaevinden çıktıktan sonra Ed ile bozuşur. Ed, onun bir ev hanımı olmasını, kendisine çocuk doğurmasını istemektedir. Emma, Ed konusunda yanıldığını anlar. Emma, Ed'den ayrıldıktan sonra uğradığı aşk hüsranı etkisiyle erkekler hakkında şöyle düşünmeye başlar:

"Aşk ve mutluluk - boş sözler, faydasız, ulaşılması mümkün olmayan şeyler. Hayatta haksızlığa uğramış, güzel bir ilişki kurmak isterken yenik düşmüştüm. Beni hayata bağlayan idealim, yapmam gereken işler var diye avutmaya çalıştım kendimi. Neden hayattan çok şey beklemeli? Ne var ki, mücadeleyi sürdürme gücünü nerden bulacağım? Erkekler aşktan kuvvet almadan da işlerini yürütebiliyorlar; kadınlar neden bunu başaramasın? Yoksa kadının sevgiye erkekten daha mı çok ihtiyacı var? Onu erkeğe ömrünce bağımlı kılacak budalaca romantik bir sanı bu. Olmaz olsun böylesi; ben de kendimi işe verir, pekâlâ aşksız yaşayabilirim. Ne doğada ne de hayatta istikrar yok zaten. Yaşadığım ânın tadını çıkarmalı, ardından kadehi kırmalıyım. Kök salıp ardından koparılmanın acısını çekmek istemiyorsan, tek koruyucu önlem bu."[87]

* * *

Emma böyle düşünür, ancak çok geçmeden Havel ile karşılaşır:

"Giderek Havel'e duyduğum ilginin sıradan bir dostluğu aştığını fark ettim. Her geçen gün güçlenen bir sevdaya tutulmuştum gene. Ama korkuyordum, beni bekleyen yeni acılardan ve hayal kırıklıklarından korkuyordum. Ne var ki bu kasvetli çevrede duyduğum ihtiyaç, kaygılarımı bastıracak güçteydi. Havel'in de beni sevdiğini hissediyordum. Eskisinden daha çekingen, huzursuz ve sinirli olmuştu. Genellikle yalnız gelirdi bana; ancak bir akşam arkadaşıyla birlikte gelmişti. Adamın pek kımıldamaya niyeti yoktu; saatlerce oturduktan sonra gecenin geç bir saatinde nihayet çıkıp gitti. O daha kapıyı kapar kapamaz nasıl olduğunu anlamadan birbirimizin kollarına atıldık."[88]

Emma bu kez aşkı bulduğunu düşünür. Son aşkın, ilk aşk olarak ortaya çıkan hayaline o da kapılır. Bu rüya uzun sürmez. Koparlar birbirlerinden.

* * *

[86] A.g.e., s.154.
[87] A.g.e., s.247.
[88] A.g.e., s.263.

Emma, aşktaki her yenilgisinden sonra tekrar onu yakalamak, yenmek için yolculuğa çıkmaktan vazgeçmez. Kardeşi Yegov'un genç arkadaşı Dan'a âşık olur bu sefer. Dan 19 yaşındayken, Emma 32 yaşındadır. Dan, Emma'da sıradan genç kızlarda bulamadığı bilgeliği bulmuştur. Bir zamanlar Emma nasıl Most'u beyniyle sevmişse, Dan da onu beyniyle sever. Ne var ki, ölümsüz sanılan aşk ölümlüdür. Emma ile Dan'ın aşkı bir süre sonra ölür.

Emma düzeni değiştirme ideali ile aşkları arasında bölünüp, çoğalıp durur ve yaşamı ile ilgili bir sonuca varır:

"Aşkı sürekli yaşamama engel olan başka güçler vardı. Bunun, bendeki aşk özlemini hiçbir erkeğin tam anlamıyla tatmin edemediğinden mi, yoksa yüce idealler dışındaki her şeyi umursamamaktan mı kaynaklandığını bilmiyordum. Talep edilen bedel, elde etmek istediğim şeyin tabiatını belirleyici değil miydi? Toprağa kök salmış biri yıldızlara ulaşamazdı. Üstün idealleri olan bir kimse, aşk ve tutkunun derinliklerine nasıl dalabilirdi gönlünce? İnançlarının bedelini ödemiş olan herkes gibi ben de kaçınılmaza boyun eğmek zorundayım. Arada sırada yaşanacak kısa süreli aşklar; idealimden başka hiçbir şey kalıcı olamazdı hayatımda."[89]

* * *

Dan'ı bıraktığı dönemde, 14 yıllık cezasını dolduran Berkman özgürlüğüne kavuşmak üzeredir. Saşa hapisten çıktıktan sonra, Emma ona kucağını açar. Fakat Berkman'ın, Emma'ya duyduğu cinsel isteği, aşkı çoktan ölmüştür. O yeni bir aşkı genç Becky'de bulur.

"Saşa'nın bana karşı eleştirel tutumu değişmek bir yana daha da keskinleşmişti. Bu arada genç Becky'ye duyduğu ilginin de artmış olduğunu görüyordum. Birbirlerine çok yakın olmalarına rağmen Saşa'nın bu konuyu bana açmak gereği duymayışına ayrıca kırılmıştım. Duygularını kolay dile getiren bir insan olmadığını bildiğim halde, böylesine güvensizlik göstermesi içimde bir şeyin hem yara almasına hem de kırılmasına yol açmıştı. Avrupa'ya daha gitmeden, hapishane yıllarının Saşa'nın bana duyduğu fiziksel isteği öldürdüğünü fark etmiştim. Ancak, benim hayatımı anlamayı, başka sevgililerim olsa da ona olan aşkımın eksilmediğini öğrendiği zaman eski ateşinin alevleneceğini umuyordum. Yeni aşkının beni tamamiyle dışlaması acı veriyordu. Kalbim bu acımasızlığa isyan etse de, şikâyete hakkım olmadığını biliyordum. Ben hayatı tüm inişleri ve çıkışlarıyla yaşarken, Saşa bundan yoksun kalmıştı. Tam on dört yıl gençlik ve aşk hasretiyle yaşamıştı. Şimdiyse ancak on beşindeki bir kızdan beklenenen tapınırcasına ateşli aşkı Becky'de buluyordu. Saşa benden iki yaş küçüktü; otuz altı yaşındaydı ama on dört yıl hiç yaşamamıştı; kadınlarla ilişkisindeyse yirmi bir yaşındayken nasıl naif ve tecrübesizse, gene öyleydi. Becky'yi, kendinden iki kat yaşlı kadınlardan daha yoğun ve değişik bir hayat sürmüş olan otuz sekizindeki bir kadına tercih etmesi doğaldı. Bütün bunları olanca açıklığıyla görüyordum ama olgunluk ve tecrübeyle yüz kat daha fazlasını sağlamak varken, aşkı bir çocukta aramasından hüzünleniyordum."[90]

Emma, Saşa ile dostluk ve kavga arkadaşlığını sürdürmeye devam eder. Kendisine yeni bir sevgili de bulur: Dr. Ben Reitman.

"Hiçbir erkeğin bende uyandırabileceğini hayal dahi etmediğim güçlü bir ihtiras kasırgasına yakalandım. Bu vahşi çağrıya, onun yalın güzelliğine, kendinden geçirici coşkusuna ben de utanmaksızın karşılık verdim."[91]

[89] A.g.e., s.344.
[90] A.g.e., s.410.
[91] A.g.e., s.419.

Onunla birlikte 7 yılını geçirir Emma. Bu bitmez sanılan aşk da biter.

* * *

Emma kadın sorununda vardığı sonuçları kendi yaşamından çıkarır. Burjuvazi tarafından ufak, cılız, lanetlenen bir ses olarak kadınlara şöyle seslenir:

”Kadının gelişmesi, özgürlüğü, bağımsızlığı kendisinden kaynaklanmalıdır. Birincisi, kendisini cinsel bir nesne olarak değil, kişiliğiyle ortaya koymalıdır. İkincisi, bedeninin üzerinde hiç kimseye tasarruf hakkı tanımamalıdır, eğer istemiyorsa çocuk doğurmayı reddetmelidir. Tanrıya, devlete, topluma, kocaya, aileye, vb. hizmet ederek yaşamını basitleştirmemeli, tersine yaşamını derinleştirmeli ve zenginleştirmelidir… Kadınlar seçimle değil, yalnızca bu yolla özgür olabilirler.”[92]

Emma’nın dediğini yapanlar bir adım ileri gider, ama bu yolla kadınlar özgür olabilir mi? Ne yazık ki, Emma’nın göremediği şey, kadınların burjuva toplum içinde ne kadar ”istediklerini yapmakta serbest olurlarsa olsunlar” gerçek anlamda özgür olamayacaklarıdır. Özgürlük kavgası bireysel çabayla ilerleyebilir, ama özgürlüğün kendisi bireysel olarak kazanılamaz. Kadının özgürlüğünün koşulu toplumun diğer bireylerinin özgürlüğüne özdeştir. Buna rağmen Emma’yı üstün kılan, erkekegemen topluma boyun eğmemesi, kapitalizme karşı teoride ve pratikte direnmesidir.

* * *

Emma, kadını erkeğe karşı savunur, ama bunu yaparken ”kadının erkeğe yaptığı kötülükten de” bahseder. Kadının kendi haklarını savunmayarak, erkeğe öncelik vererek, aileden başlamak üzere kendi esirliğini hazırladığını düşünür. Emma kadının kurtuluşunu, toplumsal düzen değişikliğini başa koyarak algılayamaz. Ona göre kadının bireysel başkaldırısı belirleyicidir.

”Eğri oturup doğru konuşalım, hemcinslerimin, her şeytanlığı erkekte aramasından rahatsızdım. Eğer erkek gerçekten hanımefendilerin resmettiği gibi büyük bir günahkârsa, kadının da bunda payı olduğuna dikkat çekmiştim. Erkeği ilk biçimlendiren ve ona ’erkeklik’- üstünlük duygusunu veren anneydi. Kız kardeşi ve karısı annenin bıraktığı yerden görevi devralıyordu. Bu görevi bir başka düzlemde tamamlayan metreslerden söz etmeye bile gerek yoktu. Kadın, geleneksel annelik rolünün bir uzantısı olarak, erkek çocuğunun doğumundan yetişkinliğine kadar, onun elini sıcak sudan soğuk suya sokturmayıp, tüm gereksinimlerini karşılayarak, kendisine bağımlı hale getirir, demiştim. Buna rağmen oğlunu zayıf görmekten nefret eder ve onun toplumun istediği gibi bir erkek olmasını şiddetle arzu eder. Onun kadını köleleştiren özelliklerine, gücüne, bencilliğine ve abartılı kendini beğenmişliğine tapar. Hemcinsimin bu yalpalamaları zavallı erkeği, idol ve canavar, sevgili ve hayvan, çaresiz çocuk ve dünyanın fatihi olma arasında bocalar hale getirir. Erkeği canavar yapan kadının kendi kendini aşağılamasıdır. Kadın, ancak, erkek gibi kendini merkez almayı ve kararlı olmayı öğrendiği, hayata atılma ve bunun bedelini ödeme cesaretini gösterdiği zaman özgürlüğüne kavuşabilirdi ve erkeğin tamamen özgürleşmesi de buna bağlıydı.”[93]

[92] Emma Goldman, *The Traffic in Woman*, aktaran E.Özkaya, s.452-453.
[93] Emma Goldman, *Hayatımı Yaşarken*, İkinci Cilt, Kaos-Metis, s.566.

Emma yanılır. Özgürlüğü kazanmak için gerekli şey, bireysel başkaldırıyı toplumsal başkaldırıyla birleştirmektir. Belirleyici olan da toplumsal radikal değişimdir, sınıflı toplumu ve kurumlarını ortadan kaldırmaktır.

* * *

Emma savaş karşıtı eylemlerinden dolayı tutuklanır, sonrada Berkman ile birlikte 21 Aralık 1919'da Amerika'dan sınır dışı edilir. Önce Sovyetler Birliği'ne gider. Troçki, Lenin, Kollontay, Lunaçarski ile görüşür. Ne Berkman ne Emma aradıklarını bulurlar. Düşünceleri, Sovyetler Birliği'nde o dönemde yapılan eylemlerle uyuşmaz. Sovyetler Birliği'nden Almanya'ya gitmek üzere yola çıkarlar. Ancak vize sorunundan dolayı İsveç'e gitmek zorunda kalırlar.

Aşk, Emma'yı İsveç'te bir kez daha yakalar. Sarı saçlı, mavi gözlü İsveçli 29 yaşındadır, Emma ise 53 yaşında. İsveç'te başlayan aşk, Emma Almanya'ya gittikten sonra da devam eder. Genç İsveçli Almanya'ya gelir. Birlikte yaşamaya başlarlar. Fakat bir gün Emma fark eder ki, "onun genç İsveçlisi" kendi sekreterine âşık olmuştur:

"Aslında bu iki genç birbirlerine âşık olmuşlardı ve benim şüphelenmemem için yalandan kavga ediyorlardı. İhanetlerini açıklamayacak kadar saftılar. Açık açık konuşmaya cesaretleri yoktu, kimbilir belki de beni incitmekten korkmuşlardı. Oysa bu samimiyetsizliğin beni çok daha fazla yaralayacağını düşünmeliydiler. Aşk ateşimin, Stockholm'de olduğu gibi onun ruhunu yeniden tutuşturacağını nasıl da ummuştum!"[94]

Emma daha sonra İngiltere'ye taşınır. Oradan da Kanada'ya. 1936 yılında Franko faşizmine karşı halk savaşına destek vermek için İspanya'ya gider. Tam da o günlerde, sevgili dostu, savaş arkadaşı Berkman intihar eder. Emma da 1940 yılında Kanada'da yaşama veda eder.

* * *

O, birçok erkeği sevdi, ama kendisini cinsel obje olarak kullandırmadı. Bedeninin tasarruf hakkını kimseye devretmedi. Tanrıya, kocaya, devlete hizmet etmedi. Yüreğini ikiye böldü. En büyük parçasını inandığı davaya verdi, diğer parçasını aşka…

Emma rüyaların kadınıydı. Belki çok güzel değildi, ancak yüreği-beyni o dönemde ulaşılmaz gözüken bir ütopyanın güzelliğini yansıtıyordu. Korkunç güzeldi Emma. Başkasına önerdiği çıkış yolu olmayan "özgür hayatı", kapitalizmde olabildiği kadarıyla en önce kendisi yaşadı. Toplumun aşağılık değer yargılarıyla alay etti. Ne kendinden, ne yaptıklarından utandı. Başını eğmedi, onuruyla yaşadı. Aşklarında, sevdasında maddi hesapları hiç olmadı. Doyasıya ideali için savaştı, sevişti ve gülerek öldü. Bu sevmediği dünyadan ayrılırken: "Yaşadığım hayatı her şeyiyle, ister kısa, ister uzun süre bu hayata katılmış, sonra da çıkıp gitmiş olan insanlara borçluyum. Sevgileri kadar nefretleri de hayatımı yaşanası kıldı,"[95] dedi ve gitti…

[94] A.g.e., s.955.
[95] Emma Goldman, *Hayatımı Yaşarken*, Birinci Cilt, s.9.

AİLE KURUMUNUN REFORMU İÇİN BİR ÖRNEK

”*Karı-koca evliliğiyle birlikte, ortaya, o zamana kadar bilinmeyen sürekli iki toplumsal tip çıkar; kadının ödevine bağlı âşığı ve aldatılmış koca. Erkekler, kadınlar üzerinde zafer kazanmışlardı, ama mağluplar galipleri boynuzla taçlandırma işini, mertçe üzerlerine aldılar.*”

Friedrich Engels

Kapitalizmin aile kurumu bunalım içindedir. Burjuvazi tüm ideolojik aygıtlarıyla bu kurumun kutsallığı üzerine propaganda yapmasına rağmen, nesnel nedenlerle aile kurumu mutsuzluk yuvası olmaktan çıkamıyor.

Medyanın dert dinleyen ”ablaları”, ”anneleri” bu kurumun dertlerine, karı-kocanın sorunlarına çözüm bulamıyor. Evlilik kurumu ekonomik nedenlerle, çocuk nedeniyle ya da fahişelerden-metreslerden aldığı ek destek nedeniyle kör topal yürüyor, ancak boşanma oranları yine de artıyor. Düşman kardeşler gibi birbirine saldıran eşler, mutsuz çiftler, aynı yastıkta ihtiyarlamaya söz vermiş evliler, sözlerini unutup mahkeme kapılarında soluğu alıyorlar. Boşanmalar sonucu ortada kalan çocuklar, daha doğrusu kadının üstüne kalan çocuklar, psikolojik sorunlarla yüklü yeni bir kuşağı ortaya çıkarıyor.

Burjuvazi aile kurumunu ayakta tutmak için direndikçe ikiyüzlülük, ihanetler, aldatmalar artıyor. Kadın ve erkek kendi kendine yabancılaşarak anlamsız bir yaşam içinde yuvarlanıp gidiyor. Burjuva ideologları, düzeni yaşatmak isteyenler, düzenin reforme edilmesini isteyenler, sosyologlar, bu dağılan kurumun ömrünü uzatmak için çareler düşünüyorlar.

* * *

Bertrand Russell’ı hepimiz biliriz. Tanınmış bir araştırmacıdır. Onun *Evlilik ve Ahlak* üzerine bir incelemesi var. Yazar, aile kurumunun nasıl korunacağını düşünmüş, kendine göre kimi çözüm yolları bulmuştur. B.Russell önce doğru bir saptama yapıyor:

”Bugün dünyaya göz gezdirdiğimizde ve evlilikte mutluluğu ve mutsuzluğu sağlayan şeyler nelerdir? diye kendi kendimize sorduğumuzda, oldukça tuhaf bir sonuca varıyoruz; insanlar uygarlaştıkça, tek bir eşle olan yaşam boyunca mutlulukları azalıyor.
(…)
Günümüzün dünyasındaki uygar insanlar arasında, şu mutluluk denen şey için bu gerekli koşullardan hiçbiri yok, bu yüzden birçok evliliklerin ilk birkaç yıl sonunda mutlu olmadığı görülüyor.”[96]

B.Russel evlilikteki mutsuzluğun nedenlerini araştırmaya girişiyor. Önce şöyle yazıyor:

[96] Bertrand Russell, *Evlilik ve Ahlak*, Varlık Yayınları, 1971, s.102, 104.

”Evlilikte mutsuzluğun başka modern nedenleri o kadar kolayca halledilecek cinsten değil. Kadın olsun, erkek olsun, çekingen olmayan uygar insanların içgüdülerinde genel olarak çok-karılılık duygusu var sanıyorum. Tek bir kişiye delicesine âşık olabilir, birkaç yıl kendini ona verebilir, ama er geç cinsel alışkanlık tutkuyu körletir, bu kez eski heyecanı başka bir yerde aramaya başlarlar. Tabii ahlak uğruna bu içtepinin önüne geçmek olanaklıdır, ama bu içtepinin varlığının önüne geçilmesine olanak yoktur. Kadınların özgürlüğünün gelişmesi sonucu, şimdi eski zamanlardan daha çok fırsat belirmiştir evlilikte bağlılığın bozulabilmesi için. Fırsat düşünceyi doğurur, düşünce de isteği, cinsel kaygılar olmadığı zaman da istek, eyleme çevrilir.

Kadınların haklarını kazanmaları, birçok bakımdan, evliliği daha zor yapmıştır. Eskiden karının, kocasına kendisini uydurması gerekti, kocanın karısına kendini uydurması gerekmiyordu. Günümüzde birçok kadın, kendi kişilikleri ve meslekleri üstündeki hakları yüzünden kocalarına bir noktadan sonra kendilerini uydurmak istemiyorlar, öte yandan hâlâ eski erkeğin hâkimiyeti geleneğini izleyen erkeklerse, bütün uygunluğu kendilerinin sağlaması gerektiği konusunda bir neden göremiyorlar. Bu zorluk hele sadakatsizlik konusunda çıkıyor ortaya. Eski zamanlarda, koca ara sıra bağlılığını bozuyordu, ama kadın, genel olarak bilmiyordu bunu. Öğrenirse, erkek günah işlediğini itiraf ediyor, karısını pişman olduğuna inandırıyordu. Kadınsa, çoğunlukla namuslu oluyordu. Olmazsa, kocası da duyarsa evlilik bozuluyordu.”[97]

Demek ki yazara göre evliliği mutsuz yapan bir neden, karı-kocanın çokeşliliğe içgüdüsel bir istek duymasıdır. İkinci neden, kadınların haklarını genişlettikçe erkekegemenliğine başkaldırmasıdır.

* * *

Peki o zaman ne yapmalı? Bertrand Russell aile kurumunun yaşamasını istiyor. Erkek ve kadın arasında cinsel tutku bitse bile, çocukların geleceği için bu evliliğin sürdürülmesini istiyor.

”Evlilikte çocuk olmadığı zaman, boşanma iyi bir çare olabilir, her iki eş kusursuz olmaya çalışsa bile; ama çocuk oldu mu, evlilikte bana göre çok önemli bir durum var demektir.
(…)
Tutkulu bir aşkla başlayan ve seve seve çocuk meydana getiren bir evliliğin, karı-koca arasında öyle sıkı bir bağ oluşturması gerektirir ki, cinsel tutku söndükten sonra bile, her ikisi de başkalarına karşı cinsel yakınlık duysa da, arkadaşlıklarında son derece değerli taraflar bulacaklardır.”[98]

Bu mutsuz çiftlere B.Russell tarafından verilmiş bir teselli armağanıdır. Önemli değil, geçelim. Bundan daha önemlisi, aile içinde cinslerin serbest olmasını, hem erkeğin, hem kadının birbirini aldatmalarını hoş görmelerini istiyor. Zinayı kabul etmelerini istiyor. Bugün zaten gizlice var olan şeyin, açık bir gerçek olarak kadın ve erkek tarafından içlerine sindirilmesini istiyor. Yazar çok açık yazıyor:

”Bence zina, başlı başına, bir boşanma nedeni olmamalıdır. İnsanlar, içlerine atmış olduğu duygularla ve güçlü ahlak kaygılarıyla sınırlı olmadıkça, ara sıra, zina etmek için güçlü içtepileri olmadan yaşayamazlar. Ama bu gibi içtepiler, evliliğin amacını ille de yerine getiremiyor demek değildir. Karı ve koca arasında yine ateşli sevgi olabilir, evliliğin devam

[97] A.g.e., s.105-106.
[98] A.g.e., s.108.

etmesini canı gönülden isteyebilirler. Tutun ki, bir erkek, sonu gelmeyen aylar boyunca, iş yüzünden evden uzak; karısını ne kadar severse sevsin, fiziksel bakımdan güçlü ise, bütün bu zaman boyunca perhiz edemez. Aynı şey karısı için de geçerlidir. Kadın tamamiyle geleneksel ahlakın doğruluğuna inanmamışsa, bu durumlardaki aldatmalar, gelecekteki mutluluğa hiçbir bakımdan engel olmamalıdır, olmaz da. Karı-koca birtakım melodramatik kıskançlık gösterilerine kalkışmazlarsa, daha da ileri gidebiliriz, sevgi değişmedikçe her iki eşin, karşılaşabilecekleri böyle geçici aşklara dayanması gerekir. Birine karşı duyulan çekicilik, başka biri için duyulan ciddi bir sevgiyle birlikte yaşayamaz diye düşünen geleneksel ahlakın yer aldığı tek-karılı evliliğin yaygın olduğu ülkelerde, zina psikolojisine yanlış anlam verilmiştir.
(…)
Bunu derken, tabii *zina ilişkisinin çocuk yapılmayacak şekilde olmasını düşünüyorum*. Meşru olmayan çocuklar ortaya çıkınca, sonuç daha karışık. Hele çocuklar, karının olursa, çünkü bu durumda evlilik devam ederse, koca başkasının çocuğunu kendisininkiyle birlikte büyütmek zorunda kalacak, hatta (dedikodunun önüne geçilebildiği takdirde) kendi çocuğu gibi büyütecektir, bu da *evliliğin biyolojik temeline aykırı olacak* ve dayanılması güç, içgüdüsel bir sinir gerginliğine neden olacaktır. Bu nedenden dolayı, gebelik önleyici şeyler çıkmadan önce, zina, o zaman verilen önemini hak ediyordu belki. Zinayı, çocuk yetiştiren bir eşli olan evlilikten ayırmak için, gebelik önleyici şeylerin çok yardımı dokunmuştur. Bu bakımdan şimdi zinaya geleneksel yasadakinden daha az önem vermek mümkündür."[99]

Evlilik kurumunu yaşatmak için Russell'ın bulduğu çözüm: Çocuk yapmamak koşuluyla serbest zina! Neden çocuk yapılmamasını istiyor? Çünkü o zaman burjuva aile kurumunun temeli olan babalıktan geçen miras hakkı karışık hale gelecek. Yazar, evliliğin yürümemesinin bir sebebi olarak gördüğü, insanın "çokeşlilik içgüdüsüne" bir çözüm yolu bulmuş oluyor. Gerçekten de insanın böylesine bir eğilimi olduğu söylenebilir. Ancak, yazarın bulduğu çözüm doğru değildir.

* * *

Tabii ki yazar, sınıflı toplumun yarattığı, başta erkeğin sonra da kadının bilincine yerleşmiş sahip olma duygusunun, birbirini mal gibi görme duygusunun ve bunların üzerinde yükselen kıskançlık duygusunun, kapitalizm ortadan kalkmadan silinemeyeceğini görmüyor. Ancak yazar önerdiği şeyin sorunlu olduğunu görüyor. Kıskançlığın dengelenmesini bu nedenle istiyor. Yasal düzenlemelerde bu reformun gerçekleşemeyeceğini, çünkü kıskançlığın hiçbir yasa tanımadığını biliyor. Bu nedenle şöyle yazıyor:

"Evliliğin devamı için, yasal bir zorlamanın işleri düzelteceğini sanmıyorum. Bana her şeyden önce, eksik gelen şey; evliliği katlanılır yapacak bir derece karşılıklı özgürlük, bir de çocukların öneminin farkına varılması, ki bu, St. Paul'e ve romantik akıma borçlu olduğumuz cinsiyete verilen önemle örtülmüştür.

Sonuç şöyle görünüyor; İngiltere'de olduğu gibi, birçok ülkede boşanma zor, ama kolay boşanma evlilik problemi için gerçek bir çözüm değil. Evlilik devam edecekse, çocukların çıkarı için evlilikte denge önemlidir, bu denge en iyi şöyle bulunur; evlilikle, sırf cinsel birleşmeleri ayırmakla ve evlilikteki aşkın romantik cephesine karşı, biyolojik cephesini koyarak önemini belirtmekle. Evliliğin ağır ödevlerden kurtulabileceğini sanmıyorum.

[99] A.g.e., s.169-170.

Önerdiğim düzende, erkeklerin cinsel evlilik çağından kurtulduğu doğrudur, ama buna karşılık kıskançlık duygularını kontrol etmeleri gerekmektedir."[100]

Bertrand Russell, kıskançlığın sınıflı toplumla bağlantısını bir kalemde siliyor, bu duygunun istekle, iradeyle ortadan kalkacağını sanıyor. Kadın-erkek arasındaki kıskançlığın yenilmesi, ancak kapitalist düzenin yıkılması üzerine oturacak psikolojik-kültür devrimiyle olanaklıdır. Bu düzen çarmığa gerilmeden böylesine psikolojik devrim de olanaklı değildir. Böylesi bir devrim olduğu zaman ise Russell'ın çözüm önerisine gerek kalmaz.

Yazar, tekeşli ailenin ortaya çıkış nedeni olan, erkekten çocuklarına miras aktarma hakkından bu düzenin vazgeçemeyeceğini gördüğü için şöyle diyor:

"Gebelik önleyici şeylere tam olarak güvenilemiyor henüz, ama çok geçmeden güvenileceğe benziyor. O zaman, kadınlar evlilik dışı birleşmelerde bulunabilecek, çocuğun babası da gebelik önleyici şeylerin kullanılmasıyla belli olmuş olacak. Kadınların, istedikleri zaman kocalarını aldatabilecekleri ileri sürülebilir, ama bu aldatma, tâ eski zamanlardan beri var. Tutkuyla sevilebilecek biriyle, cinsel birleşmede bulunmalı mı, bulunmamalı mı sorunu, baba kim olacak sorusuna çevrildiği zaman, aldatma nedeninin anlamı yarı yarıya kaçmış oluyor. Ara sıra da olsa, babalık konusunda aldatma, bir zamanki zina yüzünden aldatmadan daha az rastlanacak. Kocalar kıskançlıklarını yeni bir kurala da uydurabilirler, bu, kadınları, çocukları için başka birini seçtiğinde ortaya çıkabilir. Doğuda erkekler, haremağalarına hep göz yummuşlardır, oysa buna Avrupalı bozulur. Hiçbir zaman baba olamıyacaklarından onlara göz yummuşlardır. Aynı göz yumma, gebelik önleyici şeylerle de sağlanabilir."[101]

İnsanlar, zinayı gizlemeyi, ikiyüzlü yaşamayı istedikleri için yapmıyorlar. Zorunluluk onlara bu düzen tarafından dayatılıyor. Kapitalizmin yetiştirdiği birey Bertrand Russell'ın önerisini kaldırmaz. Birkaç istisna örnek olsa da bu genel için değiştirilemez. Erkekegemenliğini ortadan kaldırmazsanız, kadını meta olmaktan çıkaramazsanız, zihinlerde değişim de yapamazsınız. Toplumun ahlak kuralları isteklerle değişmez.

Sonra, bu aile kurumunu kurtarmak için bu kadar *dolaylı* çaba niye? Çözüm, toplumun her bireyini özgür birey haline getirmekten, toplumu özgürleştirmekten geçiyor. Bireyler, kapitalizmin yıkıntısı üzerine kurulmuş insani bir ortama sahip olduğu, toplum hiçbir şekilde cinsel tercihlere karışmadığı, çocuklar toplumun çocukları olarak görüldüğü ve toplumun güvencesi altında olduğu zaman, birleşme-ayrılma bir sorun olmaktan çıkar. İki cins, istediği kadar birlikte olur, istediği zaman da ayrılır. Birlikte iken, birbirini aldatmayı zorlayan kapitalist düzen yok olduğu için zinaya gerek duymaz. Sorunsuz, özgür ayrılmanın koşullarının olduğu yerde, insanlar ihaneti seçmeyi akılların ucuna bile getiremezler. Çünkü bunun koşulları yoktur. Koşullar insan bilincini belirler. Özgür koşullara uygun özgür insanlar evlilik kurumu gibi bağlayıcı kuruma, onun yarattığı ikiyüzlülüğe, aldatmaya gerek duymayacak yeni tip insanlardır.

Kurtuluş: Aile kurumu reformunda değil, bu kurumun sönmesini başlatacak yeni bir toplumsal düzenin kurulmaya başlamasında yatıyor. Bertrand Russell gibilerinin görmek istemedikleri de tam budur.

[100] A.g.e., s.174-175.
[101] A.g.e., s.220-221.

MANTIKLI BİR KADIN

”*Mantıkçı akıl… bilinç içeriklerinin yeniden üretimi sırasında bir sınıfın ideolojik baskısıyla oluşur… mantıkçı aklın insanlığı ulaştırdığı ’zaferler’ yaklaşan bir barbarlığın çizgilerini taşımaktadır.*”

M.Yılmaz Öner

Çoğunluğun medyatik düşünceleriyle kendi düşüncelerinin uyumlu olduğunu gören insan ”akıllı” olduğunu düşünür. Kapitalizmin akıllı insanı, aklının yabancılaşmış bir akıl olduğunu unutur. Yabancılaşmış akıl, kendisinin gerçek aklı değil, çıkarcı düzenin aklıdır; statükonun (süregelen durumun) devamını sağlar. Kapitalizmin akıllı insanı, toplumsal sürece boyun eğerek kendi aklını sakatlamıştır. Bu insanın akla uygun olarak gördüğü her şey, kendi bireysel çıkarına yararlı olarak gördüğü her şeydir.

Akıl, insanın dünyayı kavrama yeteneği olduğuna göre, dünyayı kapitalizmin kurallarına uygun kavramış akıl bozulmuş akıldır; insanlıkdışı özle dolmuş akıldır. Bu akla ”mantıkçı akıl” demek gerekiyor. Kapitalizmin bireyi insani akla sahip değildir; ama kurnazlık anlamında zekidir, yaşadığı toplumu bu zekâ vasıtasıyla özel çıkarına paralel kullanma yetisine sahiptir. Ne kadar zekiyse, bu pis toplumsal düzenin nimetlerinden o kadar da çok yararlanır; diğer bireyi kendi çıkarı için kullanır. Kapitalizmin aklına ve zekâsına sahip olmak, insanı insani olmaktan bir kez daha uzaklaştırır. İnsan olmaya yaklaşmanın ilk koşulu, bu mantıkçı akla ve zekâya karşı olan bir akla, zekâya sahip olmaktır.

Kapitalizm, insanı zekileştirmiş, ancak aklını dejenere etmiştir. Günümüz insanının duygularının değersizleşmesi de bununla bağlantılıdır. İnsanların birbirlerine ”akıllı, mantıklı ol” uyarısı yapmalarının anlamı, ”dikkatli ol zarar edeceksin, kendi çıkarını başa almayı unutma” anlamındadır.

Mantıklı kadın, kendi mantığını burjuva sistemin mantığına uyarlamış kadındır. Aşka, sevgiye bireysel çıkarını başa koyarak bakan kadındır. Duygularını çöp sepetine atan, sevgiyi kapitalizme satan kadındır. Erkekegemen toplumun ideolojisine bilinçli olarak teslim olmaya karar vermiş bir kadın, sevgiye duyulan merhamet duygusunu bozulmuş mantığı sayesinde yürekten siler.

* * *

Kadın gözlerini sevinçle açtı, yazın güneşi pencereden şelale gibi yüzüne yağdı. Yatağının içinde bir o yana, bir bu yana dönerken kendi hayatını düşünmeye başladı. Memnun değildi hayatından. Sevgilisiyle ayrı evlerde yaşıyorlardı; oysa o istiyordu ki aynı evde yaşasınlar, ekonomik dertleri birlikte çözsünler. Gerçi daha önceki yıllarda bunu denemişler, başarısızlığa uğramışlardı. Sevdiği adam bükülmeyen zor bir adamdı. Onu nasıl büküp istediği hale getirecekti? Ona isteklerini nasıl kabul ettirecekti? Kadının içine kasvet çöktü, yaz güneşinin

verdiği keyif kara bulutlarla kaplandı. Yatağından kalktı, kahvesini hazırladı, sigarasını karmakarışık düşünce dumanları arasında tüttürmeye başladı.

Kendi hayatını, geleceğini sorgulamak istiyordu artık. Düşünmeliydi, yoğun olarak düşünmeliydi ki, hayatını değiştirebilecek kararlar alabilsin!

Bu hafta işe gitmeyecekti, tam düşünme fırsatıydı. Kimseyle görüşmeyecek, hayatının kararını bu hafta içinde verecekti. Zaten sevdiği adam şu sıralar ülke dışındaydı. Onun yokluğunda karar vermesi daha kolay olacaktı.

Evin bütün perdelerini kapattı, eline bir kağıt aldı, hayat notlarını yazmaya başladı. Yazdıkça mantığıyla duyguları kavgaya girişti. Bir mantığına bir duygularına göre karar verdi. Elinden kalemi bıraktı, mantık ve duyguların kavgasını sakin bir dinleyici olarak dinlemeye başladı:

- *Duygu*: Onu seviyorsun, şu dünyada sevgisine güvenebileceğin tek adam o. Neyin kararını vereceksin?

- *Mantık*: Sevgi yeter mi? Bak hayatın geçiyor, kırk dört yaşındasın. Sevdiğin adamın ayrı bir hayatı var ve senin hayatınla birleşmiyor. Yarın ne olacak? Yarını bırak, bugün ne olacak? Bak, eşek gibi koşturuyorsun: Yok ev kirası, yok elektrik parası, yok telefon parası ödemek için.

- *Duygu*: O da koşturuyor. O da zor bir hayat yaşıyor. Aykırıhayat yaşayan adamın sevgilisi sensin, seni çok seviyor. Yetmiyor mu sana?

- *Mantık*: Seviyor da nasıl seviyor? Seni lokantalara, dans yerlerine götürüyor mu? Senin hangi özlemini gerçekleştirdi? Ortak olarak yazlık ev alalım dedin, kabul etti mi? Yeniden aynı eve taşınma önerine bile sıcak bakmıyor, kaçıyor? Ne zamana kadar hayatın ekonomik yükünü tek başına taşıyabilirsin?

- *Duygu*: Ekonomik gerekçeleri kendine destek yapıyorsun. Sevgi mi önemli, ekonomik çıkar mı? Şimdi mi önemli, yoksa gelecek mi? Hayata yatırım yapmak mı önemli, hayatı bugün sevgiyle yaşamak mı?

- *Mantık*: Sevgi sözleri güzel sözler, insanın içini ısıtıyor. Ama sevgi karın doyurur mu? Para olmadan zevkli yaşam olur mu? Artık zevkli, rahat edebileceğin bir yaşam istemelisin. Geleceğini düşünmek zorundasın, yarın geç olacak. Bak yüzüne, ihtiyarlıyorsun. Eğer şu an özlemlerini gerçekleştirmezsen, yarın hiç gerçekleştiremeyeceksin. Güzelliğin gidince seni kim alır?

- *Duygu*: Hani sen kendini mal olarak görmezdin? Zevkli yaşam adına sevgiyi terk etmek kendine ihanet değil mi? Sevdiğin adama ihanet değil mi? Hani sen onunla çadırda yaşamaya razıydın! Hani sen onun sevgisini hiçbir şeye değişmezdin?

- *Mantık*: İhanet sözcüğüyle kendini korkutma! Dünya ihanetler dünyası. Hatırlıyor musun? Bundan önceki sevgilin bir burjuva partisinin yöneticisi olacağım diye seni terk etmedi mi? Sen zevkli hayat adına bir erkeği terk etsen ne olacak? Kişisel çıkarın bunu gerektiriyor. Sözler mi? İsmi üstünde onları unutursun, unut! Erkek ne ki, elinin kiri!

- *Duygu*: Bir erkek değil, sevdiğin erkek! Senin için fedakârlık yapmış bir erkek. Seni hiçbir zaman satmamış, aldatmamış bir erkek. Hem beyniyle, hem yüreğiyle seni sevebilen bir erkek.

- *Mantık*: Aynı evde seninle yaşayacak, hayatın ekonomik ağırlığını seninle birlikte yüklenecek bir erkek bulabilirsin. Üstelik bükebileceğin bir erkek. Yok mu? Bak, dört talibin ne güne duruyor? Seni kim olsa alır. Yeter ki sen iste! Tabii ki parası olanı tercih edeceksin, çulsuz olanı değil.

- *Duygu*: Evet, yeni bir erkek, koca bulabilirsin. Önemli olan ne biliyor musun? Senin düşünme mantığın: Sen şu an sevdiğin adamı maddi çıkar için terk etmek istiyorsun. Duygularını çiğniyorsun. Bulacağın adamda sevgi hep kırık olacak. Başkasını sevdiğin için bu adamı terk etmiyorsun, mantığın, özlem ve hırsların için terk ediyorsun. Geride yüreğinde bir acı kalmayacak mı? Sonra sevdiğin adamı acılara gömmüş olmayacak mısın?

- *Mantık*: Peki, tersini düşünelim. Sevdiğin adamla ayrı evlerde ilişkini sürdürdün. Ekonomik dertlere de katlandın. Sonu var mı bu işin? Onu hep yük olarak taşıyacaksın, zevkli hayatı yaşamayacaksın, isteklerini gerçekleştiremeyeceksin. Sonra bu ölümlü dünyadan çekip gideceksin. Hayatını hoşça yaşamadan! Hangi sevgi koskoca bir hayata değer? Hiçbirisi! Romantik duyguların esiri olma. Şimdiki hayat duygu üzerine kurulamaz, mantık üzerine kurulur.

- *Duygu*: Evet, bugünkü hayat çıkarcı mantık üzerine kurulu. Duygular önemsizleşti. İnsanların kafası ne alabilirim sorusuyla dolu. Vermek zor, almak kolay. Ama böyle davranırsan insanlığından yitime uğramayacak mısın? Düzenin satış üzerine oturmuş ilkelerine teslim olmuş olmayacak mısın? Hatırla! Sevdiğin adam sana yazdığı bir mektupta ne demişti?

”Sevdam, canım,

Sen de kadınsın. Nesiller boyu süren erkekegemen toplumun zulmünün sonuçlarının bir parçası da senin içinde gizli; senin tenine, beynine, yüreğine mutlaka kir olarak bulaşmıştır. Nasıl ki bu kir egemen taraf olarak bende fazlasıyla varsa, sende de az da olsa vardır. Sevgimiz ve bilincimiz, bu sınıflı toplumun kirlerini azaltmamıza yardımcı olsun. Ortak şeytanımıza teslim olmayalım. Seni içten, yürekten, hesaplara dayanmayan bir sevgi ve sıcaklıkla öptüm.”

- *Mantık*: İyi güzel de, bu satırlar neye yarar? Hayatını kurtarır mı? Sana bir ev verir mi? Evinin kirasını ödemek için hayvan gibi koşturmanı ortadan kaldırır mı? Zevkli yaşam sunar mı? Geleceğini aydınlatır mı? Duygular geçicidir, maddi yaşam kalıcıdır. Duygunun peşinden gidersen elinde sevgi diye bir ”hiç” kalır. Hiç’i ne yapcaksın?

* * *

Kadın bir hafta boyunca mantık ile duygunun kavgasını gözledi. Duygular galip geldiğinde ağladı, mantık yendiğinde çaresizlikten kurtulduğunu hissetti. Sonuçta mantığına hak verdi. Gitti perdeleri açtı, yaz güneşi yine pencereden içeri süzüldü. Beyni yorgun, kalbi üzgündü kadının. Ama karar vermiş olmanın, hayatta ilk kez ne istediğini bilmenin rahatlığı vardı havada.

Duygu şaşkın, kederli gözlerle bakıyordu mantığa. Kadının gözlerinden iki damla yaş düştü. Birisi kendi duygularına teselli olarak, diğeri sevdiği adama göstereceği merhametsizliği, yapacağı ihaneti örtmesi için…

Duygu dayanamadı, mantığı gittiği yoldan döndüremeyeceğini bilmesine rağmen kadının bir zamanlar sevgilisine yazdığı mektubu yüksek sesle okumaya başladı:

”Sen geldiğinde, mevsimlerin en güzeli, aylardan mayıs, her şeyin adı yeşildi. Yağan yağmurdan sonra duyulan taze toprak kokusu gibi ben de sevdiğimin kokusunu duyuyordum. Yaşamayan için bir anlam taşımaz, ama ayrılıkların sonunda kavuşmak ne güzel bir duygudur! Sevda, özlemle dokunmak oluyor o zaman. Sen geldiğinde mevsimlerin baharı, içimin baharına denk düşüyordu. Sen geldiğinde bahardı, baharımdaydım.

O güzelim bahar ayları gelip geçiverdi. Yeşilin bütün tonlarını, sıcağın kavruk sarısı teslim aldı. Tek bir yağmur bulutu uğramaz artık buralara. Sıcağın, nemin, terin, üstümüzden kalkmadığı uzun yaz aylarındayız şimdi. Güneş batmayı, gece serinlemeyi unutmuş gözüküyor. Emekçinin teninin rengini unuttuğu bir şehir artık burası.

Hasretine; güneşi, denizi ve sıcağı da ekleyerek, seni düşünüyorum! Balkonda güneşli havalarda oturuşunu, soğuğa ve sürekli yağmura duyduğun usancı anlatışını. Sırf güneşi göresin diye gözlerimi gözlerine yollamak mümkün olabilseydi keşke!

Bir gece bana yağan yağmurun sesini dinletmiştin. Hüzün dolmuştum. İçimde bir ateş he desen tutuşacaktı o gece. Sevdalarını, mevsimlerin renkleriyle kaç insan yaşamıştır bizim gibi bilmem. Ama mevsim zengini bir sevda bu, seni seviyorum, sen hasretimsin…

Canımın içi,

Rahat görüntümün altında, içsel rahatlığımı insanlara anlatmak, duygularımı ifade etmekte zorlanıyorum. Sonunda, bir kenarda saklı-gizli bir dünya yaratıyorum. Birçok yönümle beni çözdüğünü biliyorum. Gizli dünyamın dışarı açılan penceresi senin sayende aralandı. Omzuna, yüreğine sığındığım tek insansın. Beni, benden iyi sen saklarsın.

Her insanın kendisi için hayattan bekledikleri olur. Oysa, olan güzellikler öyle az ki! Seni tanıdığım, sevgine inandığım günlerden bu yana, benim güzelliğine umut bağladığım sensin. O günleri ve içinde bulunduğum duyguları anlatmaya çalışacağım sana. Benim duygularımı en iyi sen anlarsın. Hep yanımda, hep yaşamımda ol. Kendim için umutlu dileğim bu.

Sen şöyle yazmıştın bana: ”Sevgi yolu sonu görünmeyen yoldur. Ben yüreğimi sırtıma atarak bu sefer de senin için çıktım yola. Sevgimizin içtenliğini birlikte göreceğiz.”

Evet, aşk bir yolculuktur…

Yolum uğrak verdi eski bir kente öylesine. Öylesine, durup, bakıp, çekip gidecekmiş gibi. Yol yorgunuydu ellerim, yol yorgunuydu düşlerim, gözlerim. Güneşine mi, denizine mi tutulmuştum? Kıyılarındaki yosun kokusu mu çekmişti beni? Yoksa, balıkçılarının rastgelesiz düşüne mi kapılmıştı gözlerim, bilmem? Nasıl da sarmıştı bu kentin sarı yalnızlığı beni. Tenimde tuzlu tadı havanın, yüzümde terli çizgileri yaşamın. Unutmak için - unutmamak için ne varsa yüklendiklerimin hepsi sırtımda. Nice ayrılıkları çıplak geçirdiğim ayaklarımla, yolculukların sevdayı arayan umutlu yolcusuydum. Nasıl da yol yorgunuydum… Hem tanıdık,

hem yepyeni biriydi bekleyenim, bulabilecek miydim? Sana geldiğim günlerde ben böyleydim işte…

Hangi kentin asırlık öyküleri yoktur ki! Her dinleyişte yürekleri harmanlayan türküleri! Bir çay içimi, bir sigara içimi uğranan kahveleri, duvarlarında sevgililerin baş harflerine yazılmış şiirleri, her günbatımının en erkencisi çilekeş sokakları, gittikçe zorlanan yokuşları. Gün ağarımlarında köşe başlarını tutmuş acemi âşıkların arabesk aşkları. Yoksulluğun çirkinleştirdiği bakır tenli insanları, kaldırım üstü sohbetleri. Bağırış, çağırış içinde kavgalaşan yaşamlar; hüzünlü sonbaharlar, sevinçsiz kışlar. Hangi kentin acıları bir diğerinden azdı ki!

Mutlu aşk yoktu yollarda, yolculuklarda, mutlu aşk yoktu kentlerde. Ama ya umut! Umutsuz olursa yaşayabilir miydi insan? İnsan varsa umut da vardı. Hep vardı umut ve aşkla çoktan başlamıştı umutlu yolculuk. Benim yolculuğum da bu sefer sanaydı. Eski kentli, sevda yorgunu bir adamdı aradığım. Yolların-yolculukların sonundaydım. Görsem hemen tanırdım.

Beyaz, küçücük bir teknede yaşardı. Açık denizlere attığı ağlarla umut çekerdi gece gündüz. Yüreğimin vurgun yemiş düşüydü o benim. Martılar, bulutlar geçerdi yelkenlisinden özgürce. Tutkulu aşklarının her dizesini hatırlardı. Vefalı! Kirlenen dünyanın acılarında yüreğini eskitirdi. Yıllar var ki tütün ve şarabı dost edinmişti. Nâzım'ı deli gibi severdi: 'Nâzım, hüznün ve sevincin birleşimi,' derdi. Görsem tanırdım hemen. Kızıl bir kavgası, kızıl bir sevdaya umudu vardı. Eski kentin delikanlısıydı, benim adamımdı.

Bana derdi ki: 'Adamın uyuyacak ve kızıl bir düş görecek. İçinde sen olacaksın. Bugün hüzünsüz ve sevinçli uyanacağım. Senin ellerini, yüzünü bütün gün öpeceğim. Ahh umutlu umudum. Gerçek sevdaya düşme umudu için deli oldum. Akıllılık aklını koruyanlara kalsın. Delice sevmek yeter insana. Umudumla kal-sev.'

Hep vardın sanki hayatımda. Yoksul ve kirli çocuklarıydık arka mahallenin. Deniz kenarına, parklara, daracık sokaklardan geçerek giderdik. Simitçinin, pamuklu şekercinin sesini en uzaktan biz duyardık. Pembe düşlerin yaşanmadığı, güneşsiz evlerin en iyi küfürbazları, arka sokakların kavgacı-asi çocuklarıydık. Hatırla! Oradasın, unutamadığımsın…

Umudun-bilince, çocukluğun-gençliğe dönüştüğü günlerde, kavganın tanıştırdığı bir yüzdün sen. Acıyla kuşatılıp dövülürken, taze gülüşlerimizi çalanlara inat, inançla türkülerimizi söyledik beraber. Hatırla! Soluklarımız birbirine karışmıştı o zamanlar bir yerlerde. Gizil gecelerde bir yastığa baş koyduk çoğu kez. Dokunmadan öğrendik titreyişini yüreklerimizin. Yitirdik yaşamımızın arasından yaşıtlarımızı; hiç dokunmadan elleri aşka, sevdaya. Şaşkın, ürkek, kin, öfke, dirençle bakmadık mı gençliğimize sinen ölüm kokusuna? Gidenlerin ardından yemin ettik; aşka, sevdaya, sömürüsüz güne doyacak dünyayı yaratmaya. Gözlerimizin hüzün rengi o günlerden kalma değil mi? Hatırla! Oradasın, unutamadığımsın. Hep vardın sanki hayatımda.

Kaybolduğumuz çocuk masalları çok gerilerde kalmıştı artık. Baba ocağının asi çocukları; fırtınalara, baranlara teslim olmaya başlamışlardı. Bahar tarlalarının birkaç direnç çocuğu kalmıştı orada burada. İhanet, utanç duvarlarına çarpıyor, sürgünler çıplak ayrılıkları kucaklıyordu. Elveda demeden gidiyordu güneşin esmer çocukları. Ellerin yanaklarımda, gözyaşlarımı silmiştin. Bir gün mutlaka, bir yerlerde, yine beraberiz demiştin. İnancımızı ve seslerimizi emanet bırakmıştık birbirimize. Dokunmayı o günlerde öğrendim sesine. Çocuk sesine, genç sesine, efkârlı, hasret sesine. Nasıl unuturum? Sesin, sesim! Sen benim en çok tanıdığım, bildiğim, hiç aklımdan gitmeyen değil misin? Hep vardın hayatımda.

Şimdi, kaç bahar oldu ve geçti ömrümüzden? Kaç bahar doldu taştı yüreğin, hasretin her çeşidiyle? Geldiğin çöplükte bıraktığın kavgacı kızı hatırlıyor musun? Hüznün griliği, saçlarına değdi mi? Gözleri hep ağlamaklı, o çocuk musun? Hâlâ düzenin celladına teslim olmamayı kendine soruyor musun? Kavgadan başka umudu olmayan, hâlâ bildiğim o sevdiğim adam mısın? Sarı sonbaharlar vurdu mu seni de, beni vurduğu gibi? Bekleyişin, ayrılıkların biteceği günleri, hâlâ benim kadar umutla bekliyor musun? Hep vardık birbirimizin hayatlarında. Arka sokaklı bir yaşamdan gönderdim sesimi! Sesimi, sesine… Hep seviyordum ben seni."

Duygu okumasını bitirdiğinde *mantık* sadece güldü, "geçmiş zaman geçmiş zamandır, aşkta zaman çifte hızla eskir," dedi. Biz zevkli yaşamımızı yaşamaya bakalım, duygular ağlarsa ağlasın!

KADIN VE AHLAK

”*Herhangi bir ahlak dogmatizmini, bize, ölümsüz, kesin, bundan böyle değişmez bir ahlak yasası olarak kabul ettirme yolundaki her savı yadsıyoruz. Tersine, geçmişin her ahlak teorisinin, son çözümlemede, o zamanki toplumun ekonomik durumunun bir ürünü olduğunu ileri sürüyoruz. Ve nasıl toplum, şimdiye değin sınıf karşıtlıkları içinde gelişmiş bulunuyorsa, ahlak da aynı biçimde her zaman bir sınıf ahlakı olmuştur…*”

Friedrich Engels

Şu sözcükleri çok sık duyarız: ”Ahlaklı kadın”, ”namuslu kadın”. Buradaki ahlak, namus kelimeleri cinsiyetçi bir anlamla yüklüdür. Ahlaklı kadın, başkasının hakkına tecavüz etmeyen dürüst insan anlamında değildir: Toplumun koyduğu ahlak kurallarına uyan, kocasını aldatmayan, namusuna düşkün, zina - fahişelik yapmayan kadın anlamındadır.

Şu sözcükleri de çok sık duyarız: ”Ahlaklı adam”, ”namuslu adam”. Buradaki ahlak, namus kelimeleri cinsiyetçi bir anlamla yüklü değildir. Namuslu adam dürüst bir insan demektir. Karısını aldatması onun namusuna zarar getirmez. Birkaç metresi olsa da o yine namusludur.

Sınıflı toplumların ortaya çıkışından, çocuğun babasının miras açısından belli olmasının zorunlu olduğu çağdan beri, kadınlar için ahlaklı olmak cinsel organını sadece kocasına saklamasına dönüşmüştür. Kadın ahlaklı olmak için kendi bedenini yalnız kocasına satmıştır. Evlilik dışı ilişkilerin ölümle, yasalarla, toplumsal baskıyla cezalandırılması hep kadını ”ahlaklı” kılmak içindir. Aile kutsaldır ve bu aile kurumunun namusunu ancak kadın kirletebilir(!)

Bu düşünce tarzını sorgulayabilmek için ahlak kavramını otopsi masasına yatırmamız gerekiyor.

* * *

Önce ahlakı tanımlayalım. İnsanlığın (ya da bir toplum biçiminin) kendine özgü bir gelişme seviyesinde, bireylerin davranışlarını iyi ya da kötü, yararlı ya da zararlı şeklinde değerlendirmeye yarayan görüşler, kurallar bütünlüğüne ahlak denebilir. Ahlak toplumsal bilincin bir parçasıdır. Toplumsal bilinç ise yaşam sürecinin ideolojik yansımalarının toplamıdır (toplumdaki düşünceler, duygular, gelenekler, görenekler, kültür vb.). Toplumsal bilinç, insanın toplumsal varlığının maddi koşulları tarafından belirlenir.

Toplum durağan değil, hareket halinde olduğundan değişmez, ebedi, ideal ahlak kuralları yoktur. Her toplum kendi gelişkinlik seviyesine göre (ekonomik - toplumsal) kendi ahlak

kurallarını yaratır. Örneğin insanlığın bir evresinde ”grupsal evlilik” ahlaklı bir davranış sayılırken, bugün ahlaksız bir tutum olarak görülebiliyor.

”Vahşetin aşağı evresinde cinsel ilişkiler, aşiret içinde sınırlanmış değildir. İçerdeki bütün kadınlar erkeklerin, bütün erkekler de kadınlarındır. Erkekler poligami, kadınlar da poliyandri uygular. Karılarla kocalar ortak olduğu gibi, çocuklar da ortaktır. Strabo, Araplarda erkeklerin kız kardeşleriyle, analarıyla cinsel ilişkiler kurduklarını söyler.”[102]

Ahlak toplumsal koşullarca belirlenir, dedik. Dün toplumca ahlaki görülen şey bugün ahlaki görülmeyebilir. Ya da bugün ahlaki görülmeyen şey yarın ahlaki görünecektir. Tanınmış Antropolog Malinowski’nin anlattığına göre, Trobriand adalarındaki yerliler için evlilik öncesi cinsel ilişki normal, gereken bir ilişki biçimiymiş. Birçok ülkede ise hâlâ bekâreti evleninceye kadar korumak ahlaki bir görüştür. Ya da bu vahşi yerliler için nişanlılık döneminde yemeğe gitmek ayıp davranış olarak görülürken, birçok ülkede normal davranış olarak görülür.

Başka bir örnek daha verilebilir. Bizim ülkemiz gibi ülkelerde bir adamın anasına küfür etmek sonuçta kavgayı, hatta ölümü çağırabilir. Türkiye mahkemeleri, ”anama küfür etti, ben de öldürdüm” sözlerini çok duymuştur. Burjuva demokrasisinin gelişkin olduğu ülkelerde ise bu öldürme nedeni gülünç sayılır.

Eski çağlarda her türlü dinsel tören müstehcen şarkıları ve dansları içerirmiş. Bir zamanlar dini tapınaklar genelevi gibi çalışırmış. Rahibeler kutsal fahişelermiş. Bugün ise ne Yahudilik, ne Hıristiyanlık, ne de İslam bu durumu ahlaki olarak görür.

Dinlere dayanılarak ortaya çıkan ahlak kuralları da üzerinde bulunduğu ekonomik yapıya bağlı olarak toplumsal bilinci şekillendirir. Poligami, çokeşlilik, İslam için ahlaki bir davranıştır. Hırsızlık yapanın kollarını kesmek ahlaki bir davranıştır. Burjuva kültürlü bir toplum için ise bu tutum ahlaki bir davranış olarak görülmez.

* * *

Kapitalizmin ahlakı burjuva çıkarların pusu kurup gizlendiği önyargılardan oluşur. Sınıflı toplumlar için ahlak ”her şeyin henüz insana indirgenmemiş olduğu bir toplumsal ilişki biçimi”dir. Toplumu kim yönetiyorsa, egemen olan ahlak onların ahlakıdır. Bu anlamıyla ahlak, egemen çıkarların insan beynine çağın koşullarına bağlı olarak uydurulmasıdır.

Mülkiyetin kutsal sayıldığı toplumlarda evrensel insanı bir ahlak olamaz; çünkü böyle bir ahlak için her bireyin kişisel çıkarının, insanlığın genel çıkarıyla çakışması gerekir. Başka bir söyleyişle, her bireyin özgür gelişmesi, herkesin özgür gelişmesinin koşulu olmalıdır. Sınıflı-rekabetçi toplum buna izin vermez.

Ahlak ideolojik bir biçimdir. İçinde yaşanan toplumdaki egemen olan sınıfın çıkarlarına hizmet eder. Bu nedenle ahlak biçimi üretici güçler-üretim ilişkisine bağlıdır.

”İnsanların, ister bilinçli, ister bilinçsiz olsun, ahlak anlayışlarını, son çözümlemede, sınıf durumlarının dayandığı pratik ilişkilerden, içinde üretim ve değişimde bulundukları *ekonomik* ilişkilerden aldıkları sonucunu çıkartabiliriz.”[103]

---

[102] August Bebel, *Kadın ve Sosyalizm*, Toplum Yayınevi, 1980, s.25.
[103] Friedrich Engels, *Anti-Dühring*, Sol Yayınları, 1977, s.175-176.

Ahlaki düşünce, tarihsel gelişmenin belirli bir aşamasında belirlenmiş koşullardan kaynaklanır. Ahlak ideolojik bir üst biçimdir, ama bilimsel değildir. Hiçbir bilimsel ideolojinin özü ahlaki olamaz.

Bir toplumu ahlaki ilkelerle açıklamaya, ahlaki ideallerle değiştirmeye çalışmak bilimsel bir tutum olamaz. Çünkü bilim zorunluluğun kabul edilmesiyle, nedensenlik ilkesiyle ilgilidir. Ahlak ise ekonomik koşullara bağlı olarak değişkendir, sınıf çıkarlarıyla yüklüdür.

"Herkes ahlakın toplumsal gelişmenin bir ürünü olduğunu; değişmeden kalan hiçbir şeyin bulunmadığını; ahlakın toplumsal çıkarlara hizmet ettiğini; bu çıkarların birbirleriyle çeliştiğini; ahlakın tüm diğer ideoloji biçimlerinden daha fazla sınıf karakterine haiz olduğunu kabul etmek zorundadır."[104]

Herkesin parasal çıkar için birbirini ezmeye çalıştığı bir toplumda "birbirinizi seviniz", "egoist olmayınız" gibi ahlaki ilkeler boşluğa atılmış taşlar gibidir. Sınıflı bir toplumda maddi şeylerin değeri artıkça, insanlar âlemi değersizleşiyorsa, manevi ahlak kuralları neyi değiştirebilir? Ahlaki doğmalar sadece insanları köleleştirmenin, uyutmanın aracı olabilir.

Ahlakın kaynağı toplumsal ihtiyaçlardır. Toplumsal ihtiyacın ne olduğunu belirleyen ise, o dönemdeki egemen koşullar ve egemen düşüncedir. Egemen düşünce, o toplumda iktidarı elinde tutanların düşüncesidir. "Adaletli olalım" ahlaki ilkesi boş sözdür. Çünkü, toplumsal adalete-adaletsizliğe üretim ve değişim koşulları karar verir. Örneğin "dayanışma" tek başına alınırsa ahlaki bir davranıştır, insanın özüne uygundur. Ancak düşünün ki bir ülkede genel grev oluyor. Genel grev için işçiler birleşiyor, kendi aralarında dayanışma gösteriyorlar. İşverenler de kendi aralarında birleşip, dayanışma göstererek bu genel grevi ezmeye çalışıyor. Şimdi hangi dayanışmaya ahlaki diyeceğiz? İşte burada ahlakın içindeki gizli sınıfsal çıkarları görüyoruz. Tarafsız ahlak olamıyor.

Evet, insanlığın gelişmesinde norm haline gelen birkaç ahlaki kural olabilir, bu insani-evrensel ahlakın çok ufak bir parçasıdır, sınırlıdır, kalıcı nitelik taşımaz.

* * *

O halde ahlaklı insan kimdir? Ahlaklı kadın kimdir? Kadınlar için ahlak kadının cinsel organınıyla mı eş değerdir? Ahlak bakımından kadını ve erkeği ikiye bölen bu cinsiyetçi haksız düzenin ahlak kuralları, erkekegemen toplumu korumak içindir. Kadın-erkek ayrımı yapmadan "kendisine ayaktakımı muamelesi yapılmasına izin vermeyecek, cesarete, özgüvene, gurura, bağımsızlık duygusuna, ekmekten daha çok ihtiyaç duyan insan" evrensel-insani ahlakın, kurtuluş ahlakının bilincinde olan insan demektir.

"Hepsinden önemlisi de… ahlakın -düşman tarafından kendisini evcilleştirmek ve köleleştirmek için ortaya atılan manevi zincirler- kurgularından tümüyle bağımsızlaşmaktır. Sadece emperyalist hayvansallığı tam ve nihai olarak devirmeye yarayan şey ahlakidir, başkası değil."[105]

"Kadının namusu kutsaldır" gibi boş ahlaki ilkeler yerine, bu düzeni değiştirmeyi amaçlayan kurtuluş ahlakı konmalıdır. Kapitalizm koşullarında, "ahlaklı kadın", cinselliği ile namusu eşitlememiş ve kendisini ezen bu erkekmerkezli topluma karşı direnen kadın demektir.

[104] Lev Troçki, *Onların Ahlakı ve Bizim Ahlakımız*, Yazın Yayıncılık, 1977, s.28.
[105] A.g.e., s.82.

”Sınıf karşıtlıkları ve bu karşıtlıkların anısı üzerinde yer alan gerçekten insanal bir ahlak, ancak sınıf karşıtlıklarının yalnızca yenilmekle kalmadığı, ama yaşama pratiği bakımından unutulmuş da bulundukları bir toplum düzeyinde olanaklı olabilir.”[106]

Bugünkü burjuva ahlak, kadının-erkeğin insan olarak birliğine değil, insanın insandan kopmasına bağlıdır. Her insanın başka insanlarda kendi özgürlüğünü gerçekleştirmesini değil, özgürlüğünü engellemesini sağlayan ahlak insana uygun olamaz.

”Eğer aydınlanmış özçıkar her türlü ahlakın ilkesiyse, insanın özel çıkarı, insanlığın çıkarıyla uyumlu hale getirilmelidir… İnsanı şekillendiren, içinde bulunduğu ortamsa, onun ortamı insanileştirilmelidir.”[107]

Kadının meta (mal) olmaktan çıkacağı, düzenin ve erkeğin esiri olmayacağı, aşkın maddi çıkarlarla lekelenmediği bir toplumda; kadına, onun cinselliğine, namusu, ahlakı yükleyen anlayış ortadan kalkacaktır.

Değişik ekonomik-sosyal nedenlerle, sevmediği adamın yanında yatmak zorunda olan kadın -ki bu nedenle, kocasına bağlı olduğu için burjuva ahlakı tarafından ahlaklı görünen kadın, aslında insanlıktan çıkmış olan kadın- özgürlük dünyasının kapısını çalacaktır.

Sınıflı toplumun fahişe yaptığı ve ahlaksız gördüğü kadın, zevkten dolayı yapmadığı bu zorunlu pis işten kurtulacak, burjuva ahlak çamurundan çıkacak, ilk kez insani özelliklerini gösterme olanağına kavuşacaktır.

* * *

Sonuç: İnsan, doğuştan ahlaklı ya da ahlaksız olarak doğmaz. İnsan hangi toplumsal koşullarda yaşıyorsa, hangi üstyapı kurumlarından etkileniyorsa ve bu koşulları hangi sınıf şekillendiriyorsa ona uygun bir ahlakla yetişir. İnsan-ötesi, sınıflar üstü, her zaman geçerli ahlak kuralları yoktur. Ahlak’ı değiştirmek istiyorsak toplumun radikal dönüşümünü başlatmak zorundayız. Burjuva ideolojisine, dinsel kurumlara bağlı olarak şekillenen hiçbir ahlak, insani evrensel ahlak değildir. İnsanlık özgür bir dünyaya varabilirse, insanlar o kadar ”ahlaklı” olacak ki, ahlaka gerek kalmayacaktır. Çünkü toplumsal bilincin baskısına gerek olmayan yerde, insanın gerçekten özgür olduğu yerde, insani evrensel ahlak olabilir; ki bu ahlak da bilinen anlamıyla ahlakı gereksizleştirir.

[106] Friedrich Engels, *Anti-Dühring*, Sol Yayınları, 1977, s.177.
[107] Karl Marks - Friedrich Engels, *Kutsal Aile*, Sol Yayınları, 1976, s.199 veya Karl Marks, *Felsefe İncelemeleri*, Sol Yayınları, 1968, s.131.

KADIN VE ÖZGÜRLÜK

”*Doğanın hoş çeşitliğini, bitmek bilmez zenginliklerini kabul ederseniz. Gülün menekşe gibi kokmasını beklemezsiniz. Peki bunların en zengini olan insan ruhunun tek çeşitli olması niye gereksin? (...) Gri, hep gri, özgürlüğün yeğâne, doğru rengi gri. Üzerine güneş vuran her çiy damlası sonsuz renk oyunlarıyla parıldıyor; ancak içinde pek çok kişinin ve her türlü nesnenin kırıldığı ruhsal güneşin sadece resmî rengi göstermesi gerekiyor!*”

Karl Marks

Kadın gerçekten ne zaman özgür olacak? Kadınlar için bireysel kurtuluş mümkün mü? Boşanan kadınlar özgür kadınlar mı? Gününü gün eden, çok sevgilileri olan kadınlar özgür kadınlar mı? Yalnız yaşayıp, ”hippi felsefesini” kendine hayat biçimi olarak kabul eden kadınlar özgür mü? Maddi olanağı olan, mesleği olan, çalışan kadın, erkeğe muhtaç olmayan kadın özgür kadın mı? Bugünkü burjuva toplumun evlilik kurumuna karşı savunulan ”serbest aşk” kadını özgür yapar mı? Evliliğe karşı olduğu için evlenmemiş kadın özgür kadın mı? Erkeklerle her türlü ilişkisini kesmiş lezbiyen kadınlar özgür kadınlar mı? Kadının özgür olması, başkasına zarar vermeden dilediği gibi yaşaması mıdır? İstediği gibi giyinen, başına türban takmaya veya takmamaya karar veren kadın özgür kadın mı? Özgürlük bu mu?

Soruları çoğaltmak olanaklı, ama gereksiz. Bu ve benzeri soruların yanıtları özgürlüğün ne olduğunu anlamakla verilebilir ancak.

* * *

Kapitalist toplumda ”kadının erkekle eşit olma hakkı” kavramından başlayabiliriz. Kulağa hoş gelen bu hak, aslında ileri bir istem olsa da, derin düşünüldüğü zaman bugün için kadının gerçek özgürlüğünü içermez. Çünkü bu hak kadını ve erkeği iki karşıt güç olarak onaylar, insanı kadın ve erkek olarak böler. Şöyle de söyleyebiliriz: Özünde bu hak insanın insanla birliğini değil, insanın insandan kopmasını anlatır. Bir birey olarak kadının veya erkeğin kendi kabuğunda yaşamasını, başka insanlara aldırmadan kendi çıkarını düşünmesini onaylar. Kadın olarak insanın, başka insanlarda kendi özgürlüğünü gerçekleştirmeme hakkı demektir bu. Niçin?

Sorunun yanıtı sihirli sanılan ”hak” kavramı içinde gizlidir. Hak kavramının kendisi, karşıt bir bölünmeyi ve buradaki eşitsizliği anlatır. Hak kavramı, diğeri adına kendi hakkından isteyerek vazgeçmeyi anlatır. Eşitsizlikçi bir toplumda ”kadının erkek ile eşit olma hakkını” savunmak, kadın ile erkeğin farklı çıkarlar temelinde bölündüğünü kabul etmek demektir. ”Haklar dünyası” bölünmüş kişilerin (birbirinden koparılarak karşıt kutuplara atılmış bireylerin) dünyasıdır. Hak istemek, söz konusu dünyayı onaylayarak eşitlik istemedir.

”İnsanın özgür olma hakkı, insanın insanla birliğine değil, insanın insandan kopmasına bağlıdır. İnsanın özgür olma hakkı, bu ayrılmadan doğan hak, kısıtlı bireyin, kendi kabuğuna çekilmiş bireyin hakkıdır.”[108]

Kısacası, birey olarak kadının özgürlüğünü, birey olarak erkeğin özgürlüğünün önüne koyma hakkıdır bu. Ya da birey olarak erkeğin özgürlüğünü, birey olarak kadının özgürlüğünün önüne koyma hakkıdır bu. Çünkü bugünkü burjuva toplum içinde kadın olarak bireyin çıkarı ile, birbiriyle ilişkiye giren bütün diğer bireylerin ortak çıkarı arasında nesnel bir çelişki vardır. İnsanın doğayla arasındaki çelişki ve insanın insanla çelişkisi, herkesin herkese karşı savaşımını ortaya çıkarır. Kadının kadınla, kadının erkekle, erkeğin erkekle, erkeğin kadınla savaşımıdır bu. Çıkarlar ortak olmadığı ve örtüşmediği için, kaçınılmaz olarak insanı diğer insanın -kadın-erkek fark etmez- gizli düşmanı yapar. İnsanlar ister bilincinde olsunlar, isterse olmasınlar maddi üretim ilişkileri bunu zorlar.

Kadın hakları ya da kadının özgürlük hakkı bu nedenle bireycilikten ve burjuva toplumunun çelişkilerinden kaynaklanır. Demek ki kadın hakları ne kadar ileri olursa olsun, hak olarak kaldığı sürece kadının özgürlüğünü sağlayamaz. Hak kavramının kendisi gerçek eşitsizliği içinde taşır. İnsanlar arasındaki biçimsel eşitliği hak kavramı kurar, ama bu gerçek anlamda eşitsizliktir; insanları farklı çıkarlar temelinde karşı karşıya getirir. Bir bireyin hakkı, diğer bireyin hakkına karşıt olarak koşullandırılmıştır.

Kadının özgürlük hakkı, kadınların kendilerine, erkekler tarafından belirli biçimde davranılmasını istemeyi içerir. Kapitalizm varlığını sürdürdüğü sürece bireysel özgürlük, diğer bireylerin özgürlüğünü çiğnemek istemekten başka bir anlama gelmez. Sınıflı toplumda bireysel özgürlük istiyorsan, diğer insanların bireysel özgürlüğüne saldırmayı kabul edeceksin.

”Bireysel özgürlük, aynı zamanda, her türlü bireysel özgürlüğün en kesin biçimde askıya alınması; nesnel güçler biçimine, hatta aşırı güce sahip nesneler biçimine -bireylerin kendi aralarındaki ilişkilerden bağımsız şeylere- bürünen toplumsal koşullarda bireyselliğin en kesin biçimde boyunduruk altına alınmasıdır.”[109]

İnsanın nesnelerle ilişkisi onun diğer insanlarla ilişkisidir. Özel mülkiyete dayalı bir düzende insan, insanlarla ilişkiyi, bencil ve insanlıkdışı ilişki olarak kurar. Bugünkü düzende insan en önce paraya ihtiyaç duyar. Bu ihtiyaç da insanlar arasındaki bağı çıkar temelinde parçalar. Kadın ve erkek birey olarak bu düzende yarattığı şeylerin tahakkümü altındadır. İnsanın kendi eylemi, onun denetleyemediği ve onu kıskaç altına alan şeye dönüşmüştür. İnsanlar arasındaki zorunlu işbölümü insanı insana tutsak etmiştir. Kadın açısından konuşursak, onun özgürlüğü ile toplumsal zorunluluk arasında bir çelişki vardır. Bu zorunlulukları kavramadan ve onları aşmadan özgürlük olmaz.

* * *

Özgürlük kavramı burjuva ideologları tarafından çarpıtılmıştır. Burjuva dilinde özgürlük, ”başkalarına zarar vermeden kişinin istediği gibi davranabilmesi” demektir. Kadınlar açısından bunun anlamı, başkasına zarar vermiyorsanız ve istediğiniz gibi davranıyorsanız özgürsünüz demektir.

[108] Karl Marks, aktaran Steven Lukes, *Marksizm ve Ahlak*, Ayrıntı Yayınları, 1998, s.50.
[109] Karl Marks, aktaran Steven Lukes, *Marksizm ve Ahlak*, Ayrıntı Yayınları, 1998, s.109.

Kadın ne kadar az şey yapmak isterse özgürlüğü artacak demektir bu! İstekleri çoğaltmanın maddi koşulları yoksa, kısıtlamalarla çevrili eşitsiz bir toplumda, dar bir alan içinde koşturan, istediğini yapan kadın özgür kadın değildir. Sadece her gün ev işi yapmak isterse kadın özgür mü olacak? Halbuki, istekler çoğaldıkça özgürlüğün bunu karşılaması gerekmez mi?

Negatif anlamdaki özgürlük anlayışı, birey olarak kadının diğer bireylere zarar verebileceğini kabul ettiği için bireycidir, kolektif değildir. Bireyler arasındaki uyumsuzluğu, kavgayı onaylamaktadır. Kapitalizmin gerçekliğini yansıttığı için başka türlü de olamaz.

Kadının gerçek özgürlüğü, öteki insanlarla birlikte, uyum içinde, kendi yetenek ve becerilerini geliştirebileceği bireysel özgürlüğünü kullanması demektir:

”Her birey kendi yeteneklerini her yönde geliştirme araçlarına yalnızca topluluk içinde sahiptir; dolayısıyla kişisel özgürlük yalnızca topluluk içinde mümkün hale gelir.”[110]

Gerçek özgürlük için topluluğun rekabet temelinde bölünmemiş olması gerekiyor. Sınıflı toplum ise hırs-rekabet-çıkar üzerine kuruludur. Kısıtlayıcı maddi koşullar, siyasi-sosyal yapı, bireysel özgürlüğü, sizin istediğiniz gibi davranma hakkınızı gerçekte yok eder. Burjuva toplumunda hangi kadın toplumsal ilişkilere çarpmadan bireysel özgürlüğünü kullanabilir? Kadın da bu toplum içinde yaşıyor ve zorunlu toplumsal ilişkilere giriyor.

Özgürlük, doğa ve insanlar arasında uyum varsa vardır. Çalışan bir kadın üretimde yer alıyor ve kendi geçimini kendisi sağlıyor diye, özgür görülemez. Gerçekte özgürlüğünü kullanamadığı zamandır bu. Çünkü özgürlük, maddi üretim kaygılarının, günlük çalışma stresinin dışında başlar. Özgür zaman, dilediğince kullanılabilen zamandır ve doğal bir zorunluluğun (toplumsal ödevin) dışındadır bu zaman. Bu nedenle özgür zaman ne kadar fazla ise, özgürlüğü objektif olarak kullanmak olanaklı hale gelir. Tabii ki diğer bireyler de özgürse ve aralarında uyumlu ilişkiler varsa.

”Gerçekte özgürlük âlemi ancak, emeğin zorunluluk ve günlük kaygılarıyla belirlendiği alanın bittiği yerde fiilen başlamış olur; demek ki bu âlem, eşyanın doğası gereği, fiili maddi üretim alanının ötesinde bulunur. Tıpkı vahşi insanın, gereksinmelerini karşılamak, yaşamını sürdürmek ve yeniden-üretmek için doğayla boğuşmak zorunda olması gibi, uygar insan da aynı zorunluluk içerisindedir ve bunu da bütün toplumsal biçimlenişler içerisinde, akla gelen her türden üretim tarzları altında yapmak durumundadır. İnsanın gelişmesiyle birlikte, duyduğu gereksinmeler artacağı için bu fiziksel gereksinmeler alanı da genişler, ama aynı zamanda da, bu gereksinmeleri karşılayan üretici güçler de artar. Bu alanda özgürlük ancak doğanın kör güçlerinin önüne katılmak yerine, doğayla olan karşılıklı ilişkilerini rasyonel bir biçimde düzenleyen ve doğayı ortak bir denetim altına sokan toplumsal insan, ortaklaşa üreticiler tarafından gerçekleştirilebilir; ve bu, en az enerji harcamasıyla ve insan doğasına en uygun ve en layık koşullar altında başarılır.”[111]

Bugünkü düzende günde 8 saat çalışan, insanlar arasındaki rekabete katılan bir kadın bireysel özgürlüğünü gerçekleştiremez. Kadın evli olmasa da, mutlaka bir gün uyumsuz bir toplumsal ilişki ile karşılaşacağı için özgürlüğünü kullanamaz. Gerçek bireysel özgürlük, başkalarına, bireyin kendi parçası gibi davranmasını gerektirir. İnsanın insanla birliğini gözetir. Ama bakın yaşadığımız hayatta bunu gerçekleştirmek mümkün mü? Eğer bir parçanız, diğer parçanıza karşıt duruyorsa, çıkarlarınız diğer çıkarlarla çarpışıyorsa, hangi özgürlüğü kullanacaksınız?

[110] Karl Marks, aktaran Steven Lukes, *Marksizm ve Ahlak*, Ayrıntı Yayınları, 1998, s.116.
[111] Karl Marks, *Kapital*, Sol Yayınları, Cilt 3, 1997, s.720.

Kadın başkalarını kendi gelişmesinin, ihtiyaçlarının karşılanması önünde engel olarak değil, bütünleyen olarak göremiyorsa, hangi özgürlükten bahsedeceksiniz?

Parayı, kendi çıkarını düşünmeyen -ki bu çıkarı düşünmek demek potansiyel olarak başka çıkara karşı olmak demektir- kadın, erkek var mı? Siz tersini söyleseniz de ruhunuzun derinliklerinde, günlük hayatınızda bu çıkarın kendisini açık ya da gizli göreceksiniz. Çıkarınızı düşünmek demek ise özgürsüzlüğünüz demektir. Ama başkalarının çıkarına el uzatarak bireysel özgürlüğünüzü gerçekleştirmeyi düşündüğünüzde ise, insanlıktan çıkmayı, bencil ve egoist olmayı kabul etmek zorundasınız.

Hâkim sınıfın burjuva kadınları bedelini ödeyerek bireysel özgürlüklerini kısmen kullanabiliyorlar, ama onlar bile gerçek anlamda özgür değildir; çünkü bir bedel ödüyorlar ve toplumsal ilişkiler-toplumsal bilinç de onların yakasını bırakmıyor. Özgürlük kirli olamaz, bedel ödeyerek satın alınamaz. Bu türlü kadınların satın aldığı şey sahte bireysel özgürlüktür, kendilerinin insan olarak insansızlaşmasına dayanır.

* * *

Kadın, iradesiyle bir eylemi yapmaya veya yapmamaya karar verince özgür olur mu? İstenç özgürlüğü (irade özgürlüğü) sonuçta bireysel özgürlüktür, toplumsal özgürlüğün parçasıdır. Eğer toplumda özgürlük yoksa, irade özgürlüğü temelden sakatlanmış demektir. Toplum gerekli olanakları, koşulları sunmuyorsa istenç özgürlüğü boş laftır.

Bir kadın kendi irade özgürlüğüne dayanarak bütün gece sokaklarda yalnız gezmeye karar verebilir. Ama ”tecavüze uğramama özgürlüğüne” karar verebilir mi? Toplum bu özgürlüğü sağlamamışsa, kadının kullandığı istenç özgürlüğü gerçek özgürlük sayılabilir mi? Toplumsal özgürlük olmadan istenç özgürlüğü kısıtlamalarla sınırlandırılmıştır.

İstenç özgürlüğünün başka bir boyutu daha vardır. Seçme özgürlüğü, zorunluluğun bilgisine varmışsa gerçek istenç özgürlüğü olur. Bilmemeye dayanan, rastgele bir seçim istenç özgürlüğü değildir. Bilgisiz seçim aslında irade özgürlüğünün kullanılmaması demektir. Örneğin bir kadın dini gerekçelerin baskısına bağlı olarak çarşaf giymeye, türban takmaya kendi ”irade özgürlüğüyle” karar verebilir. Ama burada gerçekte karar veren kendisi değil, onu aşağılayan, erkeğin eklentisi, namus aracı haline getiren dindir. Kadın özgürlüğünü kullandığını sanırken, özgürsüzlüğün tuzağına yakalanır. Ayrıca kadının istediği biçimde giyinmesi özgürlük alanını kapsamaz. Beyni özgür olmayan, özgür topluma sahip olmayan kadın ne giyerse giysin özgür olamaz.

”İstenç özgürlüğü, ne yaptığını bile bile karar verme yetisinden başka bir anlama gelmez.
(…)
Çok sayıda çeşitli ve çelişik karar arasında görünüşte canının istediği gibi seçen, bilgisizliğe dayanan kararsızlık, bununla özgür olmayışını, egemenliği altına alacağı şeyin egemenliği altında bulunduğunu göstermekten başka bir şey yapmaz.”[112]

* * *

Kimileri, kadının özgürlüğünü kadının erkekten kopmasına ve ona karşı cephe almasına bağlıyor. Eğer bu görüş doğru olsaydı, hiçbir erkekle ilişkisi olmayan veya ilişkisini kesmiş kadının özgür olması gerekirdi. Etrafınıza bakın, bu konuma sahip çok kadın göreceksiniz, ama

[112] Friedrich Engels, *Anti-Dühring*, Sol Yayınları, 1977, s.203.

hiçbiri özgür değil, olamaz. Kadının, içinde yaşadığı toplumun gelenek-göreneklerinden, toplumsal ilişkilerinden, ekonomik koşullarından etkilenmemesi düşünelemez.

Erkeklerin cinsiyetçi toplumun etkilerinden kurtarılması, kadını kendisi gibi eşit görebilmesi açısından, ”erkeğin terbiye edilmesini içeren” bir mücadele olumludur, reformcu özellikler taşıyor. Ancak toplumu, insanı değiştirmeden kadının gerçek özgürlüğü sağlanabilir mi? Düzeni değil, erkekleri düşman ilan ederek özgürlüğe yaklaşılabilir mi? Şöyle düşünenler yanılıyorlar:

”Bizler, erkek şövenizminin temel olarak psikolojik ego tatminini amaçladığına , bunun, kendini ekonomik ilişkilerde ancak ikinci derecede gösterdiğine inanıyoruz. Bu nedenle, ne kapitalizmin, ne de bir başka ekonomik sistemin kadınlar üzerindeki baskının nedeni olduğuna inanmıyoruz…”[113]

Bu düşünce tarzı, erkeğin psikolojik ego tatminini -ki erkekler bu duyguya sahiptir- temel suçlu olarak görüyor. Söylenenlerin tam tersine, psikolojik ego tatmini yaratan erkekmerkezli sınıfsal toplumdur. Tarih göstermiştir ki, psikolojik değişim ekonomik değişime paralel, onun üstünde yükseliyor. Erkek şövenizmini yenmek için önce onu yaratan şartları değiştirmeli insan. Kapitalizm ortadan kaldırıldıktan sonra, kadının özgürlüğünün otomatik olarak ortaya çıkmadığı ne kadar doğruysa, kapitalizm yıkılmadan da özgürlüğe giden yola çıkılamayacağı o kadar doğrudur.

* * *

Her birey kendi özgürlüğünü yalnızca toplum içinde, uyumlu, birlik halindeki insani ilişkide gerçekleştirebiliyorsa, erkek bireyler özgür olmadan kadın bireyler özgür olamaz, kadının bireysel özgürlüğü gerçekleşemez. Özgür kadın, özçıkarının başkalarının özçıkarlarıyla çatıştığı duygusunu hissetmeyen kadın demektir. Kadın karşı cins olan erkekte bu çıkar çatışmasının yok olmasını gerçekleştirmezse -erkekleri özgür yapamazsa- kendisi de özgür olamayacaktır.

Ezen cins olan erkek için aynı şey geçerlidir. Kadınlar özgür olmazsa, erkekler de hiçbir zaman özgür olamayacaktır. Tek tek kişilerin özgürlüğünün, herkesin özgürlüğünün koşulu olduğu bir toplum kurulmadığı sürece ne kadın, ne erkek özgür olacaktır.

”Erkeğin kadınla ilişkisi insanın insanla en doğal ilişkisidir. Bu nedenle bu ilişki, insanın doğal davranışı insanileştiği ölçüde ya da ondaki insani öz doğal bir öz haline geldiği ölçüde - insanın doğası insan için doğal hale geldiği ölçüde açığa çıkar. Bu ilişki, aynı zamanda, insanın ihtiyacı, insani bir ihtiyaç haline geldiği ölçüde; bu nedenle de kişi, bir kişi olarak bir başkasının bir ihtiyacı haline geldiği ölçüde -insan, kendi bireysel varlığı içinde, aynı zamanda toplumsal bir varlık olduğu ölçüde- açığa çıkar.”[114]

Kadının-erkeğin eylemini kısıtlayan toplumsal kurumlar, sınıflar yok olmadan kadın özgür olamaz. Dolayısıyla aşk da özgür olamaz. Ortak çıkarın özel çıkara galibiyeti sağlanmadan kadınlar özgür olamaz. İnsanın insanla arasındaki çelişki ortadan kalkmadan özgürlük ortaya çıkmaz.

---

[113] *Manifesta for N.Y. Radical Feminists*, aktaran Josephine Donovan, *Feminist Teori*, İletişim Yayınları, 1997, s.273.
[114] Karl Marks, aktaran George G. Brenkert, *Marx'ın özgürlük etiği*, Ayrıntı Yayınları, 1998, s.255.

Erkek ve kadın farklı zamanlarda değil, ancak aynı zamanda, aynı maddi tarihsel koşullarda özgür olabilir. Gerçek eşitlik, kadın-erkek eşitliği ilk kez o zaman gerçeklik haline gelir.

KADIN-AŞK VE EVLİLİK KURUMU ÜZERİNE TEZLER

”*Elimde avucumda ne varsa devrimci mücadele için harcadığımı biliyorsunuz. Hiç pişman değilim. Tersine yeniden dünyaya gelsem aynısını yapardım. Bir tek şunu yapmazdım, evlenmezdim.*”

Karl Marks

1. Aile, diğer toplum kurumları gibi sürekli değişen bir ekonomik birimdir. Özü mülkiyete dayanır. Mirasın erkek soyu takip edilerek devrinin garantiye alınması temelinde kurulur. Tarihsel olarak analık hukukunun çökmesi kadın cinsinin erkeğin kölesi olmaya doğru attığı ilk adım olmuştur. Tekeşlilik, büyük servetlerin erkeğin elinde toplanmasından ve kendi çocuklarına miras bırakma gereksiniminden doğmuştur. Bu nedenle, evlilik, üzeri örtülmüş bir özel mülkiyet formudur.

2. İlkel komünal toplumdaki kadın-erkek birlikteliğinde cinsler arası doğal bir işbölümü vardı. Kadın ve erkek kendi alanlarının efendisi olarak eşitti. Hatta kadın biraz daha fazla eşitti. Çünkü kadının toplumda denetleyen, yönetenen bir işlevi vardı. Özel mülkiyet tekeşli aileyi yarattı. Karı ve çocuklar koca tarafından köleleştirildi. Bu nedenle tekeşli aile tarihte ilk kez başkasının emeğine el koymanın, ilk sınıf baskısının ortaya çıktığı toplumsal-ekonomik birim oldu.

Kapitalizm geliştikçe kadını ev dışındaki üretimde yer almaya zorladı. Bu, kadın açısından tarihsel bir ilerlemeydi. Ancak kadının sömürüsünü çiftleştirdi, bağlı olduğu efendiyi ikileştirdi. Kadın, dışarda ”değişim değeri” için üretime katılırken, ev içindeki görünmez emeğini erkeğe karşılıksız olarak vermekten kurtulamadı. Aile kurumunu kabul ettiği sürece iki işi de yapmak zorunda kaldı. Ev içindeki yabancılaşmış emeğine, dışarıdaki yabancılaşmış emeğini ekleyerek (eviçi emek - dolaylı katkı, üretimdeki emek - dolaysız katkı) sermaye birikimine dolaylı ve dolaysız katkısını birleştirdi.

3. Tekeşli ailenin çıkış temeli özel mülkiyet ve mirasın baba soyundan devamıdır, dedik. Bu tarihsel olgu, kişisel olarak özel mülkiyete sahip olsun ya da olmasın özel mülkiyetçi toplum içinde yaşayan her bireyi aile kurumuna bağlanmak anlamında şekillendirmiştir.

Ekonomik yapı üzerinde yükselen bu yanlış toplumsal bilinç, aile kurumunun kutsallığı ve vazgeçilmezliği yönünde bir yanılsama yaratmıştır. Bu durum, üstyapı kurumlarının etkisinden kaçamayacak ezilen sınıflar için de geçerlidir. Erkek egemenliğine dayanan monogamik (tekeşli) aile, ev ve toplum içinde cinsiyetçi bir işbölümü yaratmıştır. Bu, erkeklerin yararına olan haksız bir işbölümüdür; görünmeyen eviçi kadın emeğinin erkek tarafından sömürülmesine dayanır. Bu nedenle aile içinde erkek ”burjuvayı” (ezeni), kadın ”proleteri” (ezileni) temsil eder.

Çalışan kadın dışarıda topluma egemen olan burjuvazi tarafından, aile içinde erkek tarafından sömürülür. Cinsiyetçi işbölümü hem toplum da, hem de aile içinde kadının boğazını sıkan ikili mengene gibidir.

4. Kadının özgürlüğe giden yolunun üzerindeki en büyük engel, ailenin kapitalist toplum açısından ekonomik bir birim olmasıdır. Bu nedenle, ailenin ekonomik birim olmaktan çıkarılması, üretimin ve özel ev işinin toplumsallaştırılması kadını özgürlüğe yaklaştırır, ancak özgürlüğü bütünüyle sağlayamaz.

Kadınların kurtuluşu, özel mülkiyetçi toplumun yarattığı cinsiyetçi işbölümünü hem toplumdan, hem aile içinden yok etmekle gerçekleşir. Toplumda kadını burjuvanın, aile içinde erkeğin metası yapan düzen değişmedikçe kadının kurtuluşu imkânsızdır.

Toplumda kadını-erkeği erkek yararına bölen cinsiyetçi düzenin temeli üretim araçları üzerindeki özel mülkiyet olduğuna göre, ilk elde bu ortadan kaldırılmalıdır. Ancak bu yetmez, aile içi cinsiyetçi işbölümü de yok edilmelidir. Bu ise, özel mülkiyet ortadan kalktıktan sonra çok uzun zaman alacak tarihsel bir dönemi ve döneme özgü ekonomik-siyasi-sosyal-kültürel değişimi gerektirir. Sonuçta şöyle söylenebilir: Erkek için kurtuluş, toplumdaki burjuva egemenliğinin yıkılmasıyla; kadın için kurtuluş, hem toplumda, hem de ev içinde burjuva egemenliğinin - erkekegemenliğinin yıkılmasıyla başlar. Kadın ve erkeğin ortak özgürlüğüyse aynı tarihsel çağda başlar. Özel mülkiyet ortadan kalkmadan ise, ne üretimdeki sömürü, ne de aile içindeki kadının görünmez emeğinin sömürüsü yok edilebilir. Olmazsa olmaz koşuldur bu!

5. Bugün evlilik-aile kurumu burjuva toplumunun bir formudur. Nasıl ki devlet bir çırpıda ortadan kaldırılamıyorsa, evlilik-aile kurumu da hemen ortadan kaldırılamaz. Daha doğrusu, bu kurum kararlarla, yasalarla değil, toplumsal sistemin yıkılışı üzerine oturmuş, sosyal-ekonomik-siyasi gelişimle yavaş yavaş sönümlenmeye başlar.

Bu kurumu ortadan kaldırmak, bireylerin kişisel isteklerine, bireysel eylemine bağlı değildir. Evlilik ve ailenin kökü binlerce yıllık yolla toprağın derinliklerine uzanmıştır. O nedenle, kimilerinin düşündüğü gibi, ”insanlar evlenmesin ya da evlenenler ayrılsın” diyerek, bu kurum ortadan kaldırılamaz.

Devletin geleceği ile evlilik-aile kurumunun geleceği birbirine benzer. Kapitalizm ötesi toplumlarda aile kurumunun hangi biçimler alarak sönümlenebileceği, insan yaşamının somut pratiğinden çıkacaktır.

6. Evlilik bir sözleşmedir. İki insanın ten ve ruhunu ömür boyu birbirine bağlar. Eski çağlarda evlilik ana-baba tarafından para-mülk düşünülerek kararlaştırılırdı. Ortaçağın sonuna kadar aşk ile evlilik birbirinden ayrıdır. Burjuva evlilik, mülkiyeti temel almakla birlikte evlilik ile aşkı birleştirir.

Özgürlük açısından kadın erkeğin yansıması, yedeği olmamalıdır. Mal haline gelmiş beden hem kadını, hem erkeği yaralar. Kişiler sadece kendilerinin sahibi olmalıdır. Ama evlilikte böyle değildir. Kadın ayrı bir bütün değil, erkeğin bütünleyenidir.

7. Evlilik kurumunun yan kuruluşu fuhuştur. Bu kurumun düzelticisidir. İki cins arasındaki aşkın parayla alınıp satılması kadar iğrenç bir şey olabilir mi? Parayla satın alınan cinsel temasın aşk olmadığı açıktır. Fuhuş ruhu yoksullaştırır. İki cinsi de aşağılık bir yaratık haline sokar.

Fuhuşun nedeni, kadının erkeğe ekonomik bağımlılığı ve kendi çalışmasıyla geçinememesi, sınıflı toplumda kadının mal (meta) haline getirilmesidir. Açık ve gizli fuhuş (kadının, erkeği

sevmeden kendini ekonomik çıkarlar gereği vermesi) kadın ekonomik özgürlüğüne kavuşmadıkça, ücretli kölelik bitmedikçe var olacaktır.

Cinsel arası aşk ilişkisinde hiçbir şekilde paranın rol oynamadığı, aşkın karşılığının sadece aşk olduğu özgür koşullar ortaya çıkıncaya kadar fuhuş yok edilemez. Kapitalizm var oldukça, fuhuş da var olacaktır. Kapitalizmin ölümü, fuhuşun ölümüne eşittir.

8. Burjuvazinin, sermayenin iktidardan düşürülmesiyle birlikte aile kurumunun sönme, dağılma sürecine girmesi, fuhuşun da ortadan kalkmaya başlaması gerekiyor. İstenen şey, iki cinsin arasındaki ilişkinin özel bir alan olarak görülmesi ve sadece onları ilgilendirdiği için de toplumun hiçbir şekilde bu olaya müdahale etmemesidir.

Üretim araçlarındaki özel mülkiyeti kaldırmak kadının kurtuluşunu tek başına sağlayamaz. Cinsiyetçi işbölümünün ortadan kalkması, toplumsal psikolojinin, kültürün, sevme anlayışının değişmesi gerekir. Başlangıç olarak, kadının görevleri olarak görülen tüm işler toplum tarafından devralınmalıdır (Kamusal aşevleri, çocuk bakımevleri, ortak çamaşırhaneler vs.).

Kısacası, evliliğin bugünkü zorlanmış biçiminin yerine, iki cinsin serbest, özgür birlikteliğini geçirmek gerekiyor. Hiçbir biçimde ekonomik-sosyal-siyasi nedenlerin rol oynamadığı, sadece ve sadece aşkın etken olduğu bir özgür birliktelik!

9. Boşanma özgürlüğü, kapitalizmde erkeklerin zararına olmayan bir özgürlüktür. Her zaman boşanmanın ağır yükü kadının sırtına yüklenir. Hem ekonomik nedenlerle, hem de yanlış toplumsal değer yargıları sebebiyle böyledir. Boşanma özgürlüğünü kabul etmek zorundayız. Ama bilelim ki bu ayrılma eylemi özgür bir toplumda, özgür bireyler tarafından yapılmadığı için, evliliğin zararlı etkilerini ortadan kaldırmaz.

Evlilik-boşanma hukuksal bir kontrattır. Bugün miras ve çocuk evliliğin ayrılmaz parçaları olduğu için, evliliğin-boşanmanın kayıtlı-resmi olmasını gerektiriyor. Miras sorunu ortadan kalktığı, çocuklar toplumun çocukları olarak görüldüğü zaman kayıt işleri ortadan kalkar. Evlilik kurumu dağılınca resmi boşanmaya gereksinim olmayacaktır. Kapitalizm bunu başaramaz. Mirasın devamı ve çocuklara kimin bakacağı onun için önemlidir.

10. Serbest birliktelik (ayrı özel yaşamları, evleri olan cinsler arası birliktelik) kapitalizmde olanaklı mıdır? Tek tek kuraldışı olgu olarak evet. Ancak toplumun tümünü kapsayacak bir olgu olarak bu imkânsızdır. Kapitalizm ekonomik nedenlerle bunun önünde engeldir. Ayrıca, bu düzen erkekegemen bir toplum olduğundan dolayı, bu özgür olmayan koşullarda oluşturulan birlikteliklerden gene kadın zararlı çıkar.

Serbest birliktelik, ancak toplumsal ilişkiler alanındaki köklü değişime bağlı bir dizi reformla mümkün olacaktır.Aile yükümlülüklerini, kadının üzerindeki yükleri toplumun almasıyla ve psikolojik bir devrim - yeni bir kültürle bu yol açılabilir. Kadın özgür olmadan özgür aşk olmaz.

İleri kapitalizm evlilik kurumunun çöküşü sürecinde, hemen onun yanında, biçimsel serbest birliktelikler yaratmaya başladı. Ekonomik özgürlüğe sahip, ayrı evleri olan, farklı cinslerin ya da aynı cinslerin arasında böyle birliktelikler görülüyor. Bireyler kapitalizmde özgür olmadığı, kadın her şeye rağmen "ikinci sınıf vatandaş" olduğu için ve diğer toplumsal-sosyal nedenler bu birliktelikleri özgür hale getiremiyor. Bu birliktelikleri biçimsel serbest birlik yapan bir sebep, çocuğun ortaya çıkması halinde kadının üzerine yeni bir yükün binmesidir.

Kapitalizmde serbest birlikteliği biçimsel duruma sokan son bir neden de, yüzyıllar içinde oluşmuş cinsel ahlak kurallarının, iki cins arasındaki psikolojinin yarattığı engeldir. Örneğin ”kıskançlık duygusu” nasıl ortadan kaldırılabilir? Eşinin hem bedenine, hem ruhuna sahip olma duygusundan nasıl vazgeçilebilir? Bu sorunun çözümü, sosyo-ekonomik toplumsal dönüşümlere bağlı olarak yeni bir insan psikolojisini, kültürünü gerektiriyor.

Serbest birliktelikler, klasik evlilik kurumu ile kıyaslandığında tarihsel bir ilerlemedir. Toplumda yeni bir kültürün, psikolojinin oluşumuna hizmet ediyor. Bir bakıma, biçimsel serbest birliktelikler, gelecek toplumdaki iki cins arasındaki özgür ilişkilerin kapitalizmde ortaya çıkan ilk filizleridir.

11. Klasik evlilik kurumu aşkı öldüren bir kurumdur aynı zamanda. İki insanı hayatları boyunca bir “yastıkta yatmaya”, ortak şeyler kalmasa bile çocuk, ekonomik sorunlar gibi birçok nedenle bu ilişkiyi sürdürmeye zorladığı için, aşk başlangıçta olsa bile bir süre sonra yok olur. Geriye ”iyi ailelerde” alışkanlıklarla örtüşmüş bir sevgi kalabilir. Teorik olarak böylesi bir sevginin o aile içinde ölünceye kadar devam edebileceğini varsayabiliriz. Tabii ki kadının erkeğin egemenliğinde bir ev kölesi olarak yaşamayı içine sindirmesi şartıyla. Bir kölenin efendisini ya da bir efendinin kölesini sevdiği gibi…

Evlilik kurumu başlangıçta var olan aşkın “hep kalıcı” olacağı tezine dayanıyor. Şöyle de söyleyebiliriz: Evlilik kurumu insan psikolojisinin, duygusunun hiç değişmeyeceği yanlış anlayışı üzerine oturuyor.

Bir cins diğer bir cinse âşık olabilir. Birlikte yaşayabilirler. Ama bu aşkın değişmeden kalabilmesini kim garanti ediyor? İstatistiklere bakılırsa, boşanma sebepleri incelenirse başlangıçtaki aşkın giderek söndüğü görülüyor. Neden böyle oluyor?

Bir kez, hayatın ayrıntılarını paylaşmak, sürekli bir şeyleri paylaşmak zorunda olmak zamanla sıkıcı bir yaşam yaratıyor. Ev içinde iki cins istedikleri şeyi, istedikleri kadar, istedikleri biçimde paylaşma özgürlüğüne sahip değillerdir. İki insanın psikolojisi, sorunları, dertleri, neşeleri, zevkleri hep aynı olamaz.

Çocukların ayrı bir dünya olduklarını, onların da bu iki dünyaya eklemlendiğini varsayarsak, her seferinde yıllar boyu ortak sorunları paylaşmak zor değil midir? Bu görev duygusuyla yapılan paylaşma sıkıcı bir yaşamı ortaya çıkarmaz mı? Paylaşma, sevgi duygusuyla, zorunlu olmadan yapıldığı zaman değerlidir.

İkincisi, yapılan bilimsel araştırmalar iki cins arasındaki seksin de başlangıçtaki gibi kalmadığını, monotonlaştığını, lezzetli bir yemek yeme duygusundan sadece karın doyurmaya dönüştüğünü ortaya koyuyor. Belki de insan doğasında yeni tenlere dokunma gibi bir dürtünün olduğu da söylenebilir. En azından bunu hisseden insanlar vardır. Evlilik zorunlu birlikteliği dayattığından dolayı aşkı esir alan bir kurumdur.

12. Evlilik kurumu aldatmaya zemin yaratıyor. Aşkın, seksin bittiği ya da tekdüzeleştiği bir evlilik düşünün. İki cins her türlü zorunlu bağdan kurtulmuş olsa kolaylıkla ayrılır. Ayrılmanın önünde değil, özgürce ayrılmanın önünde birçok engel var. Boşanma özgürce bir ayrılma değildir. Artık başka bir yol kalmamıştır. Zorunlu ayrılık olur. Tabii ki geride birçok sorun bırakarak. Örneğin, çocuklar…

Her iki cins de ekonomik ve sosyal nedenlerin baskısı altındadır. Özellikle kadın, ayrılık olursa birçok sorunla karşı karşıya kalacaktır. Erkek de kendi kurduğu yapının bir anda yok olup gitmesini, çocukların ortada kalmasını istemez (erkek zaten kadına göre biçimsel özgürlüğe sahiptir).

Boşanma son çıkış kapısıdır. Ancak oraya varıncaya kadar ara kapılar aranır. Daha çok eli serbest olan önce davranır. Erkekler kendilerine sevgililer, kadınlar da âşıklar bulur. Kabul edelim ki bu aldatma olayında erkekler öncüdür ve daha şanslıdır. Kaldı ki olay ortaya çıktığı zaman da erkek "çapkın" olarak kurtarır, kadın "ahlaksız kadın" olmaya adım atar.

Aldatma olayında erkek başta olmak üzere, her iki cins birbirine yalan söylemek, ikiyüzlü davranmak zorunda kalır. Bu özel mülkiyetçi düzen ve onun bir kurumu olan aile var oldukça aldatma, ikiyüzlülük ortadan kaldırılamaz.

Erkekegemen toplum olan kapitalizm kadınlara yaptığı vahşetli baskıyla kadını sinsileştirip kurnazlaştırmıştır. Bir kedi gibi tekmelenerek köşeye sıkıştırılan kadın, ezen erkek karşısında kendini korumak amacıyla tırmalayıcı, komplocu karakter kazanmıştır. Sinsilik ve kurnazlıktan başka erkeğe karşı silahı olmayan kadını bu iğrenç duruma getiren erkekegemen toplumdur: Kadın değil, erkekçi ortam suçludur.

13. Aldatmanın mutlaka cinsel yönden olması gerekmiyor. Duygusal yönden de aldatma olabilir. Bir kadın ya da erkek önüne çıkan karşı cinsi beğendikten sonra flörte başlar. Birbirlerine henüz cinsel birleşme olmadan âşık olabilirler. Bu iş evli olanların başına gelirse, başlangıçta duygusal aldatmadır. Duygusal aldatmaya karşı kadın ve erkeğin tepkisi aynı mıdır? Yapılan araştırmalar aynı olmadığını gösteriyor. Kadınlar için duygusal aldatma en az cinsel aldatma kadar, belki daha çok önem taşırken, erkekler için cinsel yönden aldatma daha fazla öncelik taşıyor. Bir erkek cinsel aldatılmayı hiçbir zaman içine sindiremiyor. Erkekegemen toplumun kadının zararına olan cinsiyetçi ahlak kurallarının burada rol oynadığı söylenebilir.

14. Aşk yaşamın tek amacı olmamalıdır. Yaşama sevinciyle, bir cinse duyulan aşk arasına eşitlik işareti konulamaz. Aşk, yaşamda diğer şeyler gibi bir yere sahip olmalıdır. Sosyal hayat, düşünce, bilim, sanat, yaratıcı çalışma dururken aşk neden yaşamın temel içeriği olsun?

Aşk, hüzün kaynağı değil, sevinç kaynağı olmalıdır. Kapitalizm aşkı kirleterek, onu her yönden sorunlara boğarak, son tahlilde aşkı hüzün kaynağı haline getirmiştir.

Aşkı geliştiren şey, her iki cinsin birbirini olduğu gibi, sahiplenmeden kabul etmesidir. Cinslerin birinin diğeri üzerindeki "mutlak sahiplik hakkı" giderek aşkı öldürür, kıskançlık krizlerini çoğaltır.

Aşk zaman isteyen, uğraşılması gereken bir ruh doyumudur. Kapitalizm, insanları rekabetle boğarak, onların gözünü mal-mülk-para hırsıyla zehirleyerek boş zamanları kısaltır. Günde sekiz saat ekmek peşinde koşturmuş, hayatın bütün stresini yüklenmiş, sürekli yarını, geleceğini düşünerek yaşayan insanın aşka zamanı var mıdır? Bu insanlar olsa olsa ancak cinsel ihtiyaçlarını giderebilecek zamana sahiptir. Psikolojik ortam çoğunda buna bile olanak vermez.

15. Toplum iki cins arasındaki ilişkinin tüm biçimlerini kabul etmelidir. Paranın kirletmediği her türlü ilişkiye, insanların doğasına yabancı olmayan her türlü ilişkiye evet! Her insanın psikolojik isteklerine, sevme biçimlerine, sevme nesnelerine saygı! İster karşı cinse isterse aynı cinse duyulan aşkın, sevginin üzerindeki bütün baskılar kalkmalıdır.

16. Aşk sevginin konsatre edilmiş halidir. Zamanla çözülür, aşk daha çok sevgiye ya da başka bir duyguya dönüşür. Bu anlamıyla aşk kalıcı, değişmez değildir. Ama aşkın bir gün öleceği düşünelerek aşk yaşanamaz. ”Aşk biter” diye ona önem vermemek, aşkın içindeki sevgi tohumunu baştan öldürmek demektir. Aşkın biteceği gerçeğinin antitezi aşkın içindeki sevgi filizini geliştirmektir.

Bir insanın aynı anda iki insana âşık olması olağan bir durum sayılmaz. Belki de insanın ruhsal durumu buna elvermez. Ancak sevme işi başkadır. Bir insan aynı anda birkaç kişiyi sevebilir. Bir kadın bir erkekte ortak düşünceler, sevinçler, hüzünler bulurken, başka bir erkekte duygusal bir yakınlık, dokunma sıcaklığı, sevecenlik bulabilir. Bu kadın iki erkeği de sevemez mi? Aynı şey belki de daha fazla erkek cinsi için geçerlidir. Sevgide tekelcilik olmaz.

Burjuva ideolojisi ve ahlakı sevgide tekelciliği savunduğu için toplum genelde bu görüşün etkisi altındadır. Kalbin paylaşılmaz biçimde tek bir kişiye ait olması evlilik kurumunun ahlak anlayışıyla uyumludur. Kapitalizm ve onun aile kurumu, insan duygularının çeşitliliğine, zenginliğine saygı göstermez.

Özgür bir toplumda sevgi potansiyelini geliştirmek, kolayca sevmek, birleşmek, ayrılmak, yeniden sevmek, çok yönlü sevmeyi basit, sorunsuz olarak insanın doğasına uygun hale getirir. Ama ya bugün nasıl olacak? İnsanlar sevgilerini zorunlu olarak bir insana mı ayıracaklar? İnsan psikolojisi kıskançlık duygusuyla doluyken, cinsel ahlak kuralları insanların boğazını sıkarken, ekonomik-sosyal nedenler iki insanın özgürce ayrılmasını zorlaştırırken, doğal olarak sevgi potansiyelini tümüyle ortaya çıkarmak zordur. İnsanları ikiyüzlü olmaya, sevgilerini gizlemeye zorlayan da bu durum değil midir?

17. Sevgide kıskançlığın kaynağı nerdedir? Sadece tek başına sahip olma duygusundadır. Bu nedenle kıskançlık, sevginin bencilleştirilmiş halidir yani gerçek sevgi değildir. Onun bir kolu özel mülkiyete, diğer kolu bu özel mülkiyetin oluşturduğu kültür ve psikolojiye uzanır. Kıskançlık kavramı toplumların ve onunla bağıntılı gelenek ve göreneklerin değişimine göre yeni anlamlara bürünür.

Sınıflı toplum insanı kıskanç yapmıştır. Kıskançlık duyan cins kendisine acıyandır. Kabul etmek zorunda kaldığı ”tercih edilmeme duygusu” için sevdiği kişiyi suçlar. Bir korku halidir kıskançlık. Kendine ait olduğunu sandığı bir şeyi savunma duygusudur. Kendine güvensizliği gösterir. Bilimsel araştırmalar aşağılık duygusu kompleksine sahip olan insanların daha fazla kıskanç olduklarını ortaya koymuştur.

Kadınlar mı yoksa erkekler mi daha fazla kıskançtır? Kendini mal sahibi olarak gören erkek, cinsel objesinin korkunç kıskançlığı içindedir. Kadınlardan daha fazla kıskançtır erkek. Aile kurumu içinde kadın görünüşte erkeğin sahibidir, gerçekte ise erkek kadının sahibidir. Gerçek mal sahibi olanın daha çok kıskanmasından daha doğal ne olabilir?

18. Kıskançlık nasıl ortadan kaldırılabilir? Burjuva toplumu sahip olma duygusuyla sürekli olarak kıskançlık üretir (insan sadece kadını-erkeği değil, diğer insanların maddi olanaklarını, yeteneklerini, kariyerini de kıskanır). Kıskançlık duygusu kimilerinin sandığı gibi tek başına kültürle, eğitimle yenilemez.

Kapitalizm koşullarında tek tek bireylerin kıskançlığın nedenlerini bilmeleri, onların bu duyguyu yenmesi için yeterli değildir (istisnalar olabilir, ama bu genel kuralı bozamaz).

Toplumun geneli açısından kıskançlık duygusundan kurtulmanın yolu onu üreten koşulları ortadan kaldırmakla, burjuva toplumu değiştirmekle özdeştir. Daha doğrusu böylesine radikal bir toplumsal değişim kıskançlık duygusunu kaldırmanın olanaklarını yaratır. Ancak ondan sonradır ki, insanlığın geçireceği psikolojik üstyapısal devrim bu duyguyu ortadan kaldırabilir. Sahip olma duygusu ortadan çekilmeden, aşk sahnesinden kıskançlık çekilmez.

Öyleyse ilk adım olarak kadını meta olmaktan çıkaracak ve onun toplumsal konumunu değiştirecek köklü bir sosyo-ekonomik yıkılış-kuruluş gereklidir. Sonra da bunu izleyen uzun bir kültürel-psikolojik devrim…

19. Sevilen kişiye ulaşma zorluğuyla romantizm arasında bir ilişki var mı? Zorluklar, engeller, imkânsızlıklar romantizmi körükleyen şeylerdir. Romantizm bir bakıma karşı cinsin güzelliği, beğenisi, çekiciliği üzerine kurulmuş ütopik duygulardır.

Ortaçağda şövalyeler erişemeyecekleri kadınlara âşık olurlar, romantizmin yarattığı duygularla ölüme giderlermiş. Peki, sevgiliye ulaştıktan, diyelim ki evlendikten sonra ne oluyor? Romantizm bitiyor. Evlilik ile romantizm uyuşmayan iki kavramdır. Evlilik romantizm adına ne varsa, bir zaman sonra yarattığı alışkanlık duygularıyla, sorunlarla onları yok eder.

20. Duygusal sevgi ve cinsellik (seks) arasında nasıl bir ilişki var? İkisi birbirinden ayrılamaz mı? İkisi her zaman birlikte bulunmak zorunda mı? Duygusal sevgi olmadan seks olamaz mı? Ya da seks olmadan duygusal sevgi olabilir mi?

Seksin biyolojik bir ihtiyaç olduğu biliniyor. Organizmanın kendi iç fonksiyonları bu ihtiyacı doğurur. İnsan bedeni iç salgılarla bir gerilim yaratır. Seks bunu ortadan kaldırır. Sekste önemli olan bedenin tatmin olmasıdır. Gerilim ortadan kaldırıldığı anda seks nesnesi ikincil plana geçer. Sekste bir egoizm yok mu? Çift taraflı bir egoizm!

Seks, fiziksel çekiciliğe dayanan herhangi bir kadın, herhangi bir erkek ister. Cinsel bakımdan arzulanan insan mutlaka sevilen ya da sevilecek insan değildir. Cinsel yönden birlikte olduğunuz her insanın sevgisini, aşkını da elde ettiğinizi söyleyebilir misiniz?

Duygusal sevgi, seks gibi biyokimyasal-fizyolojik bir olay değildir. Onun kaynağı duygulardır, insan psikolojisidir. Sevgide sevilen kişinin benliği, ruhsal durumu önem kazanır. Sevgi, kişisel çekicilik, beğeni duyguları üzerine oturur. Seks ise sadece bedensel çekicilik, cinsel dürtü üzerine oturur. Sevgide seks gibi bir egoizm görülmez, daha çok ”kolektiflik” yanlısıdır, karşıdakinin mutluluğunu gözetir.

Seks ve duygusal sevgi iki ayrı şeydir. İkisi birlikte de olabilir, ayrı da. Cinsel birleşmeden önce de sevginin doğabilmesi bunu gösteriyor. Cinsellik ve sevgi birleşebilirse şüphesiz daha güçlü birliktelikler, mutluluklar yaratılabilir. Tabii ki sonsuza kadar değil…

İnsani olan birliktelik, duygusal sevginin ve seksin birlikteliğini gerektir. Yalnızca sekse dayalı birliktelikte insani yan eksiktir.

Seksin ve sevginin ortak yanı ikisinin de değişebileceği, yeni hedeflere yöneleceğidir. Yani sevgi de seks de bitebilir. Ömür boyu süreceğinin garantisi yoktur. Seks, sevgiden daha fazla yeni objeler peşinde koşar. Cinsel ilgi sevgiden daha kolay değişime uğrar.

21. Aşk-sevgi, iki birey arasındaki duygusal bir ilişkidir; ancak bu iki duygusal ilişkinin arasına eşit işareti konamaz. Aşkın içinde filiz halinde bir sevgi vardır. Aşk, sevgiden sadece duyguları -yoğunlaştırılmış fırtına şeklindeki duyguları- içermesi ile ayrılır. Aşkın içinde eleştirel mantık yoktur. Aşk, yalnızca duyguların durdurulamaz, yasa tanımayan akışıdır. Sevgide ise, duygular ve bilinç birliktedir. Bilinç öğrenilecek şeyleri içerdiği için sevgi öğrenilecek bir şeydir. Aşk öğrenilemez, sadece yaşanır. Mantığın işe karıştığı hiçbir duygusal ilişki aşk olamaz. İnsan karar vererek âşık olamaz. Birey, diğerinin varlığından doğan aşk duygusunu içinde hisseder, karşı bireye yansıtır.

Sevgi koşul tanımaz, koşullu sevgi olmaz. Sevgi koşulsuzdur, şartsızdır. Sevgi, ”almayı” düşünmeden ”vermesini” bilen bir duygudur. Bu nedenle, burjuva toplumunun ”almazsam vermem” temel anlayışıyla sevgi uyuşmaz.

Tek taraflı sevgi mutsuzluğu doğurur. Seven insan karşı tarafın kendisini sevmesini sağlamadan mutlu olamaz. Sevgide mutluluk iki taraflı koşulsuzluğu, çift taraflı sevgiyi gerektirir.

Sevgi koşulsuzluğu gerektiriyorsa, koşulsuzluğu etkileyen her şey sevginin düşmanıdır. Bugünkü insanın insanlıkdışı durumu, bireysel çıkarlar arasındaki çatışma, koşulsuzluğu etkileyerek sevgiyi lekeler ve onun ömrünü kısaltır. Hatta sevgiyi az sayıda şanslı insanın yaratabileceği, bulabileceği duruma getirir.

22. *Sonuç tez*: Kadınların ezilmesinin nedeni ne onların insan doğasından gelir, ne de dinsel, teolojik kökenden. Ezilmenin altındaki temel neden, toplumsal ve tarihseldir. Tarihsellik ve toplumsallık incelenirse, orada ezilmenin nedeni olarak özel mülkiyet ve ”miras hukuku” bulunur. Kapitalizmin diğer adı erkekegemen toplumdur. Bu toplumun örgütleniş yapısı kesinlikle kadının özgürlüğünü dıştalar.

Kapitalizmde kadınların hakları için yapılan en radikal feminist savaşım bile onların özgürlüğünü sağlayamaz; ancak kadınların nefes alarak ölmeden yaşamalarını sağlar. Kadınların kurtuluşu işçi kadınların ellerinde yükselebilir. İşçi kadınlar özgür değilse, hiçbir kadın özgür değildir.

TOPLUMSAL YALNIZLIK!

”*Kapitalist mülkiyet yüzyılının, şiddetli sınıf savaşlarının ve bireysel ahlak döneminin insanları olan bizler, uğursuz ve alt edilmez bir manevi yalnızlığın gölgesinde yaşıyor ve hâlâ düşünüyoruz. Uçsuz bucaksız, kalabalık, baştan çıkarıcı ve gürültülü şehirlerin ortasındaki bu yalnızlık, dostlar ve arkadaşlar arasındayken bile hissedilen yalnızlık, bugünün insanını, hastalığa kadar varabilen bir susamışlıkla diğer cinsten bir kişiye ait olan "Kardeş ruh" kuruntusuna götürüyor.”*

Alexandra Kollentai

Yalnızlık nedir? Kabaca iki anlamı olduğu söylenebilir. Birincisi, fiziksel olarak "kimsesiz" olmak, tek yaşamaktır (somut yalnızlık). İkincisi, psikolojik olarak yalnızlık duygusu hissetmek, kendi ruhsal dünyasına gömülmektir (soyut yalnızlık). Bir de bunların karışımı olan, özü yabancılaşmaya dayanan toplumsal yalnızlık var. Bu yazıda özellikle toplumsal yalnızlığı ele almak istiyorum.

Etrafında yüzlerce insan olan birisinin yalnızlık duygusuyla kıvrandığına inanabilir misiniz? İnsan binler arasındayken kendini birler arasında hissedebiliyor. Neden? Görünüşte (özünde değil) en önemli sebep duyguların, davranışların uyumsuzluğu olarak görünüyor. Birisi başka bir dünyada yaşarken, diğeri başka bir dünyanın özlemini çekiyor. Ütopyaların farklılaşması yalnızlığın nedeni sanılıyor.

Aynı evin çatısı altında yaşayan, her şeyi ortak paylaşan iki insan niçin yalnızlıktan yakınır? Acaba kötülük insanlarda mı? İnsanlar birbirlerine neden yabancılaşıyorlar? Yabancılaşma duygusunu doğuran şey nedir? İnsanların davranış biçimlerini ve duygularını kim belirliyor? İnsanların kendi beyinleri mi? Beyinler uzaydan gelen sinyallerle çalışmıyor. Beyinler, yaşadıkları nesnel ortamın algılarına göre davranış biçimleri, duygular (üzüntü, sevinç, aşk...) üretiyorlar.

Şöyle bir soruyla devam edilebilir: İnsanlar bir toplum içinde yaşamasalardı, acaba yalnızlık duygusunun ne olduğunu tarif edebilecekler miydi? Sanmıyorum. O halde yalnızlık sorununu ele alırken bireyleri değilde, toplumu irdelemek daha bilimsel bir çözümleme olmaz mı?

”Eğer insan, tabiatı icabı topluma açıksa, gerçek tabiatını ancak toplum içinde geliştirir ve tabiatının gücü tek bireyin gücüyle değil, fakat toplumun gücüyle ölçülmelidir.”[115]

* * *

[115] Karl Marks, *Felsefe İncelemeleri*, Sol Yayınları, 1966, s.131.

Dünyanın ilerlemiş olduğu söylenen emperyalist ülkeleri yalnızlığın hem somut, soyut, hem de toplumsal yönden merkezi durumundadır. Kapitalizm geliştikçe bireycilik, toplumsal yalnızlaşma artıyor. Bu ülkelere erişmeye özenen diğer ülkeler ise, psikolojik yalnızlaşmayı baz alarak somut yalnızlığa doğru koşuyorlar.

Modern, çağdaş sanılan ülkelerde, öldüğü birkaç ay sonra ancak postacı tarafından fark edilebilen insanların varlığı ilginç olaylardan sayılmıyor. Aile-akraba içindeki bireyler arası ilişki o kadar kopuk ki, çok özel günlerde, nadiren bir araya geliyorlar. Kan bağı bu insanları birleştiremiyor. Çocuklar, annelerini-babalarını yaşlıların bakım evlerine yerleştiriyorlar ve çoğunlukla telefonla sağlıklarını soruyorlar. Onların ölüm haberlerini duydukları gece ise sıcak yataklarından kalkıp bakım evlerine koşturmuyorlar, sabahın olmasını bekliyorlar.

Toplumsal yalnızlığa itilmiş insan, kan bağlarını değil, sadece kendini ve çıkarını düşünüyor. Diğer insanlarla ilişki kurarken maddi hesaplar yapıyor. Toplumsal ilişki insanlara bir yük gibi görünüyor. İnsanlar işyerlerinde birbirlerine içten davranmıyor, gerektiği zaman, gerektiği kadar yüzeysel ilişki kuruyorlar. Geceleri, evlerine (hücrelerine) kapanmış insanlar televizyonla-radyoyla yalnızlıklarını paylaşıyorlar.

Soyut yalnızlık, somut yalnızlıktan daha korkunç olaylara yol açıyor. Mutsuzluk, yaşamdan zevk almama, gelecekten korku, umutsuzluk, intiharlara yol açıyor. Ruhsal sorunlar nedeniyle, kendi hayatına son vermenin en yüksek olduğu ülkelerin bu sözde gelişmiş ülkeler olması düşündürücüdür.

İçinde yaşadığımız ”Yeni Dünya Düzeni”, ”Küreselleşme” dünyası bir iç çelişki yaşıyor. Toplumsal yalnızlığı önleyebilmek için bir yanıyla ekonomik ve ideolojik aygıt olarak "birlikte yaşama", aile kurumuna, kan bağına sarılıyor. Bir yanıyla da yabancılaşmayı, bireyciliği, ruhsal yalnızlığı kendisi ürettiği için, birlikteliklerin mutsuzluk kaynağı olmasına, bireylerin birbirinden kopmasına ve parçalanmasına yardım ediyor. Bu çelişkiyi ”Yeni Dünya Düzeni’nin” -ki bu kapitalizmden başka bir şey değildir- çözmesi olanaklı görünmüyor.

* * *

İnsanları ekonomik, sosyal, siyasi birçok nedenle birbirine bağlamış toplumsal sistem özgürsüzlüğü yaratırken, insanları birlikte olsalar bile birbirine yabancılaştırıyor. İnsan kendini bu yabancılaşma içinde yıkıma uğramış olarak görüyor. Yalnızlığında kendi erksizliğini ve insandışı bir varoluş içinde olduğunu hissediyor.

Pazar için üretim yapan bir tüketim toplumunda yaşıyoruz. Kazanç hırsı ve hırsın arkasından koşan insanlar arasındaki rekabet, toplumsal yalnızlığı körüklemekle kalmıyor, insanları birbirinin uyuşmazı yapıyor.

İşe giden insan istekle değil, zorunlulukla hareket ediyor. İnsan zorunlu olarak bir mesleğe bağlanmıştır. Mesleğini sevse de, sevmese de yaşam araçlarına sahip olmak için çalışmak zorundadır. İşin zevk olmadığı bir çalışma ise, insanı kendi yaşamına ve diğer insanların yaşamına yabancılaştırıyor, ilgisizleştiriyor. Bir insan diğer insan için ”öteki” kişidir artık.

Çalışan insan yaptığı işi kendi dışında görüyor. İş insanın doğal bir parçası olarak değil, zorunlu bir eki olarak var olabiliyor. İnsan işinde kendisini gerçekleştiremiyor. Fiziksel tükenmeye karşı

zihinsel alçalma yaşıyor. İşinde kendisini ne kadar fazla harcıyorsa, iç yaşamında da o kadar yoksullaşıyor, yalnızlaşıyor.

İnsanın yaptığı iş sanki kendisinin bir eylemi değil, başkasının eylemi gibi görünüyor. İnsan öyle hissediyor. Kendi yaşamını ürettiği şeye katan insan bakıyor ki, yaşamı artık ürettiği şeye aittir. Ürettiği şey, onun dışında, ona ait olmayan, yabancı bir güç gibi duruyor.

* * *

İnsan yaşamı ile yaşama araçları arasındaki araç nedir? Para değil mi? Para, ihtiyaç ile insan arasındaki ilişkiyi kuruyor. Bir insanın yaşamına aracılık eden şey, aynı zamanda diğer insanların, o insan ile arasındaki bağlantıdır. Yabancılaştıkça yalnızlaşmamızın somut gücü paradan başka bir şey değildir. Para, insanı insandan koparmaktan başka sonuç yaratmıyor. İnsanlar arasındaki aracın para yerine insanın kendisi olması gerekmez mi?

Paradan ayrılan nesneler, insan, değerini yitiriyorsa, paraya bağlandıkça yoksullaşıyorsa, yalnızlaşıyorsa insan, insanın en büyük düşmanının para olduğu, yalnızlığımızın yaratıcısının para olduğu bir gerçek değil mi? Para, Marks'ın şu sözlerini hak etmiyor mu?

"Para evrensel oruspu, insanlar ve uluslar arasında evrensel pezevenktir. Bütün insansı ve doğal nitelikleri karıştıran ve tersine çeviren, bağdaşmaz olanları kardeş kılan güç, paranın tanrısal gücü, onun insanların yabancılaşmış ve dışsal olarak biçimlendirilmiş tür yaşamı olarak kendi özünde yatmaktadır. Para insanlığın yabancılaşmış gücüdür."[116]

Rekabetçi bir toplumda paranın peşine düşen insan, paraya ulaştıkça insanlığından uzaklaşıyor. Para peşinde koşturan diğer insanı, yenmesi gereken insan olarak görüyor. İki insan da paraya yaklaştıkça, birbirlerinden, insanlıklarından kopuyorlar. Birbirlerine ve bu ilişkiye katılan her bireye, her birey kendine ve diğerlerine, doğaya yabancılaşıyorlar. Kendi çıkarı için diğerini tepelemeyi göze alan insan, toplumsal yalnızlığın tüm koşullarını özel mülkiyet taşlarıyla döşüyor. Bu yolla bireysel özgürlüğünü sağladığını sanıyor, fakat sağladığı şey yalnızlığını çoğaltmak oluyor.

Toplumsal yalnızlığımız yabancılaşmamıza, yabancılaşmamız bugünkü işleviyle paraya, yani toplumu ticari bir işletmeye çeviren kapitalizme bağlıysa, yabancılaşma duygusunu yok etmek için insanlık ne yapmalı?

Toplumsal yalnızlığın ilacı özgürlüktür. Toplumsal yalnızlıkla özgürlük ters orantılıdır. İnsanlık paranın egemenliğinden kurtuldukça, özgürleştikçe toplumsal yalnızlık azalacaktır.

* * *

Başka insanların yalnızlığı aslında insanın kendi yalnızlığıdır. Yabancılaşma olgusuna karşı direnmeyenler, onun ürettiği bataklığı göremeyenler, sadece kendi yalnızlıklarını çoğaltmıyorlar, başkalarının yalnızlığına da yardım etmiş oluyorlar. Sistemin acımasızlığı karşısında bireysel özgürlük için, bireysel yalnızlıktan kurtulmak için çırpınan biz insanlara fazla bir yol görünmüyor. Egemen ideolojinin, yalnızlığı temelde kişisel sebeplere bağlaması ve bireysel çözüm yolları önermesi bu nedenle olsa gerek. Kolektif çözüm, bir bakıma yalnızlığa karşı olanların özgürlükçü birliği olarak ortaya çıkacak.

[116] Karl Marks, *Sosyoloji ve Felsefe*, May Yayınları, 1975, s.208-209.

İnsanların özel yalnızlıkları üzerine değişik çıkış yolları önerilebilir. Ancak bunların hiçbirisi insanlığın yalnızlığına, birbirine yabancılaşma sorunlarına genel çözümler üretemez. Toplumsal yalnızlığı ortadan kaldırmak için insanı insan yapmak gerekir.

”Tam insanlığa yöneliş, tek başına veya bireycilikle gerçekleşemez, yalnızca topluluk ve dayanışma içinde olabilir. Bu yüzden ezen ve ezilenler arasındaki uzlaşmaz ilişkiler içinde gelişemez. Hiç kimse, ötekilerin öyle olmasını engellerken gerçekten insan olamaz. Bireysel olarak daha fazla insan olmaya kalkışanlar, bencilce daha fazlasına sahip olma tutumuna düşer: Bu da insandışılaşmanın bir biçimidir.”[117]

Yani toplumsal yalnızlığı artırmanın, üretmenin bir biçimi…

Psikoterapistler, davranışbilimcileri, insanların soyut yalnızlığını gidermeye kısmen yardımcı olabilirler. Ne var ki insanlığın toplumsal yalnızlığını, iç içe geçmiş halkalar halinde bir zincir olarak düşünmeliyiz. Tek tek halkalara değil, tüm zincire bakalım. Zincir sallanınca halkalar da sallanıyor. Zincirin sallantısı durdurulmadan, halkaların sallantısının durdurulması geçicidir.

[117] Paulo Freire, *Ezilenlerin Pedagojisi*, Ayrıntı Yayınları, 1995, s.64-65.

HAYAT-AŞK-ÖLÜM ÜÇGENİ

”*Eskiden, birinin tek bir söz, tek bir fikir uğruna bir adam çarmıha germeye, ya da onun için çarmıha gerilmeye hazır olduğu günler çok daha iyiydi. Şimdi her şeye alıştık. Yanaklarımız alev alev yanmıyor, kalbimiz göğsümüzden çıkacakmış gibi çarpmıyor; bir tür zehir bütün benliğimizi uyuşturuyor. Ve kendimizi esirgemek ya da feda etmek için en küçük bir arzu bile duymaksızın sessizce -nasıl anlatayım- uysalca, dilsizce acı çekiyor, katlanıyoruz.*”

Natalie Herzen

İçimde anlaşılmaz bir sıkıntı var. Sanki birileri boynuma basmış nefes almamamı istiyor. Pencerenin buğulu camlarından dışarıya bakıyorum. Beni sokağa çağıran hiçbir şey görünmüyor.

Ağlasam rahatlıyacağım. Ağlıyamıyorum da… Denizine kavuşamayan bir ırmak gibiyim. Sularım yükseliyor, alçalıyor. Bir türlü denize varamıyorum. Çekip gitmeyi düşünüyorum: Pılımı pırtımı toplayıp çekip gitmeyi… Ama nereye? Biliyorum, nereye gidersem gideyim bu sıkıntı beni izleyecek. Ölümün bir insanı kovaladığı gibi…

Ne yapmalı ki bu sıkıntım dağılsın? Bilmiyorum. Yanıt bulamıyorum. Bu sıkıntımın sebebi ümitsizlik mi? Yaşamımı değiştirmeye yetecek cesaretimin olmaması mı? Yaşama nedenimi bilemem mi?

Nietzsche ne diyordu:

”Ümit kötülüklerin en kötüsüdür, çünkü işkenceyi uzatır.”[118]

Bu görüş doğru mu? Hem doğru, hem yanlış. Kimin için söylendiği önemli. Hep boş yere bekleyenler, boş şeylere inananlar ve bir gün birilerinin onu kurtaracağını düşünenler için ümit kötü. Yaşamın kendi ellerinin içinde, kendi gücünde olduğunu bilenler, bu dünyayı değiştirmek isteyenler için ümit iyi. Ümitsiz bir gelecek için kim kendini ortaya koyabilir? Gerçekten de umut, kendinin ve başkalarının insanlığını aramak değil midir?

”Umutsuzluk suskunlaşmanın, dünyayı yadsımanın ve dünyadan kaçışın bir biçimidir. Adaletsiz bir düzenden doğan insandışılaşma umutsuzluk değil umut nedenidir, çünkü adaletsizliğin tanımayı reddettiği insanlığı dursuz duraksız aramaya yöneltir. Çünkü umut, kollarını kavuşturup beklemek değildir. Mücadele ettiğim sürece, umut beni hareketlendirir ve umutla dolu mücadele ettiğim yerde de bekleyebilirim.”[119]

[118] İrvin D. Yalom, *Nietzsche Ağladığında*, Ayrıntı Yayınları, 1996, s.82.
[119] Paulo Freire, *Ezilenlerin Pedagojisi*, Ayrıntı Yayınları, 1995, s.71.

Ümitsiz değilim, sıkıntım buradan gelmiyor. Öyleyse?

* * *

İhtiyarladığımı birden mi fark ettim acaba?

”İhtiyarlık, bir insanın başına gelebilecek şeylerin en beklemedik olanı”[120] değil mi?

Ölümün kapıda olduğunu mu düşündüm? Ölmek mi istiyorum?

”Sen ihtimal bu sözleri benim istediğim gibi anlamayacaksın. Çünkü şimdiye kadar hiçbir zaman sekiz saatlık bir geceyi arkası üstü yatarak veya bir iskemlede oturarak uyanık geçirdiğin ve kafanın ölüm düşünceleriyle dolduğunu gördüğün baki değildir. Kalplerinin, karanlık ve yalnız gecelerde, meçhul bir yumruğun içinde sıkıldığını, ezildiğini gören ve böyle zamanlarda ölümü kurtarıcı ve rahat verici bir ilaç gibi bekleyenler beni çok iyi anlarlar…
(…)
İnsanlarla beraber olduğum zaman sıkılıyorum, yalnız kaldığım zaman da böyle düşüncelerle kıvranıyor ve bu sefer insanları, tıpkı bir morfin gibi, istiyorum. İnsanlarla beraber bulunup her düşünceyi kafamdan atınca biraz rahat ediyor fakat biraz sonra kendimi istihfaf etmeye (küçümsemeye) başlıyorum, yalnız kalınca da insanları istihfaf ediyor ve aralarından büsbütün çıkmak istiyorum. Serviler bana mütemadiyen tatlı ve cazip şeylerden bahsediyor, beni uzun ve rahat bir uykuya davet ediyorlar. Fakat ne yapmalı… Kendimi gözümün önüne alıp dışarıdan bir gözle baktığım zaman hakikaten ölümü de istemiyor, yani münasip bulmuyorum. Fakat içerden bakınca başka çare yok…”[121]

Bu ikircim, ölümü hem isteyip, hem istemem mi beni bunaltıyor? Sıkıntımın sebebi bu mu? Ölmekten çok mu korkuyorum? Oysa şu görüşü hayatımın ilkesi yapmadım mı?

”Ölümsüz olan bu yaşamdır, bu andır. Ölümden sonra yaşam yoktur. Bu an sonsuza dek varlığını sürdürür ve tek seyirciniz siz, yalnızca sizsiniz”[122]

Ölümü istemiyorum, ölümden sonraki yaşama inanmıyorum. O halde, yaşamın beni yaşamasına izin vermemeliyim, ben onu yaşamalıyım. Bir zaman sonra, bir zaman öncesini düşünüp yaşamadığıma pişman olmamalıyım. Hayat kimseyi beklemez. Ama bugünkü yaşamı özgürce yaşayamayacağımı da biliyorum. Belki de sıkıntım sebebi bu!

* * *

İnsan bir başkasına yaşaması gereken hayatı kolayca öneriyor. Peki, ama kendisi önerdiği hayatı neden yaşamıyor? Yaşamdaki mutluluğun yolunu bir diğer insana gösterip, kendisinin mutluluktan kaçması bir çelişki değil mi?

”Bir başkasının hayatı gibi yaşasaydık kendi hayatımızı, ’istiyorsan yap’ diye rahatça öğütler verip yapılacak olanı hiç tereddütsüz söyleyebileceğimiz yabancı bir hayat gibi yaşasaydık eğer, acaba daha doğru ve daha mutlu bir hayat mı yaşardık?
(…)

[120] Lev Troçki, *Sürgün Günlüğü*, Yazın Yayıncılık, 1997, s.108.
[121] Sabahattin Ali, *İki Gözüm Ayşe*, Bilgi Yayınevi, 1997, s.120.
[122] İrvin D. Yalom, *Nietzsche Ağladığında*, Ayrıntı Yayınları, 1996, s.282.

Bir başkasının hayatında mutluluğa giden yolu bu kadar açık ve aydınlık görürken, kendi hayatımızda neden yolumuzu kaybediyor, neden mutluluğa ulaşmakta bu kadar zorlanıyoruz?

Mutlulukla aramızda duran en büyük engel kendimiz miyiz yoksa? Öyleyse eğer, mutluluğa ulaşmayı kendimiz imkânsız kılmış olmuyor muyuz?

Yaşanabilecekken yaşanmamış kaç mutluluk var hayatınızda?

Yaşanmışlardan fazla mı?

Yaşanmamış olanlar yaşanmışlardan fazla, değil mi?

Bir başkasının hayatı olsaydı kendi hayatımız, neyin yaşanması gerektiğini nasıl da tereddütsüz söylerdik, ”bunu yaşamalısın” derdik.

Ama bir başkasının hayatı değil hayatımız ve biz kendimize ”bunu yapmalısın” diyemiyoruz.

Tam tersini yapıyoruz.

Korkuyor muyuz mutluluktan?

Yoksa yaşanmamış olanları yaşanmış olanlardan daha mı fazla seviyoruz?”[123]

Ne kendi istediğimiz hayatı, ne de başkasına önerdiğimiz hayatı yaşamadığımızı biliyorum. Başkası da kendi hayatını ve diğer başkalarına önerdiği hayatı yaşayamıyor. Hepimiz bize dayatılan hayatı yaşıyoruz. Mutlu olacağımız hayat, mutlu hayat yaşayanlar tarafından engelleniyor. Mutlulukla aramızda duran engel hem kendimiziz, hem de başkaları. Mutluluk mutluluğun düşmanı bu düzende. Benim mutluluğum başkasının mutsuzluğu, başkasının mutsuzluğu benim mutluluğum.

Benim mutluluğum başkasının mutluluğunu üretemedikçe mutlu olamayacağımı biliyorum. Bunu şu anda gerçekleştirmenin olanaksız olduğunu da. Benimle, ama sadece benimle değil, çoğunluk olan herkesle, mutluluk arasındaki uzaklık mı benim canımı sıkıyor?

* * *

Ölümü düşündükçe yaşamı daha çok seviyorum. Peki, o zaman hep ölümü mü düşünmek gerek? Korkunç bir hızla her dakika ölüme yaklaşıyoruz. Hızı artırmak, azaltmak mümkün değil. Ama hızı kesmek mümkün. Hızı mı kesmek istiyorum? Sıkıntım bu nedenle mi? Yaşamayı sevdiğime göre bunu istemem olanaklı değil. Mayakovski gibi canıma kıyamam. İnsan tüm umudunu yitirirse belki Mayakovski gibi yapabilir. Ya da Stefan Zweig ve karısı gibi… Zweig ve karısı, insanlar dünya savaşı boyunca birbirlerini keserken bu gerçeğe tahammül edemediler. Üstelik kendileri savaşın çok uzağındaydılar. Bu haklı tepkiyi bile cana kıymak için olumlamadığıma göre, onlar gibi olamam.

Düşünelim ki çaresiz bir hastalığa yakalandım. Acılar içinde kıvranıyorum. Başkalarını da üzüntüler içinde yaşatıyorum. O anda bu çözüm en insancıl çözüm değil mi?

[123] Ahmet Altan, *Karanlıkta Sabah Kuşları*, Can Yayınları, 1997, s.86, 87, 88.

”İnsanların yaşamlarını sürdürüp sürdürmemekte özgür olmaları gerektiğini, onulmaz hastalıklardan acı çeken insanların yaşamaya zorlanamayacaklarını savunan ben değil miydim?"[124]

İnsanın ölüm anını saptaması onun hakkı olamaz mı? Troçki, yaşamının son günlerinde kafasına takılan bu soruyu şöyle çözümlememiş miydi?

”O durumda, ölüm anımı saptama hakkımı saklı tutuyorum. ’İntihar’, böyle bir sözcük bu koşullarda yerindeyse eğer, hiçbir açıdan, bir ümitsizlik veya vazgeçiş nöbetinin ifadesi olmayacaktır. Nataşa ve ben, birçok kereler, kendi yaşamına, veya daha doğrusu, çok yavaş bir ölüm sürecine kendi eliyle son vermenin tercih edilir olacağı bir bedensel duruma gelinebileceğini söyledik birbirimize…”[125]

İyi de benim öyle bir durumum yok. Bu şimdilik uzak bir ihtimal. Peki niye canım sıkılıyor?

* * *

Rosa Luksemburg ve onun sevgilisi Jogiches yaşamı çok seviyordu. Ama onlar ölümü hep yanlarında taşıdılar. Onlar için de hayat vazgeçilmeyecek kadar değerli değildi. Hayatlarından daha kıymetli şeyleri vardı. 1919’da karanlık soğuk bir kış günü ölüm Rosa’yı haince yakaladı. Onun cesedini kanala atanlar, iki ay sonra da Jogiches’i öldürenler için hayat vazgeçemeyecekleri kadar değerliydi halbuki. Acaba Rosa ölümü kucaklarken Jogiches’e aşkına dair yazdığı şu satırları aklına getirebildi mi?

”Hemen oracıkta öpüşmeyeceğiz ya da başka bir şey, o zaman her şey bozulur, konuşmayacağız da. Hızlı hızlı eve yürüyeceğiz, arada bakışarak, nasıl bakışırız bilirsin, bir de gülümseyerek. Evde kanepeye oturup kucaklaşacağız ve ben hıçkıra hıçkıra ağlamaya başlayacağım, şimdi yaptığım gibi.”[126]

Rosa’nın, Jogiches’in ölümünü düşününce aklıma Sabahattin Ali geliyor. Hani şöyle diyen bir insan:

”Bugünkü itibarlı kişiler gibi kese doldurmadık, makam peşinde koşmadık. İç ve dış bankalara para yatırmak, han, apartıman sahibi olmak, sağdan soldan vurmak ve milleti kasıp kavurmak emellerine kapılmadık. Bütün kavgamızda, kendimiz için bir şey istemedik. Yalnız ve yalnız, bu yurdun bütün yükünü omuzlarında taşıyan milyonlarca insanın derdine derman olacak yolları araştırmak istedik.

Ne afedilmez suçmuş meğer! Neredeyse, yoldan geçerken mide uşakları arkamızdan bağıracaklar; Görüyor musunuz şu haini! İlle de namuslu kalmak istiyor ve ahengimizi bozuyor…”[127]

Onu da haince öldürdüler! Cesedini köy toprağında bırakıp gittiler. Cinayeti işleyen belli, ama kimin işlettiği belli değil (yani belli).

---

[124] Emma Goldman, *Hayatımı Yaşarken*, İkinci Cilt, Kaos-Metis, 1997, s.970.
[125] Lev Troçki, *Sürgün Günlüğü*, Yazın Yayıncılık, 1997, s.152.
[126] Rosa Luksemburg, *Sevgiliye Mektuplar*, Kaynak Yayınları, 1985, s.45.
[127] Sabahattin Ali, *İki Gözüm Ayşe*, Bilgi Yayınevi, 1997, s.17.

Sabahattin Ali'nin yaşamı ne kadar da çok sevdiğini okurken bu ölümü yaratan cellatlara nefretim daha çok büyüyor.

"Yalnız yaşamak, nasıl olursa olsun yaşamak istiyorum. Yalnız hayatta olmak bana diğer bütün felaketleri silip süpürecek bir bahtiyarlık gibi geliyor.
(…)
Etrafımdaki insanlara, binalara, ağaçlara, yıkık duvarlara içime sığmayan bir muhabbetle bakıyor, hepsini kucaklamak istiyorum, uzun bir yolculuk ve hasretten sonra çok özlediğim bu şeylere tekrar kavuşmuş gibiyim.
(…)
Yarın nasıl yok oluvereceğimizi adamakıllı, külahımızı önümüze koyarak bir düşünsek bugün sadece nefes almanın bile ne büyük saadet olduğunu idrak ederiz.

Bütün insanların şu düsturu her zaman tekrarlamaları kendi saadetleri için elzemdir:

Mademki yaşıyorum bahtiyarım…"[128]

Evet, evet yaşadığım için mutluyum. Şu anda topraklara karışmadığım için mutluyum. Ama yine de canım sıkılıyor.

* * *

Can sıkıntımı bir türlü gideremiyorum. Hücreye kapatılmış bir adam gibi sıkılıyorum.

"Canım çok sıkılıyor. Gerçi beni canı sıkılmasın, keyiflensin diye hapse atmadılar, fakat ne de olsa can sıkıntısı hoş bir şey değil. Şimdiye kadar hapishanedeki hayattan, hapishanede oluşumdan şikâyetçiydim, bugünlerde dışardan uzak oluşum ve dışarısını çok özleyişim beni üzüyor.
(…)
Dünyayı, bir zamanlar içerisinde alabildiğine başıboş dolaştığım dünyayı içim sızlayarak görüyorum. Bütün bunları bir daha göremeyecekmişim, dostlarıma ve dünyaya artık kavuşamayacakmışım gibi bir his var içimde..."[129]

İyi de ben hapishanede değilim! Demir parmaklıkların arkasında olmadığıma göre canım bu nedenle sıkılıyor olamaz.

* * *

Yalnız mıyım? Onun için mi sıkılıyorum? Şöylesi bir yalnızlığı istediğim zamanlar oldu.

"Mesela her tarafı ormanla sarılı yüksek bir dağda ufak bir kulübede ömrünün sonuna kadar kimseyle görüşmeden yaşamak, taşlar, yapraklarla konuşmak ve düşünmek istiyorum. Öyle zamanlarım oluyor ki bu düşünce şiddetli daüssıla *(sıla hastalığı)* gibi beni sarıyor, bana hayatımın bir gayesi gibi görünüyor.

Yahut yalnızca görmediğim, bilmediğim memleketlere çıkmak, günlerce hiç konuşmadan, hiç insan yüzü görmeden yürümek, yalnız ara sıra biraz ekmek istemek veya yol sormak için

[128] Sabahattin Ali, *İki Gözüm Ayşe*, Bilgi Yayınevi, 1997, s.100.
[129] Sabahattin Ali, *İki Gözüm Ayşe*, Bilgi Yayınevi, 1997, s.133.

insanlara gitmek ve böylece, hiç kimsenin bilmediği bir yerde tek başıma ölünceye kadar, düşüncelerimle dolaşmak istiyorum."[130]

Sizin de bu türlü bir yalnızlığı aradığınız zamanlar oldu mu? Çevrenizdeki insanların sizi anlamadığını düşündüğünüz, insanlara küstüğünüz, toplumun yarattığı egoist bireyden bıkıp yalnızlığınıza sığınmak istediğiniz, umutsuz insanı gördükçe umutlu insanı beyninizde aradığınız, kendinizden ve herkesten kaçmak istediğiniz, kaçtıkça da daha fazla yalnızlaştığınız zamanlar…

Toplumsal yalnızlığımıza bağlı bu çeşit yalnızlıklar gelip geçiyor, ama sonradan bizi tekrar yakalamak üzere. Şimdi böyle bir yalnızlık içinde değilim. İçimdeki sıkıntı böyle bir yalnızlıktan gelmiyor. Yüreğimin her yanını sarmış acı nereden geliyor öyleyse?

* * *

Artık âşık olamıyorum, bütün duygularımı yitirdim, aşk bana küstü. Aşktan umudumu kestiğim için mi canım sıkılıyor? Bir daha sevemeyeceğimi düşündüğüm için mi? Yeni aşkların, ilk aşk gibi olacağına inanmadığım için mi? Her aşk ilk aşk gibidir, bunu biliyorum. O zaman ne?

Her aşkın biteceğini bildiğim için ümitsizim, belki ondan dolayı canım sıkılıyor.

"Aşk dedikleri, bir insandan küçük bir kil parçası alıp bir gün yıkılacağını gizliden gizliye hep bilerek, o küçücük parçadan kocaman bir heykel yapmaktır. Ve kendileri bir heykel yaparken, kendilerinin de heykelinin yapıldığını bilmezler.

Sonra birden yüzlerini çeviriverirler.

Heykellerin kolları bacakları yanlış oynar, parçalar dökülür.

Her seferinde, yeni küçük kil parçalarından yeni heykeller yapmak için, arkalarında kırık bir heykel bırakarak uzaklaşırken, aynı mahzun sesle, aynı sözcüğü söylerler.

- Elveda."[131]

"Elveda" sözcüğünü sevmediğim için aşk ile karşılaşmak istemiyorum belki. Bu korku sıkıntı mı yaratıyor bende?

Hayır, insanın aşk ile her zaman karşılaşacağını biliyorum. Aşkın ölümlü olmasına bakarak aşkı doyasıya yaşayamayanlara üzülüyorum. Nasıl ki, ölümden korkarak hayat doyasıya yaşanamazsa, aşkın öleceğini düşünerek de aşk yaşanamaz.

Aşk sürecini, aşkın içinde filizlenen sevgiyi öğrenme ve onu geliştirme dönemi olarak görüyorum. Aşkı hayatın önüne koyamıyorum. Aşk hayattan üstündür diyemiyorum. Aşkı hayattan ayıramıyorum. Aşkı ufak, hayatı koskocaman görüyorum. Mutsuzluğumun sebebi bu mu? "Hayatın sevda karşısında ne önemi var?" diyenlerle aynı düşünmüyorum. Sevdanın hayat karşısında ne önemi var? diyenlerdenim. Dostluğun, insanlığın, cinsel aşktan daha büyük olduğuna inanıyorum.

---

[130] Sabahattin Ali, *İki Gözüm Ayşe*, Bilgi Yayınevi, 1997, s.83.
[131] Ahmet Altan, *Geceyarısı Şarkıları*, Can Yayınları, 1995, s.28.

Acaba, bugün yanlış düşündüğümü fark ettiğim için mi canım bu kadar çok sıkılıyor? Fakat ben yanlış düşündüğümü düşünmüyorum ki…

* * *

Belli bir yaştan sonra hep şuna inanmadım mı?

”İki sesimiz olmalı şimdi.
Biri aşka açılmalı, biri dövüşe.
Biri uzaklardan bir kadını çağırır gibi, değmediğin bir tenin ısısını değmeden hisseder gibi usul olmalı, özlemle kısılmalı, umutla fısıldamalı.

Anlatmalı.

Hayata ve aşka dair konuşmalı, hem şaşkın çocuk gözleri gibi saf olmalı hem yosma akşamlar gibi edepsizliklere doğru kararmalı.

Öyle bir ses olmalı ki, duyan yaşamak ve sevişmek için titremeli.

İki ses gerek bize şimdi.

Biri bir gece baskınında ovulu uyandırır gibi, çıplak kılıçların üstüne çırılçıplak yürür gibi gür olmalı, yiğitçe yükselmeli, öfkeyle tütmeli.

Haykırmalı.

Ölüme ve kavgaya dair konuşmalı.

”Hayır” diye dikilmeli, ”Despotlara karşıyım, doğarken de karşıydım ölürken de karşı olacağım, tanklarınızı ve toplarınızı istemiyorum, darbelerinize baş eğmeyeceğim, siz korkuttukça korkumu daha derinlere gömeceğim.”[132]

İnsanlığın en yüksek sesinin özgürlük kavgası olduğunu, aşk sesinin onun tamamlayanı olduğunu biliyorum. İnsanlığın insansızlaşmayı kabul edemeyeceği çağın pencereden baktığını görüyorum. Eğer böyleyse, niçin canım sıkılıyor?

Korkumu çok daha derinlere gömemediğim için mi? Ya da insanların korkularıyla uyumlu yaşamaları, korkuyu kollarına takıp, sokaklar yerine evlerinin içinde dolaşmaları mı canımı sıkıyor?

* * *

Kitapları karıştırdığım için canım sıkılıyor. Düşündüğüm için, yukardaki şeyleri düşündüğüm için canım sıkılıyor. Dünyadaki amacı sadece yaşamak olan insan gibi olamadığım için canım sıkılıyor. Tek sesim olmadığı için canım sıkılıyor. Düşünmeyen insan ne kadar mutlu! Mutsuzluğu hak ediyorum. O halde şikâyet etmekte tamamen haksızım. Hayat-ölüm-aşk üçgenini böyle düşünürsen, bu çekilmez dünyada şimdilik sana düşen can sıkıntısıdır.

[132] Ahmet Altan, *Karanlıkta Sabah Kuşları*, Can Yayınları, 1997, s.135.

HAYATI YARATANLARA DAİR

”Sana ’Küçük Adam’, ’Sıradan İnsan’ diyorlar; yeni bir çağ, ’Sıradan İnsan Çağı’ başladı diyorlar. Bunu söyleyen sen değilsin Küçük Adam. Onlar söylüyor bunu, büyük ulusların başbakanları, koltuklanmış işçi liderleri, kentsoylu ailelerin tövbekâr evlatları, devlet adamları söylüyor.

(…)

Gerçekten büyük olan insandan seni ayıran tek bir nokta var: Büyük adam da bir zamanlar çok küçük bir adamdı; ama bir tek önemli yetenek geliştirdi: Düşünce ve davranışlarında küçük olduğu noktaları görmeyi öğrendi. Kendisi için çok değerli olan bazı şeyleri yitirmeyi göze alarak kendi küçüklüğünün ve önemsizliğinin taşıdığı tehlikeyi giderek daha iyi sezmeyi öğrendi. Demek ki, büyük adam, ne zaman ve hangi alanda küçük adam olduğunu bilir. Küçük Adam, küçük olduğunu bilmez ve bunu bilmekten korkar.

(…)

Kendine değgin şakaları duyuyor ve başkalarıyla birlikte bunlara kahkahalarla gülüyorsun. Kendinle alay ettiğinden gülüyor değilsin. Küçük Adama gülüyorsun sen; ama kendine güldüğünü, gülünecek halde olduğunu bilmiyorsun. Milyonlarca Küçük Adam, insanların kendilerine güldüğünü, gülünecek halde olduklarını bilmiyorlar. İnsanlar sana neden böyle açık açık, yürekten ve böylesine büyük, kurnaz ve iğrenç bir zevkle gülüyor yüzyıllardır, ha, Küçük Adam?

(…)

İşte sen böylesin, Küçük Adam. Kaşık atmayı, kepçe daldırmayı iyi beceriyorsun ama yaratma yetisinden yoksunsun. Zaten bu yüzden böylesin, bu yüzdendir ki, yaşamın boyunca sıkıcı bir büroya ya da bir resim masasının başına kapanıyorsun, sırtına deli gömleği geçirir gibi parmağına evlilik yüzüğü geçiriyorsun.

(…)

Kendini büyük bir oburluk içinde parayla, mutlulukla, bilgiyle doldurmak istiyorsun, çünkü kendini boş, aç, mutsuz hissediyorsun Küçük Adam; gerçekten bilgili saymıyorsun kendini, ya da gerçekten öğrenmek istediğine inanmıyorsun. Gene aynı nedenle hakikatten kaçıyorsun ondan. Hakikat, kaçınılmaz olarak, burada sana benim göstermek istediğim, anlatmakta yetersiz kaldığım şeyleri gösterecektir çünkü. Sense bunu istemiyorsun Küçük Adam. Yalnızca bir tüketici ve yurtsever gibi görünmek istiyorsun, o kadar.

’Şuna da bak! Yurtseverliği yadsıyor bu adam! Devletin, ve onun özü olan ailenin koruyucusu yurtseverliği yadsıyor! Bu adamı susturmak gerek!’

Sendeki ruhsal kabızlıktan söz edildiğini duyunca böyle bir yaygara koparıyorsun işte. Bu sözleri dinlemek, anlamak istemiyorsun. Bağırmak istiyorsun yalnızca. Haydaa! İyi güzel ama, mutlu olma yetisinden yoksun olmanın nedenlerini sakin sakin anlatmama neden izin vermiyorsun?
(…)
Önemsiz biri olsaydın, bunu yaşam-ölüm sorunu yapıp, seninle böyle konuşur muydum sanıyorsun? Önemli olduğun ve çok büyük sorumluluklar taşıdığın içindir ki, küçüklüğün ve anlamsızlığın son derece tehlikeli ve korkunç. Sana aptal olduğunu söylüyorlar. Bense akıllı ama korkak olduğunu söylüyorum. Sana insan toplumunun süprüntüsü diyorlar. Bense onun tohumu olduğunu söylüyorum.”

Wilhelm Reich

İnsan kardeşim,

Seni çocukluğundan beri baskıyla büyütüyorlar. İlk yargıçların annen - babandır. Boyun eğmeyi başlangıç olarak ”aile yuvası” içinde öğreniyorsun. Zorunluluğu, isteklerinden vazgeçmeyi böyle öğrenmeye başlıyorsun. Sana ilk ödülünü veren de, seni ilk cezalandıran da ailendir. Düzenin istediği biçimde terbiye ediliyorsun. Uslu durursan, onların istediği gibi olursan hediyelere hak kazanıyorsun, arsız olursan cezaya. Sevilmek istiyorsan uslu olacaksın.

Sevilmemek korkusu, ceza korkusu senin beynine daha o dönemde yerleşiyor. Kendin olmamayı çocukluğunda kaybediyorsun, büyüyünce de özgür olmamayı yadırgamıyorsun, özgürlüksüzlüğe alışıyorsun.

Cinsel özgürlüğün çocuk yaşlarda çiğneniyor. Cinsel tabularla o dönemde karşılaşıyorsun. Cinsellik doğal bir içgüdü değil, ahlakla, gelenekle, ayıpla örtüşmüştür senin için. Bir de seni din ile korkutarak cinselliğini bastırıyorlar.

Senin bir yargıcın yok, çok yargıcın var. Çevren, ailen, toplum, din, ahlak, hepsi senin yargıcındır. Kendi hayatını kendin değil, onlar düzenliyor. Nasıl yaşaman gerektiğine onlar karar veriyor. Korktuğun için onları izlemek zorundasın, izliyorsun. Sonra korku senin içine yerleşiyor, senden bir parça oluyor. Korkuyu bilincinin gerilerine atıp, gönüllü gibi davranmaya başlıyorsun. Buna alışıyorsun. Korku üreten bir toplumda yaşıyorsan başka nasıl olabilir?

Korkmaya her an hazırsın. Her şeyden korkuyorsun. Korku sende hizmetçi ruhu yaratıyor, kendi vicdanından korkmaya başlıyorsun. Vicdanını korumak, suçluluk duygusuna kapılıp kıvranmamak için, seni korkutanların yolundan gitmek gerekiyor, öyle de yapıyorsun. Senin yargıçlarının yarattığı dış otorite neyse, iç otoriten aynı oluyor. Dış güçler senin vicdanını korkutarak esir alıyorlar, sen de ”gönüllü” olarak vicdanını onların anlayışına teslim ediyorsun.

İçinde bastırdığın her duygu, her gerçek bir gün gelecek senden intikam alacak. İntikamın diğer adı mutsuzluktur. Her korktuğunda mutsuz olacaksın. Korkunu yenmek için harcadığın enerji, mutlulukdan zorla çaldığın enerjidir. Korkunu yenmek için sarfettiğin güç, gerçekte senin mutluluk için harcayacağın güçtür.

* * *

Korkunu yenmek için uyum sağlamayı çözüm sanıyorsun. Bu senin savunma tepkin. Unutma ki, bugünkü insanlıkdışı düzende senin uyumun, egemenlerin isteklerine, kurallarına boyun eğmek anlamına geliyor. Uyum sağladıkça ”sallabaş” oluyorsun, sempatik gözükmek için uyum sağlıyorsun. Evet, korkunu geçici olarak yeniyorsun, ama yenileri çıkıyor. Toplum almaktan bıkmıyor, sen de vermeye alışıyorsun.

Korkuya karşı kendini nasıl savunuyorsun? Ya melankoliye, yalnızlığa sığınıyorsun, ya kendini olduğundan güçlü göstermek için saldırganlaşıyorsun, ya göstermelik nazik adam oluyorsun, ya da burnu büyük çekilmez bir insan. Korkunu kapatmak için ”sert adam” rolüne soyunuyorsun, ama sen aslında sert değilsin. Sadece korktuğun için öylesin.

Benliğin korkuyla, komplekslerle, boşinançlarla doldurulmuş durumda. Sen hastasın. Hastalıklı bir düzenin hastalıklı bir parçasısın sen. Korktuğun, bu korkuları bastırdığın, dolayısıyla uyum sağladığın için ”sağlıklı” görünüyorsun, öyle olduğunu sanıyorsun. Seninle, psikiyatri kliniklerinde yatan insanlar arasında özde fark yok. Onlarla senin arandaki fark, sen korkunu bastırabiliyorsun, onlar bastıramıyorlar. Sen korkun yokmuş gibi davranıyorsun, onlar açıkça korkuyorlar.

Yaşadığın düzende, insanlar arası ilişkiler, egemenlik ilişkileri aracılığıyla belirleniyor. Komuta hiyerarşisinde altta sana bir yer ayırmışlar. Daha çok emir alıyorsun, kendini bir şey sanman için de oradan daha aşağıya emirler veriyorsun. Senden üstekine, onların emirlerine çıkarın için ”evet” diyorsun. Çıkarın için şefine yaltaklanıyorsun. Ona sempatik gözükmek için bin bir kılığa giriyorsun. Piramitteki yerin değişmesin diye, hatta piramitin tepesine yaklaşmak için, diğer insanların üzerine basmak, çok çalışıyor görünmek sana zor gelmiyor. Alçaldıkça yükseldiğini düşünüyorsun.

Biliyorum, bunları gönüllü yapmıyorsun. İçindeki korku, geleceğinden duyduğun korku sana bunları yaptırıyor. Ya aç kalırsam, ya iyi yaşayamazsam, ya cezalandırılırsam diye korkup duruyorsun. Korku zorunluluk ve zor demektir. Zorlandıkça korkuyorsun. Korktukça daha fazla eziliyorsun.

Sen, bu sınıflı toplumda korkusuz yaşayamazsın. Toplum dışına düşmek istemiyorsan korkacaksın. Korktukça uyumlu bir insan olacaksın ki, bu düzende bir yerin olsun. Egemenlerin kuklasısın sen. Onları sen seçiyorsun, seni yönetsinler diye. Yönetmekten de korkuyorsun, daha doğrusu egemenlerin yerine geçip yönetebileceğine aklın yatmıyor. Sendeki korkularla yaratılan aşağılık kompleksini kullanıyorlar. Sana diyorlar ki, sen karar ver biz yönetelim. Sen de köleliğe karar veriyorsun. Senin özgürlüğün var, köle sahibini seçme özgürlüğün.

Senin beylerin, efendilerin akıllı adamlar. Seni ya kendi iç korkunla yalnız bırakıp ”gönüllü” olarak bu düzene uyduruyorlar, ya da ”güvenlik güçleri” dedikleri aparatla, işkenceyle, hapisle korkutup elini kolunu bağlıyorlar.

* * *

Her şeyin alınıp satıldığı bir toplumda yaşıyorsun. Senin düşüncelerin alınıp-satılmaya göre belirleniyor. O yüzden sen, ne alacağına, ne kadar alacağına bakan adamsın. Yardım ediyorsan, yardım beklediğin içindir. Yardımın karşılığında hiç olmazsa takdir, saygı, sempati beklemiyor musun?

Vermek, sevmediğin bir iş biliyorum. Karşındakine en fazla senin çıkarına dokunmadığı kadar verebilirsin. Sen çıkarını düşünmeden yaşayamazsın. Almak - vermek ilişkisinde kişisel çıkar ölçüdür senin için.

Almak, hep almak isteği, sende kazanma hırsı, başarı hırsı yaratıyor. Başarmak istiyorsun. Kazanmak istiyorsun. Zaten sen sürekli bir sınavın içinde olan değil misin? Sınavları hep geçmek, hep kazanmak istiyorsun. Manevi başarıları daha az, para getiren başarıları daha çok istiyorsun. Başarmakla, kazanmakla gözün dönmüş senin. Kazanmak için yanı başındakini yenmek zorundasın. O kaybederse sen kazanacaksın. Karşındaki insan arkadaşın da, yakının da olsa onun başaramamasını istersin içinden. O başaramazsa, senin başarı şansın artacak çünkü. Yaşadığın toplumda insan insanın düşmanıdır. Sen karşındaki insanın, karşındaki insan senin düşmanın. Rekabet halinde olan insanlar düşman olarak rekabet eder. Sen rekabetçi toplumun bir bireyisin. Ekonomideki rekabet senin ruhuna kadar girmiş. İşçiysen, işyerinde kalmak için iş arkadaşlarını gözden çıkarırsın. Sanatçıysan, ün yapma, meşhur olma, piyasada tutunma uğruna sanatçı arkadaşlarını tepelersin. Öğrenciysen, iyi not almak için sınıf arkadaşlarını yenmek istersin. Kadınsan, etkileyici erkekler için diğer hemcinslerinle savaşırsın. Erkeksen, güzel kadınlar için kavga edersin…

Sen zavallı bir durumda olduğunu bilmiyorsun. Para için rekabet ediyorsun. Kariyerin için rekabet ediyorsun. Saygı için, prestij için, başarı için hep rekabet ediyorsun. Sen, kendi kendinin düşmanısın. Diğer insanlara karşı kuşku, kıskançlık, nefret duymadan yaşayamazsın. Çünkü, bu toplum seni kendini düşünmeye, bireyciliğe zorluyor. Sen saçından ayak tırnağına kadar egoistsin. Kendi çıkarın için satın almaya ve satın alınmaya hazırsın. Korktuğun için kendine ait şeyleri savunmak, daha fazlasını elde etmek için saldırmak zorundasın. İnsanların birbirinden korktuğu bir toplumda başkası olamaz.

* * *

Sen yaşamıyorsun. Yaşamda kalmak için çırpınıp duruyorsun, yavaş bir ölüm içindesin. O çok sevdiğin devletin ideolojik-ekonomik değirmeninde öğütülüp atomize oluyorsun.

Senin efendilerin, ”hepimiz birlikteyiz”, ”ulusun birliği için kenetlenelim” diye bağırıyorlar. Sen de onlarla birlikte bağırıyorsun. Hiçbir kimse kimseyle birlikte değil bu düzende. Bugün insanlığın sahip olduğu ortak şeyin, birlikte olma yanılsaması olduğunu anlamıyorsun. Gerçekte sen onlarla birlikte değilsin, ama öyle sanıyorsun. Senin birlikte olman gerekenler senin gibi olanlar. Sen ise onları görmüyorsun.

Sen tecrit edilmiş insansın. Kalabalığın içinde yalnız olmanın acısını her an duyuyorsun. Kalabalık artıyor, senin içindeki yalnızlık boşluğu büyüyor. Ama yine de kendi benliğinden niçin sürgün olarak yaşadığını düşünmüyorsun. Çünkü kendine yabancılaşmışsın sen.

Sen gözünle görensin. Senin için gerçek, gözünlü gördüğündür. Sihirbazların marifetleri, hint fakirinin kavalından çıkan müzikle ipin yükselmesi, gözle görülen sahte gerçektir. Bunların

gerçek olmadığını sen bilirsin. Ama efendilerinin sana gösterdikleri şeylerin gerçek olmadığını düşünmezsin bile. Efendilerin senin beyninle görmeni istemezler. Halbuki gerçek, gözle görülen değil, beyinle görülendir. Senin beyninle göremediğin gerçek, günlük sıradan yaşamının içinde gizlidir.

Sen efendilerin tarafından ideolojik olarak hipnoz edilmişsin. Uyurgezer gibisin. Sürekli telkin altındasın. Telkin senin vicdanını rahatlatıyor. Sana görevini yerine getirdiğin duygusunu veriyor. Böylece kendi celladına aklını uzatıyorsun. Celladın seni öldürmüyor, seni tekdüze gündelik bir yaşama, boşluğa mahkûm ediyor. Ve de sen buna, dizinin üstünde yaşamak için katlanıyorsun.

Sen rolünü yaşıyorsun. Hayatını değil… Herkes rolünü yaşıyor. İnsanlar birbirlerine rol yaparak yaşıyor. Sen yaşamadığın, sadece yaşamda kalmaya çabaladığın ve bu nedenle herkesi akrep gibi sokmaya hazır olduğun için, sahteciliğe dayanan rolüne sıkıca sarılırsın. Rolsüz kalmak istemezsin. Rolsüz yaşayamazsın sen!

* * *

Sen bir de ahlakçısın. Ahlak ahlak diye koşturup durursun, ama onun ne olduğunu bilmezsin. Herkes birbirinin düşmanı olduğu için kurallar vardır. Senin ahlakın insanlar arasındaki düşmanlık üzerine oturmuştur. İnsanlar birbirlerinden korktukları için ahlak var. Ahlak senin yargıcındır. Her bir insan diğer insanı senin şu ahlak dediğin şeyle yargılar. Korktuğun için ahlaklı görünmeye çalışırşın, ahlaklı olduğunu sandığın için diğer insanları yargılarsın. Çıkarın için her türlü rezilliği yaparsın, fakat ahlakına laf söyletmezsin. Senin ahlaki tutkun ahlaksızlığınla örülmüştür. Senin ahlakında ödül için boyun eğmek doğaldır. Efendine karşı dürüst olmayı yani uşaklığı kabul etmeyi ahlaklı olmak sanırsın. Egemenler için çok çalışmayı erdem sayarsın. Okulda sana böyle öğretirler. Dini masallar böyle söyler. Senin okuduğun okullarda, rekabetçi topluma uygun ”ahlaklı insanlar” yetiştirilir. Köle benliğiyle yetişen köleliği kabul eder. Sana baş eğmeyi öğretirler ki, ilerde sen de baş eğdirebilesin. Boyun eğerek otorite korkusunu ruhuna alırsın, boyun eğdirerek bu korkunu dindirirsin.

Senin din anlayışın bile çıkarcıdır. Tanrı’dan korktuğun için günah işlemek istemezsin. Tanrı’nın seni cennete göndermesi için dua edersin. Korkmasan günah işleyeceksin, cenneti düşünmesen dua etmiyeceksin. Bu dünyanın haksızlığına, kötülüğüne öteki dünyayı düşünerek katlanırsın. Öteki dünya için mutluluk umudun, bu dünyada yaşadığın mutsuzluğa ödül olarak verilmiştir. Din korkusuyla, hurafelere, uydurma şeylere inanırsın. İçinden inanmak gelmese de, öteki dünyada başına kötü bir iş gelmesin diye bu gerçeği kendine söylemezsin. Tanrıyla ilişkin bile alışverişe dayanıyor.

Sen kendin olamıyorsun, olamazsın. ”Başkaları ne der?” korkusuyla yaşarsın. Kendi özgürlüğünü, başkalarının yargısına bırakmak zorunda olan insansın sen. Çünkü, başkası sana bakan kimsedir. Sana prestij verecek kimsedir. Başkalarının sana ”iyi bakışı olmadan” ayakta kalamazsın. Sen, güzel, iyi, zengin, saygın olmak için başka yargıçlara muhtaçsın.

Baskı uygulayanlara düşmanlık duyup, korkundan dolayı onu bilinç altına itersin, yeri geldiğinde onu üste çıkartıp başkalarına uygularsın. Sen insan kardeşim, yasal baskıyı kabul edensin. Otoriteler yasal baskı yapabilirler, sen de başkalarına yapabilirsin. Yeter ki baskı yasal olsun, otorite kabul ettiklerin tarafından uygulansın. Senin içinde gizlenmiş olan barbarlık yargıçlarınca açığa çıkarılır. Senin bir yanında korkaklık, çekingenlik, duygusallık var, diğer yanında düşmanlık, sertlik, zorbalık. Sana karşı olmadığı sürece baskıya karşı değilsin sen.

* * *

İdeolojilere karşı olduğunu söylersin. Halbuki, senin beynine çocukluktan itibaren sokulmuş ideolojiyi savunursun. Farkında olmazsın bir ideolojinin adamı olduğunun. Kulağına en çok gelen düşünceleri doğru kabul edersin. Sana göre çoğunluk doğru, azınlık yanlış söyler. Korktuğun için çoğunluğun yanını tutarsın. İdeolojik bir güven içinde olmak amacıyla, gazetelerdeki, televizyonlardaki, radyolardaki seni uyutan nakaratları tekrarlarsın. Uyudukça güvendesin, çoğunluktasın. Sen güvensiz yaşamak istemezsin. Senin cebinde hayata karşı ideolojik güvenlik çekleri olmalı ki, rahat uyuyabilesin. Tek başına, doğru bildiğini söylemek sana zor gelir. Sana çoğunluğu olan bir ses lazım. Koroya katılmayı seversin, çünkü sesin arada kaybolur. Aynı şeyi söyleyen kalabalıkla birlikte, azınlıklar üstüne ideolojik saldırı yapmak hoşuna gider. Sen çoğunluğun ideolojisine bağlısın, onun bir stereotipisin. Çoğunluk, senin ideolojik korkularını yatıştırır, beynini yormaktan kurtarır. Çoğunluk otoritedir. Çoğunlukla birleşerek, toplumsal otorite gibi bağırırsın. Sonra da kendine dönüp, ”zararlı” fikirlere bulaşmadığın için yani düşünmediğin için sevinirsin. Kendin olamadığın için, onlar olmadan bir hiçsin sen.

Görüşlerinde yanlız kalsan çok korkacaksın, çoğunluk olunca korkun azalacak. Hangisi daha mantıklı? Kâr-zarar hesabına göre düşünen adam olduğun için çoğunluğun tarafında olmak, öyle sesler çıkarmak daha kârlı değil mi? Muhalefet olmayı sevmezsin sen, seni hep üste çıkmaya dürtükler bu düzen. Güce taparsın sen.

Senin baskıcı toplumun sana yaşama sevinci yaratmak için özel dergiler, medyatik programlar, reklamlar, lüks tüketim malları, yedek kişilikler sunar. Bunlara modern olmak için sarılırsın. Kandırıldığının bile farkında olmadan…

Sen özgür olmadığın için özgürce sevemezsin. Aşklarına, sevgine toplumsal zorunluluklar bulaşmıştır senin. Sonuçta hesap yaparsın. Sevdin mi, karşındaki insan malındır. Onun üzerinde egemenlik kurmayı doğal hakkın olarak görürsün. Sen sevdiğini aldatabilirsin, sevdiğinin seni aldatmasını istemezsin. Sen yalan söylersin, sevdiğinin yalanını ”ihanet” olarak adlandırırsın. Sen ikiyüzlüsün, çifte standartların var senin.

Senin sefil yaşantını daha nasıl anlatayım? Peki, senden hiçbir umut yok mu? Sen korkularını yenemez misin? Sen boyun eğmemeyi öğrenemez misin? Direnmeyi öğrenemez misin? Yaşamı, aşkı, sevgiyi, mutluluğu, kendi egoizminin dışında düşünemez misin?

Kölelik ruhun yaşadığın şu özel mülkiyetçi toplumdan geliyor. Senin bütün insani özelliklerini elinden alarak, seni ”insansızlaştıran” bu adi, bencil düzendir. İnsanları birbirinin kurdu yapan bu toplumu değiştiremezsen, kendini değiştiremeyeceksin. İnsan olmak istiyorsan, özgür insan olmak istiyorsan, bu toplumun ömrünü uzatmayacaksın. İnsanlıkdışı düzenin ölümü, senin insan olarak yeniden doğman demektir. Umutsuzluk nasıl sendeyse, umut da sende.

ARKA KAPAK

İnsanoğlu sınıflı toplumların ortaya çıkışından beri sosyal mutsuzluğu alt edebilmenin kavgası içindedir. Bireysel mutsuzluğun en büyük parçası sosyal mutsuzluğun içinde saklı değil midir? İnsan mutluluğa nasıl erişecek?

İşte bu soru felsefecileri, sosyologları, psikologları, toplumbilimcilerini meşgul edip durmuş. Aile içindeki mutsuzluğumuza, aşk ilişkilerinin yarattığı mutsuzluğumuza, iş hayatındaki sıkıcı yaşamımıza, toplum içinde çektiğimiz bireysel acılarımıza nasıl çözüm bulacağız?

Bu kitaptaki yazılar, kadını ve iki cinsin arasındaki aşkı, evliliği, hayatı sorgulayan denemelerdir. Söz konusu mutsuzluğumuzun nedenlerini, ortaya çıkış sebeblerini düşündürmek istiyor. Düşünmek ve anlamak; harekete geçmenin, ayağa kalkmanın, direnmenin ilk adımı değil midir?